

INFORMACIJA O IMPLEMENTACIJI STRATEGIJE RAZVOJA JUGOISTOČNE EVROPE DO 2020 (Strategija JIE 2020) KROZ NACIONALNI AKCIONI PLAN

Strategija odražava odlučnost Vlada zemalja JIE da implementiraju politiku kojom će podstaći brži društveno-ekonomski rast, poboljšanje prosperiteta svojih građana, veći broj novih radnih mjesta i značajniji pristup tržištu EU. Bliža saradnja u jasno definisanim oblastima prezentovanim u Strategiji, pomoći će zemljama JIE da prevaziđu izazove i ubrzaju ostvarivanje ciljeva u ključnim sektorima.

Strategija JIE 2020 predstavlja važnu osnovu prilikom rješavanja izazova koji su neminovni prilikom definisanja razvojnog puta za zemlje JIE, koji ujedno podrazumijeva i proces pristupanja EU. Kao ključni cilj Strategije, može se navesti **postizanje visokog i održivog ekonomskog razvoja, a samim tim i podsticanje većeg privrednog rasta u regionu, veći prosperitet i stvaranje novih radnih mjesta, a sve kroz jačanje regionalne saradnje i veze sa EU.**

Sva ova pitanja su centralna za definisanje socio-ekonomske politike zemalja JIE, a takođe su kritični elementi u procesu pristupanja EU. Dakle, u suštini, Strategija daje okvir za pomoć Vladama u regionu da sprovedu svoje individualne strategije razvoja, uključujući ciljeve vezane za pridruživanje EU.

Strategija JIE 2020 je usvojena 21. novembra 2013. godine na Ministarskoj konferenciji Investicionog komiteta za Jugoistočnu Evropu (SEEIC) u Sarajevu, prilikom koje je dogovoreno i da Vlade regiona pripreme nacionalne akcione planove u smislu implementacije navedene Strategije.

Cilj Nacionalnog akcionog plana (NAP) za implementaciju Strategije JIE 2020 je da predstavi nacionalne prioritete (mjere i aktivnosti, gdje je moguće) za period januar 2014 - decembar 2015. godine, koji će doprinijeti postizanju ključnih ciljeva Strategije JIE 2020. NAP postavlja pojedinačne mjere, gdje je dostupno, i aktivnosti, koje se sprovode ili su planirane za ovaj period, u cilju dostizanja ključnih ciljeva i indikatora progresa po stubovima odnosno dimenzijama Strategije.

Sprovođenje obaveza dogovorenih kroz NAP će se redovno pratiti, uključujući i specifične indikatore i ciljeve za pojedine zemlje. Proces koji počinje uspostavljenjem institucionalnog mehanizma monitoringa NAP-a, ima dodatni cilj da podrži snažnije ekonomsko upravljanje u zemljama Zapadnog Balkana, te da im pomogne u pripremi instrumenata kao što su nacionalni programi strukturnih reformi i konkurentnosti (SCRP). Ovaj cilj je posebno značajan, jer i Evropska komisija upravo usvaja instrumente ekonomskog dijaloga sa zemljama proširenja u vezi sa novim izazovima i koordinacionim mehanizmima u samoj Evropskoj uniji.

NAP monitoring proces koji će biti pokrenut usvajanjem nacionalnih akcionih planova zemalja regiona, biće blagovremeno pripremljen kako bi bio važan input za oba dokumenta / procesa: pripremu izvještaja o napretku i pripremu prvih SCRП dokumenata.

Jedan od glavnih inputa za kreiranje Nacionalnog akcionog plana za Strategiju JIE 2020 za Crnu Goru je dokument "Pravci razvoja Crne Gore 2013-2016" (MDD).

Drugi dokumenti su *Pretpristupni ekonomski program 2013-2016* (PEP, januar 2014), *Program pristupanja Crne Gore 2014-2018* (decembar 2013), kao i Smjernice makroekonomske i fiskalne politike 2014-2017 (maj 2014). Pored navedenih dokumenata, važni inputi su brojne sektorske strategije i akcioni planovi za njihovo sprovođenje, kao i Program rada Vlade za 2014. godinu, Budžet za 2014. godinu i dokumentacija iz NIPAC kancelarije.

Konačno, sveobuhvatni upućujući dokument je dokument za diskusiju OECD Investicionog komiteta za JIE -“Prioritetne aktivnosti za JIE 2020 strategiju – Crna Gora” (april 2014), koji je pregledan od strane Regionalnog savjeta za saradnju(RCC). Dokument pruža listu prioriternih akcija preporučenih Vladi Crne Gore koje su poslužile kao prvi korak u razvoju NAP za sprovođenje Strategije JIE 2020. Prioritetnih 6 ključnih mjera utvrđeno je na okruglom stolu, u organizaciji Ministarstva ekonomije u saradnji sa OECDom, 17. aprila 2014. godine u Podgorici. Ključne mjere su definisane u oblasti zdravstva, saobraćaja, kulture, turizma, energetike i razvoja malih i srednjih preduzeća.

Slijedeći usvajanje Strategije JIE 2020, Vlada Crne Gore je 14. novembra 2013. godine usvojila Informaciju o Strategiji razvoja JIE 2020, odnosno o daljim aktivnostima na pripremi Nacionalnog akcionog plana koji će se integrisati u Izvještaj o ispunjenju regionalne razvojne Strategije JIE 2020.

Shodno zaključku Vlade 08-2650/3 od 14. novembra 2013., navedena je obaveza za pripremu Nacionalnog akcionog plana sa prioritetima za period 2014 -2015. polazeći od 16 dimenzija navedenih u Strategiji i mjera koje imaju regionalnu dimenziju.

Pet ministarstava je nadležno za koordinaciju inputa za pet stubova Nacionalnog akcionog plana. Utvrđene su kontakt osobe za svaki stub (Ministarstvo ekonomije – integrisani rast, Ministarstvo prosvjete - pametni rast, Ministarstvo održivog razvoja i turizma – održivi rast, Ministarstvo rada i socijalnog staranja – inkluzivni rast i Ministarstvo unutrašnjih poslova – upravljanje usmjereno na rast), a Ministarstvo ekonomije određeno je za koordinirajuće ministarstvo. Dok je ministar ekonomije Nacionalni JIE 2020 koordinator, ministar vanjskih poslova i evropskih integracija je odgovoran za političku koordinaciju i uključenje NIPAC kancelarije u pripremu ključnih politika i mjera za NAP i uvezivanje pretpristupne podrške u njegove finansijske elemente.

Predlog Nacionalnog akcionog plana sačinjen je na bazi pristiglih priloga i komentara svih uključenih institucija, u Ministarstvu ekonomije, na bazi kojih je pripremljen tzv. narativni dio dokumenta i prateće matrice za svaku dimenziju pojedinačno. Ključni elementi pojedinačnih Nacionalnih akcionih planova za Strategiju JIE 2020 biće objedinjeni u prvom Izvještaju o napretku u implementaciji Strategije, koji će biti predstavljen na Upravnom odboru zaduženom za Strategiju, kada će se utvrditi horizontalne načelne smjernice i regionalni godišnji prioriteti. Prvi godišnji sastanak Upravnog odbora zaduženog za Strategiju održaće se 19. juna 2014. godine u Bukureštu.

Crnogorski nacionalni akcioni plan za JIE 2020 koji se odnosi na period 2014-2015. godine, bazira se na izabranim mjerama koje su već uključene u različite nacionalne razvojne dokumente ili sektorske strategije, obaveza koje proizilaze iz pristupnih pregovora sa EU i nedavno definisane ključne mjere za sprovođenje JIE 2020 u okvirnom regionalnom akcionom planu. NAP za Crnu Goru reafirmiše posvećenost zemlje regionalnoj saradnji i regionalnim inicijativama u kontekstu evrointegracionog procesa zemalja Zapadnog Balkana.

Predlog zaključaka:

1. Vlada Crne Gore je na sjednici od _____ 2014, razmotrila i usvojila Informaciju o implementaciji Strategije razvoja Jugoistočne Evrope do 2020 (Strategija JIE 2020) kroz Nacionalni akcioni plan.

Strategija jugoistočna Evropa 2020
Nacionalni akcioni plan za Crnu Goru 2014-2015

Sadržaj

Spisak grafika i tabela.....	6
Spisak skraćenica	7
1. Uvod	9
2. Makroekonomski pregled	12
3. JIE 2020 – Nacionalni strateški ciljevi i ostvareni progres	18
4. JIE 2020 reformske mjere i izazovi	20
4.1. Integracija trgovine i investicija - (Stub: Integrisani rast)	20
Dimenzija A 'Zona slobodne trgovine'	21
Dimenzija B 'Konkurentno ekonomsko okruženje'	23
Dimenzija C 'Integracija u globalnu ekonomiju'	24
4.2. Sposobnosti i inovacije - (Stub: pametni rast)	26
Dimenzija D 'Obrazovanje i kompetencije'	26
Dimenzija E 'Istraživanje, razvoj i inovacije'	28
Dimenzija F 'Digitalno društvo'	31
Dimenzija G 'Kultura i kreativni sektor'	33
4.3. Infrastruktura i životna sredina - Konkurentnost - (Stub: Održivi rast).....	35
Dimenzija H 'Energetika'	35
Dimenzija I 'Transport'	36
Dimenzija J 'Životna sredina'	37
Dimenzija K 'Konkurentnost'.....	40
4.4. Zapošljavanje i inkluzija - (Stub: inkluzivni rast).....	43
Dimenzija L 'Zapošljavanje'	43
Dimenzija M 'Zdravlje'	44
4.5. Upravljanje - (Upravljanje usmjereno na rast).....	48
Dimenzija N 'Djelotvorne javne službe'	48
Dimenzija O 'Borba protiv korupcije'	49
Dimenzija P 'Pravda'	51
5. Nacionalni akcioni plan JIE 2020 za Crnu Goru: Januar 2014 – Decembar 2015.....	53
6. Ključne teme od značaja za uspješno sprovođenje Strategije JIE 2020 na nacionalnom nivou u narednoj razvojnoj fazi.....	54
PRILOG: Nacionalni akcioni plan JIE 2020 za Crnu Goru: Januar 2014 – Decembar 2015 (matrica).....	59

Spisak grafika i tabela

- Grafik 1 Realna stopa rasta BDP Crne Gore (godišnja % promjena)
- Grafik 2 Izvoz i uvoz Crne Gore (godišnja % promjena)
- Grafik 3 Budžetski prihodi, rashodi, bilans i javni dug Crne Gore (u % BDP-a)
-
- Tabela 1 Makro-ekonomski i fiskalni okvir
- Tabela 2 Najavljene investicije u periodu 2014-2018
- Tabela 3 JIE 2020: Strateški ciljevi za Crnu Goru
- Tabela 4 Nacionalni ciljevi u okviru Stuba I: Integrisani rast
- Tabela 5 Nacionalni ciljevi u okviru Stuba II: Pametni rast
- Tabela 6 Nacionalni ciljevi u okviru Stuba III: Održivi rast
- Tabela 7 Nacionalni ciljevi u okviru Stuba IV: Inkluzivni rast
- Tabela 8 Nacionalni ciljevi u okviru Stuba V: Upravljanje usmjereno na rast

Spisak skraćenica

A

ADR Alternative dispute resolution

C

CEFTA Centralnoevropska zona slobodne trgovine
CoEs Centar izvrsnosti
CSR Corporate Social Responsibility/korporativna društvena odgovornost

E

EC/EK European Commission/Evropska komisija
EFP Economic and fiscal programme/Ekonomski i fiskalni program
EFTA Evropska zona slobodne trgovine
EKIP Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost
EQF European Qualifications Framework/Evropski okvir kvalifikacija
EU European Union

F

SDI Strane direktne investicije
ETF Elektrotehnički fakultet
FTA Sporazum o slobodnoj trgovini

H

HERIC Higher Education and Research for Innovation and Competitiveness Project

I

ICSID International Centre for Settlement of Investment Disputes
ICT Information and Communication Technologies/Informacione i komunikacione tehnologije
IDF/IRF Investment Development Fund/Investiciono razvojni fond

S

SAA Stabilisation and Association Agreement/Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

IPA Instrument for Pre-accession Assistance

IPR Industrial Property Right

ISCED International Standard Classification of Education

K

KAP KOmbinat aluminijuma, Podgorica

M

MDD Montenegro development directions/Razvojne smjernice Crne Gore
MFP Macro-economic and fiscal programme/Markoekonomski i fiskalni program

N

NAP Nacionalni action plan
NIPAC Nacionalni IPA Koordinator
NQF National Qualifications Framework
NTBs Non-tariff barriers/netarifne barijere

O

OECD Organisation for Economic Co-operation and Development/Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj

P

PEP Pre-accession economic programme /Pretpristupni ekonomski program
PPP Public Private Partnership/Privatnojavno partnerstvo
PPS Purchasing power parity, standard kupovne moći

R

R&D Research and Development /Istraživanje i razvoj
RCC Regional Cooperation Council/Regionalni savjet za saradnju

U

UN United Nations /Ujedinjene nacije

SCRP	Structural and competitiveness reform programmes
SEE	South East Europe/JIE
SEED	Systems for the Electronic Exchange of Pre-arrival Data
SEEIC	South East Europe Investment Committee/Investicioni komitet za JIE
SME/MSP	Small-Medium Enterprise/Mala I srednja preduzeća

W

WB	World Bank /Svjetska banka
WGI	World Bank Governance Index/Indeks efikasnosti upravljanja

1. Uvod

Strategija Jugoistočna Evropa (JIE) 2020 postavlja smjernice za zemlje u regionu da usvoje reforme politike koje će dovesti do rasta i prosperiteta, i doprinijeti integraciji u EU.

Evropska unija ističe da zemlje Zapadnog Balkana, inter alia, treba da postave prioritete strukturnih reformi, podstaknu konkurentnost i suoče se sa problemom nezaposlenosti. Pored navedenog, od zemalja se traži da posvete veću pažnju održivosti njihovih spoljnih pozicija, kao i glavnim strukturnim ograničenjima rasta. JIE 2020 strategija, kao refleksija na Strategiju EU 2020, je odgovor regiona na sopstvene izazove rasta.

Strategija JIE 2020 je usvojena 21. novembra 2013. na Ministarskoj konferenciji Investicionog komiteta za Jugoistočnu Evropu (SEEIC). Strategija je usmjerena na skup međusobno povezanih razvojnih stubova, konkretno:

- i. **Integrirani rast** – koji promoviše regionalne trgovinske i investicione veze i politiku koja je nediskriminišuća, transparentna i predvidiva.
- ii. **Pametnan rast** – koji je zasnovan na inovacijama i konkurentnosti kada je u pitanju dodata vrednost a ne troškovi rada.
- iii. **Održivi rast** – podizanje nivoa konkurentnosti privatnog sektora, razvoj infrastructure i energetske efikasnosti.
- iv. **Inkluzivan rast** –stavljanje većeg akcenta na razvoj vještina, otvaranje radnih mjesta i učešće inkluzivnog tržišta rada, zdravlje i dobrobit.
- v. **Upravljanje usmjereno na rast** - povećanje kapaciteta javne uprave za jačanje vladavine prava i smanjenje korupcije, kako bi se stvorilo povoljno okruženje za poslovanje i omogućile javne usluge potrebne za ekonomski razvoj.

Strategija definiše ukupne strateške ciljeve istaknute za Crnu Goru koje treba postići do 2020, kao i specifične ciljeve koji se odnose na svaku Dimenziju.

Cilj JIE 2020 Nacionalnog akcionog plana (NAP) za Crnu Goru je da predstavi nacionalne prioritete (mjere i aktivnosti, gdje je moguće) za period Januar 2014- Decembar 2015. godine, koji će doprinijeti postizanju ključnih ciljeva Strategije JIE 2020. NAP postavlja pojedinačne mjere, gdje je dostupno, i aktivnosti, koje se sprovode ili su planirane za ovaj period, u cilju dostizanja ključnih ciljeva i indikatora progresa po stubovima odnosno dimenzijama.

Strategija takođe postavlja vremenski okvir i institucionalnu odgovornost, očekivani rezultat, kao i izvore finansiranja. Gdje je relevantno, predstavlja se veza sa regionalnim programima ili upućivanje gdje regionalni programi odnosno preuzete obaveze mogu biti komplemetarni planiranim mjerama na nacionalnom nivou.

Sprovođenje obaveza dogovorenih kroz NAP će se redovno pratiti, uključujući i specifične indikatore i ciljeve za pojedine zemlje. Proces koji počinje uspostavljenjem institucionalnog mehanizma monitoring NAP-a, ima dodatni cilj da podrži snažnije ekonomsko upravljanje u zemljama Zapadnog Balkana, te da im pomogne u pripremi instrumenata kao što su nacionalni programi strukturnih reformi i konkurentnosti (SCRIP). Ovaj cilj je posebno značajan, jer i Evropska komisija upravo usvaja instrumente ekonomskog dijaloga sa zemljama proširenja u vezi sa novim izazovima i koordinacionim mehanizmima u samoj Evropskoj uniji. Stoga je navedeno u kontekstu budućih aktivnosti EU, koja će pozvati zemlje Zapadnog Balkana da unaprijede svoje ekonomske politike i upravljanje kroz koordiniranu pripremu nacionalnih strategija ekonomskih reformi koje će se sastojati od dva elementa; (i) makroekonomskog i fiskalnog programa (MFP) i (ii) prethodno navedenog SCRIP dokumenta

– programa strukturnih reformi i konkurentnosti. SCRP će se pripremati godišnje i daće sažet prikaz prioritarnih reformi za narednu godinu. Očekuje se da SCRP process počne januara 2015. godine, a biće analiziran u kontekstu relevantnih struktura za praćenje primjene SSP.

Dok će MFP biti nastavljen kroz Pretpristupni ekonomski program (PEP, za zemlje kandidate) i Ekonomsko-fiskalni program (EFP, za potencijalne kandidate), Nacionalni program strukturnih reformi i konkurentnosti (SCRP) je novi instrument koji se bazira na nacionalnim strukturnim reformama i godišnjem izvještaju o progresu Evropske komisije koji identifikuje potrebne reforme (jesen svake godine). NAP monitoring proces koji će biti pokrenut usvajanjem nacionalnih akcionih planova zemalja regiona, biće blagovremeno pripremljen kako bi bio važan input za oba dokumenta/procesa: pripremu izvještaja o napretku i pripremu prvih SCRP dokumenata.

Slijedeći usvajanje Strategije JIE 2020, Vlada Crne Gore je 21. novembra 2013. godine usvojila Informaciju o budućim aktivnostima, imenovala ministra ekonomije za JIE 2020 nacionalnog koordinatora, odredila koordinacionu strukturu za svaki stub i Ministarstvo ekonomije kao nadležno za koordinaciju ukupne pripreme Nacionalnog akcionog plana i dalje izvještavanje.

Pet ministarstava je nadležno za koordinaciju inputa za pet stubova Nacionalnog akcionog plana. Utvrđene su kontakt osobe za svaki stub (Ministarstvo ekonomije – integrisani rast, Ministarstvo prosvjete - pametni rast, Ministarstvo održivog razvoja i turizma – održivi rast, Ministarstvo rada i socijalnog staranja – inkluzivni rast i Ministarstvo unutrašnjih poslova – upravljanje usmjereno na rast), a Ministarstvo ekonomije određeno je za koordinirajuće ministarstvo. Dok je ministar ekonomije Nacionalni JIE 2020 koordinator, ministar vanjskih poslova i evropskih integracija je odgovoran za političku koordinaciju i uključivanje NIPAC kancelarije u pripremu ključnih politika i mjera za NAP i uvezivanje pretpristupne podrške u njegove finansijske elemente.

Jedan od glavnih inputa za kreiranje Nacionalnog akcionog plana za JIE 2020 za Crnu Goru je dokument “Pravci razvoja Crne Gore 2013-2016” (MDD).

Pravci razvoja Crne Gore 2013-2016 (mart 2013) bio je prvi odgovor Crne Gore na razvojnu strategiju EU – Evropa 2020 (jun 2010). Kao zemlja kandidat, sa otvorenim pristupnim pregovorima, Crna Gora je bila u obavezi da utvrdi viziju socio-ekonomskog razvoja, uključujući i potrebne investicije i razvojne mjere za njeno sprovođenje. MDD, zajedno sa definisanim projektima i finansijskom strukturom pripremljeni su da budu baza za višegodišnji budžetski okvir i direktna veza između fondova i razvojnih prioriteta, kao i da podrže efikasniju upotrebu IPA sredstava u navedenom periodu. MDD se koriste kao jedan od tri važna nacionalna strateška dokumenta – inputa za definisanje mjera i aktivnosti u NAP-u, s tim što su oblasti politika djelimično modifikovane u skladu sa pet stubova JIE 2020. MDD definišu strateške prioritete i politike, sa konkretnim mjerama i javnim investicijama koje doprinose ekonomskom i socijalnom razvoju zemlje. Politike će biti podržane kroz domaća i inostrana sredstva, sa posebnim naglaskom na pretpristupnu podršku EU Crnoj Gori kroz IPA fond. Prema dokumentu Pravci razvoja Crne Gore 2013-2016, strateški prioriteti u razvoju Crne Gore su turizam, energetika, poljoprivreda i ruralni razvoj, kao i industrija. Dokument takođe predviđa ključne mjere, projekte i potrebna sredstva za ostvarivanje politika, procijenjene ukupne vrijednosti od 1.164,7 mil € u navedenom srednjem roku.

Drugi dokumenti su *Pretpristupni ekonomski program 2013-2016* (PEP, januar 2014), *Program pristupanja Crne Gore 2014-2018* (decembar 2013), kao i Smjernice makroekonomske i fiskalne politike 2014-2017 (maj 2014). Pored navedenih dokumenata, važni inputi su brojne sektorske strategije i akcioni planovi za njihovo sprovođenje, kao i Program rada Vlade za 2014. godinu, Budžet za 2014. godinu i dokumentacija iz NIPAC kancelarije.

Konačno, sveobuhvatni upućujući dokument je diskusioni dokument OECD Investicionog komiteta za JIE -"Prioritetne aktivnosti za JIE 2020 strategiju – Crna Gora" (april 2014), koji je pregledan od strane Regionalnog savjeta za saradnju(RCC). Dokument pruža listu prioriternih akcija preporučenih Vladi Crne Gore koje su poslužile kao prvi korak u razvoju NAP za sprovođenje Strategije JIE 2020. Lista potencijalnih mjera i aktivnosti u ovom dokumentu OECD-a kompletirana je kroz istraživanje i kompilaciju 30 relevantnih domaćih i međunarodnih izvora (npr. Izvještaj o napretku EK, Lakoća poslovanja Svjetske banke, OECD indeks poslovanja MSP, nacionalni strateški razvojni program i sektorske politike), kao i kroz 23 intervju sa vladinim službenicima (januar-februar 2014). Diskusioni material daje pregled ključnih gepova između konkretnih aktivnosti određenih politika planiranih u kratkom roku i potreba Vlade Crne Gore kako bi mogla podstaći ostvarivanje ključnih cijleva Strategije JIE 2020. Kroz navedneih proces, došlo se do preko 32 potencijalne ključne aktivnosti koje su predstavljene u dokumentu. Okrugli sto sa svim ključnim nosiocima aktivnosti, na kom je diskutovan predloženi dokument i analizirani prioriteti, održan je u Podgorici, 17. aprila 2014. godine. Nadalje, ključne kratkoročne mjere i aktivnosti definisane su kroz međjuresorne konsultacije.

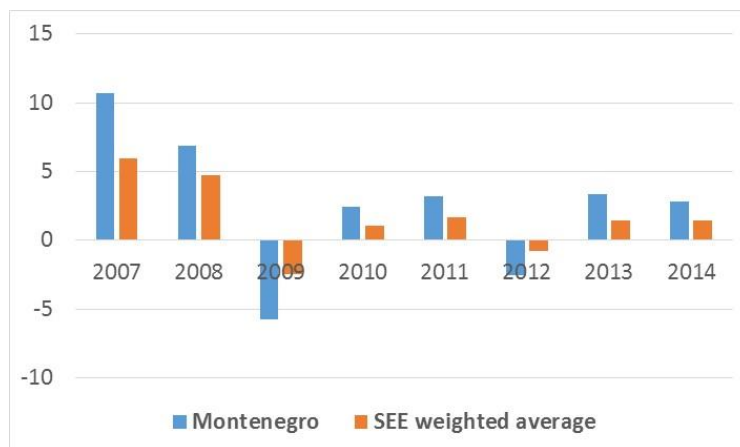
Imajući u vidu gore navedeno, Crnogorski nacionalni akcioni plan za JIE 2020 koji se odnosi na period 2014-2015. godine, bazira se na izabranim mjerama koje su već uključene u različite nacionalne razvojne dokumente ili sektorske strategije, obaveza koje proizilaze iz pristupnih pregovora sa EU i nedavno definisane ključne mjere za sprovođenje JIE 2020 u okvirnom regionalnom akcionom planu.

NAP za Crnu Goru reafirmiše posvećenost zemlje regionalnoj saradnji i regionalnim inicijativama u kontekstu evrointegracionog procesa zemalja Zapadnog Balkana.

2. Makroekonomski pregled

Ekonomski rast Crne Gore u periodu prije krize, nadmašio je prosječni rast u regionu, dok je kriza značajno uticala na zemlju u 2009. i 2012. (Grafik 21), zbog visoke izloženosti prilivu stranog kapitala iz eurozone i samog bankarskog sektora. Međutim, većina aktuelnih stopa rasta u Crnoj Gori veće su od prosjeka u regionu.

Grafik 1 : Realni rast BDP u Crnoj Gori (godišnje promjene %)

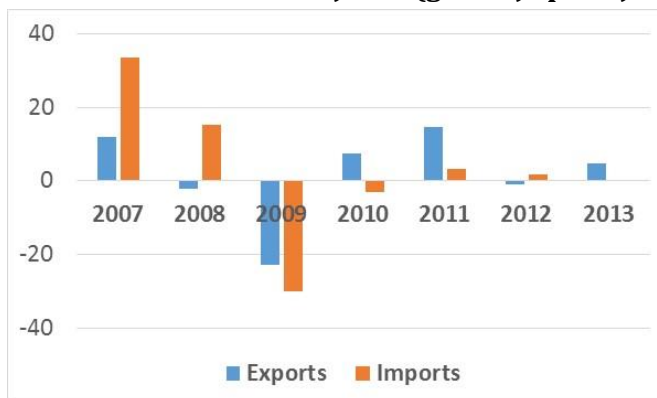
Izvor: IMF, World Economic Outlook (April 2014)

BDP po stanovniku Crne Gore u odnosu na prosjek EU (paritet kupovne moći) procenjuje se kao drugi po visini u regionu jugoistočne Evrope (10.496 € u 2012, samo Hrvatska ima veći BDP po glavi stanovnika).

Nezaposlenost u Crnoj Gori porasla je sa 17% u 2008. na oko 20%, u period 2010-2013. (treća najniža stopa nezaposlenosti u regionu poslije Albanije i Hrvatske).

Izvoz po stanovniku u Crnoj Gori je drugi najveći u regionu (poslije Hrvatske) sa oko 2.200 po stanovniku 2013, dok je trend izvoza zemlje od 2010. veći od prosjeka zemalja JIE (Grafik 2).

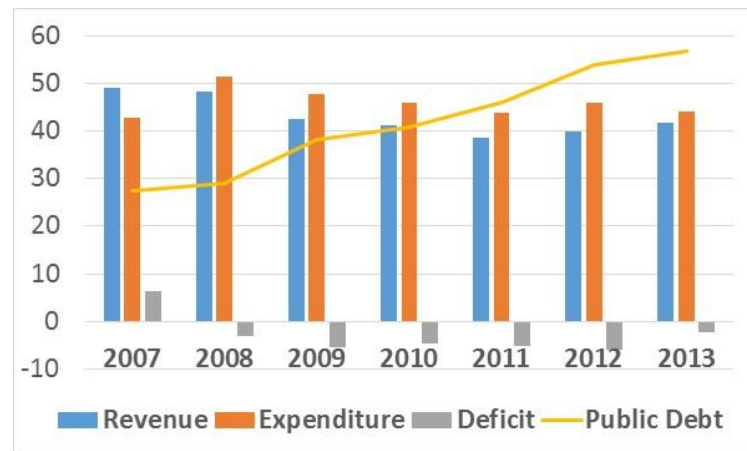
Grafik 2 : Izvoz i uvoz u Crnoj Gori (godišnje promjene %)

Izvor: IMF, World Economic Outlook (April 2014)

Javni sektor u Crnoj Gori učestvuje sa preko 45% u BDP-u. Javni dug je značajno porastao sa 28% u 2008 na 57,95% BDP-a u 2013 (EUR 1.933 mil.).

Grafik 3 : Javni prihodi, rashodi, bilans i javni dug u Crnoj Gori (% BDP)

Izvor: IMF, World Economic Outlook (April 2014)

U globalnoj ekonomskoj situaciji, koju poslednjih godina karakteriše relativno nizak nivo privrednog rasta, nekonsolidovane javne finansije i osjetljiv bankarski sektor, kao i visoka stopa nezaposlenosti, ekonomska politika je usmjerena ka stvaranju mogućnosti za rast i razvoj crnogorske ekonomije, i posljedično, viši životni standard stanovništva.

Prioritetni cilj ekonomske politike u 2014. godini je dalja konsolidacija javnih finansija i stvaranje uslova za brži ekonomski razvoj, kroz unaprijeđenje poslovnog ambijenta i pripremu i pokretanje značajnih razvojnih projekata. Glavni pokretač rasta biće finalna tražnja, sa blagim rastom potrošnje domaćinstava i države i značajno većim ulaganjima u bruto fiksni kapital. U srednjem roku očekuje se povećanje investicionih ulaganja u sektorima energetika i turizam, kao i realizacija velikih infrastrukturnih projekata. Ukupna vrijednost najavljenih investicija, za naredni petogodišnji period, je preko 4,0 mlrd. €, što je iznad godišnjeg iznosa BDP-a. Ostvarivanje postavljenih ciljeva doprinijeće povećanju makroekonomske stabilnosti, uz stabilizaciju fiskalnog sektora kao posljedice uravnoteženja bilansa javne potrošnje i nivoa duga.

Poslije pada ekonomske aktivnosti u 2012 (od -2,5%) zbog smanjene kreditne aktivnosti, nepovoljnih vremenskih uslova koji su redukovali proizvodnju energije, prekida proizvodnje čelika i pada proizvodnje u fabrici aluminijuma, privreda je rasla za 3,5% u 2013. BDP u stalnim cijenama se vratio na predkrizni nivo iz 2008. godine. Uslijed smanjenja cijena hrane i nafte, inflacija je smanjena sa 4,1% u 2012. godini na 2,2% u 2013. Prema podacima Svetske banke (WB-MNE Partnership Country Programme, April 2014), rast se projektuje na oko 3,2% u srednjoročnom periodu, uz podršku stranih direktnih investicija (SDI) u turizmu i energetici, kao i javnih investicija.

Prema Smjernicama makroekonomske i fiskalne politike za period 2014-2017. godine, osnovni makroekonomski scenario, za period 2014-2016, predviđa nastavak ekonomskog rasta crnogorske ekonomije.

Tabela 1. Makroekonomski i fiskalni okvir

Makroekonomski i fiskalni okvir		2012	2013	OSNOVNI SCENARIO /Smjernice, maj 2014/			SCENARIO NIŽEG RASTA (PEP 2013-2016)		
				2014	2015	2016	2014	2015	2016
Izabrani makro-ekonomski indikatori	BDP realni rast	-2,5	3,5	3,5	3,5	3,8	1,6	2,0	4,0
	Inflacija	4,1	2,2	1,8	2,0	2,0	1,5	1,5	2,0
	Deficit tekućeg računa (% BDP-a)	-18,7	-14,6	-14,3	-14,9	-12,9	-13,6	-11,8	-12,0
	Neto SDI (% BDP)	12,4	9,7	14,8	14,8	15,8	9,0	9,0	14,0
	Izvoz rast	-19,3	2,4	5,1	5,4	6,6	-1,1	0,3	0,9
	Zaposlenost rast	2,1	3,0	1,3	0,9	0,9	0,1	-0,1	0,9
	Nezaposlenost (ARS)	19,7	19,6	18,7	18,3	17,9	20,5	20,0	19,5
Fiskalni indikatori (% BDP)	Izvorni javni prihodi	41,5	42,9	42,77	41,24	40,54	41,1	40,0	39,1
	Javna potrošnja	47,42	45,2	42,31	40,74	38,6	43,1	41,0	39,4
	Deficit /Suficit	-5,9	-2,3	0,46	0,50	1,94	-2,0	-1,0	-0,3
	Državni dug (% BDP)	54	57,9	58,1	56,2	52,7	58,9	58,7	58,2

Izvor: Osnovni scenario prema Smjernicama makroekonomske i fiskalne politike 2014-2017, Maj 2014; Scenario nižeg rasta prema Pretpristupnom ekonomskom programu 2013-2016, Januar 2014;

Očekivano povećanje investicija će imati dominantan uticaj na ukupan tok ekonomskih aktivnosti u Crnoj Gori. Realni rast BDP-a projektovan je na nivou od 3.5% u 2014, 3.5% u 2015 i 3.8% u 2016.

Očekivano povećanje investicija će biti važan faktor rasta, iako projekcije za 2014 obuhvataju samo investicije čija realizacija je u toku, one čija će realizacija započeti tokom godine, kao i investicije koje su sigurne za realizaciju. Iako model rasta crnogorske ekonomije, koji se zasniva na investicionoj aktivnosti stranih investitora, nije održiv na duže staze, to će imati srednjoročno dominantan uticaj na ukupne tokove privrednih aktivnosti u Crnoj Gori. Nakon realizacije najavljenih investicija, Crna Gora će imati bolje uslove za dinamičan rast, što će poboljšati ponude u turizmu i energetsom sektoru, pored rješavanja problema koji se odnose na postojeću infrastrukturu. Sljedeća tabela daje pregled očekivanih investicija u periodu 2014-2018.

Tabela 2. Najavljene investicije u periodu 2014-2018

Br	NAZIV PROJEKTA	Vrijednost investicije	Planirane investicije u 2013-16			Srednji rok
			2013-14	2015	2016	
1	Kumbor	570,0	65,8	11,8	40,5	451,9
2	Plavi horizonti	250,0	80,0	80,0	80,0	10,0
3	HVDC podvodni kabl Crna Gora – Italija	305,0	70,0	70,0	60,0	105,0
4	Luštica bay resort	1100,0	103,6	80,0	80,0	836,4
5	Port of Montenegro	100,0	68,4	31,6	0,0	0,0
6	Rudnik uglja "Maoče", TE Pljevlja	500,0	50,0	50,0	100,0	300,0
7	Drugi blok TE Pljevlja	280,0	90,0	100,0	90,0	0,0
8	Žičara Kotor -Lovćen Cetinje	47,0	0,0	20,0	27,0	0,0
9	Prva dionica autoputa Bar – Boljare	800,0	100,0	200,0	200,0	300,0
10	Ostale investicije (turizam, poljoprivrede, energetika)	110,0	30,0	40,0	40,0	0,0
	Ukupan iznos	4062,0	657,8	671,6	717,5	2015,1

Makroekonomski scenario nižeg rasta je baziran na pretpostavci značajnih investicija koje bi se realizovale tek u 2016. godini, kao rezultat nepovoljnih globalnih kretanja i strukturnih slabosti crnogorske ekonomije. Prema ovom scenariju, projektovane stope realnog rasta BDP-a iznose do 1,6% u 2014, 2,0% u 2015 i 4,0% u 2016. Pored navedenih, identifikovani su i potencijalni makroekonomski i fiskalni rizici, unutrašnji i spoljašnji, koji mogu dovesti do ostvarenja scenarija nižeg rasta.

Cilj fiskalne politike je dalja konsolidacija javnih finansija sa prioritetom smanjenja budžetskog deficita i javnog duga. S tim u vezi, uvedene su mjere, iako socijalno teške i politički nepopularne, ograničenja potrošnje na najkrupnijim pozicijama budžetskih rashoda, kroz zaustavljanje rasta zarada i penzija u 2013. godini. U cilju unapređenja prihodne strane Budžeta, izmijenjen je Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica, tako što se dodatnom stopom od 6% oporezovane bruto zarade iznad državnog prosjeka od 720 €. Sredinom 2013. godine povećana je osnovna stopa poreza na dodatu vrijednosti sa 17 na 19%. Paralelno sa politikom fiskalnog prilagođavanja intenzivirane su aktivnosti u borbi protiv sive ekonomije. Imajući u vidu krizni kontekst i probleme likvidnosti velikog broja poreskih dužnika, značajni napori bili su usmjereni na naplatu zaostalog poreskog duga.

Sve ove mjere imale su za cilj i uvođenje više reda i poreske discipline, a rezultiralo značajnim povećanjem javnih prihoda (rast državnih prihoda od 10,75% u 2013, uz istovremeno smanjenje lokalnih prihoda od 3,2%). Nakon dužeg perioda, prvi put poslije 2009. godine, smanjen je i poreski dug, za oko EUR 25 mil krajem 2013. u odnosu na kraj 2012. godine (EUR 330 mil.).

Smanjenje javnog deficita od 5,9% BDP-a, krajem 2012, na 2,3% BDP-a u 2013, je veliki uspeh, s obzirom da je Crna Gora imala neplanirane troškove od 102,5mil.€ (3,4% BDP-a)

izazvane aktiviranjem garancija za KAP u julu 2013. Uprkos takvim značajnim vanrednim rashodima, fiskalna 2013. godina, završila se sa ukupnom zaduženošću predviđenom Zakonom o budžetu za 2013. U tom smislu, javni dug bilježi nivo od EUR 1,9330 miliona ili 57.95% BDP-a, što je u granicama maastrichtskih kriterijuma.

U procesu planiranja srednjoročnih prihoda u PEP 2013-2016, bilo je određenih rezervi prema očekivanom ekonomskom rastu. Rashodi su planirani u skladu sa potrebama potrošačkih jedinica, uz zadržavanje politike anti-ciklične potrošnje, koja u narednom periodu podrazumijeva zadržavanje mjera štednje za sve diskrecione troškove. Istovremeno, pažnja je posvećena pružanju veće podrške razvoju (kapitalni budžet) kroz učešće u BDP-u iznad 3%, u svakoj narednoj godini.

Postignuti rezultati pokrenuli su realan optimizam da Crna Gora ima ozbiljnu šansu da nastavi sa daljim rastom i ubrzanim razvojem. Pored konsolidacije javnih finansija i unapređenja poslovnog ambijenta, naponi će biti fokusirani na strukturnim reformama u svim sferama ekonomskog sistema, kao preduslov za obezbeđivanje dugoročno održivog privrednog rasta i razvoja zemlje.

U tom smislu, u tekućem periodu, značajan napredak je postignut u strukturnim reformama realnog, finansijskog i državnog sektora. Svjetska ekonomska kriza je usporila, ali nije zaustavila njihovu dalju implementaciju. U tom smislu, u narednom periodu, aktivnosti će se sprovesti u pravcu:

- zaokruživanja procesa privatizacije (zamjena neuspješnih tendera iz prethodnih godina, projektima za koje usvojena planska dokumentacija uključujući tendere za dugoročni zakup nekoliko vojno-turističkih kompleksa);
- usmjeravanja državne pomoći za istraživanje, razvoj i inovacije, pomoći kod obuka, efikasnijeg korišćenja energije, ulaganje u zaštitu životne sredine, podršku malim i srednjim preduzećima (povoljniji krediti, udio u kamatnim stopama, nižim porezima ili oslobađanje od poreza);
- smanjenje troškova učesnika u postupcima javnih nabavki (bez podnošenja originalnih ovjerenih dokumenata; to će biti obaveza ponuđača sa kojim će biti potpisan ugovor);
- unapređenja poslovnog ambijenta - smanjenje / ukidanje troškova vezanih za građevinsko zemljište, reorganizacija javnog sektora, poboljšanje penzionog sistema, uvođenje javno - privatnog partnerstva u zdravstvu, kao i uvođenje savremenih informacionih tehnologija u obrazovnom sistemu; dalje unapređenje regulative u oblasti izdavanja građevinskih dozvola odnosno kreiranje jednošalternog principa izdavanja dozvola i dr.;
- razvoja društva znanja (obrazovanje, nauka) - usklađivanje obrazovanja sa potrebama tržišta rada (smanjenje broja studenata na određenim studijskim programima, uspostavljanje sistema kontinuiranog praćenja karijere diplomiranih studenata, poboljšanje mobilnosti studenata i nastavnog osoblja, definisanje novog modela finansiranja visokog obrazovanja, stimulacija određenih zanimanja koja se u praksi prepoznata kao deficitarna, (srednjoškolski kadar, npr. građevinske struke);
- povezivanje nauke i privrede (osnivanje tehnoloških parkova, centara izvrsnosti, ulaganja u istraživanja, dodjela istraživačkih grantova, itd);
- realizacija važnih infrastrukturnih projekata, prije svega u sektorima saobraćaja, energetike, turizma, itd;
- rješavanje problema nekvalitetnih kredita kao ključnog problema bankarskog sektora;

- usklađivanje politike zapošljavanja sa obrazovnim sistemom;
- aktivan odnos prema zapošljavanju radnosposobnih korisnika socijalnih davanja;
- unapređenje sistema zdravstvene zaštite (primjena mjera preventivnih programa, optimizacija sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite, ulaganje u zdravstvenu infrastrukturu, racionalizacija mreže zdravstvenih ustanova, uspostavljanje osam zdravstvenih centara); i
- optimizacija broja zaposlenih u javnom sektoru, smanjenje troškova rada i bolja koncentracija ljudskih, finansijskih, materijalnih i tehničkih resursa.

3. JIE 2020 – Nacionalni strateški ciljevi i ostvareni progres

Strateški ciljevi za Crnu Goru u okviru sprovođenja Strategije JIE 2020 dati su u sljedećoj tabeli, sa raspoloživim indikatorima progressa u periodu 2010-2013.

Tabela 3: Strategija JIE 2020 – nacionalni strateški ciljevi za Crnu Goru

JIE 2020 – CRNA GORA						
Opis	2010	2011	2012	2013	2020	
Ukupni strateški ciljevi	Polazna vrijednost	Tekući podatak	Tekući podatak	Tekući podatak	Ciljna vrijednost	<i>Izvor za tekuće podatke 2011–2012/2013</i>
1. BDP per capita u odnosu na EU prosjek (PPS), % od EU-27	42.0	42.0	41.0	n/a	51.0	<i>Eurostat</i>
2. Ukupna trgovina robama i uslugama (mil EUR)	3,118	3,489	3,555	3,530	6,000	<i>Monstat 2011-2012, IMF 2013</i>
3. Trgovinski bilans ¹ (% of BDP)	-36.8	-22.2	-24.7	-22.3	-24.0	
Integrirani rast						
4. Intra-regionalna trgovina robama (mil EUR)	800	1,019	986	872	1,200	<i>CEFTA2011-2013, Monstat 2013</i>
5. Ukupni priliv SDI u CG (mil EUR)	574	495	634	479	700	<i>Centralna banka</i>
Pamenti rast						
6. BDP po zaposlenom (EUR, PPS, standard kupovne moći)	30,321	33,534	32,480	n/a	37,000	<i>Monstat, ARS i BDP, Eurostat za PPS</i>
7. Broj visoko kvalifikovanih lica u aktivnom stanovništvu	56,000	58,200	62,400	69,200	68,000	<i>Monstat, ARS, (T.4.1)</i>
Održivi rast						
8. Rast broja aktivnih preduzeća godišnje ²	436	n/a	1,714	2986	520	<i>Monstat, Statistički biznis registar za 2012-2013</i>
9. Izvoz roba i usluga po glavi stanovnika (EUR)	1,871	2,230	2,233	2,243	3,950	<i>Monstat</i>
Inkluzivni rast						
10. Stopa zaposlenosti, % zaposlenih u ukupnom stanovništvu starom 15 i više godina	40.1	39.1	40.1	40.3	49.6	<i>Monstat, ARS</i>
Upravljanje usmjereno na rast						
11. Djelotvornost vlade, mjerana Indeksom upravljanja svjetske banke (World Bank Governance Index)	2.6	2.6	2.6	n/a	3.1	<i>WGI</i>

Glavni trendovi u u ostvarenju nacionalnih strateških ciljeva za Crnu Goru su sljedeći:

1. Za najveći dio od navedenih 11 indikatora, Crna Gora je ostvarila progres u ostvarivanju ciljeva Strategije JIE 2020. Najbolji rezultat ostvaren je u rastu broja

¹ Trgovinski bilans za 2010 predstavlja prosjek trgovinskog robnog deficita za period 2008-2010, prilikom usvajanja Strategije, na bazi čega je i projektovana ciljana vrijednost u 2020. godini. Ovaj indikator, međutim, treba da prati trgovinski bilans roba i usluga (izabrani regionalni indikator). Stoga podaci za 2011-2013 predstavljaju podatke za bilans roba i usluga, (što može dovesti do modifikacije ciljane vrijednosti za 2020. godinu).

² I kod ovog indikatora moguće je da dodje do modifikacije ciljane vrijednosti za 2020. godinu, na bazi indikatora progressa iz Statističkog biznis registra 2012-2013.

visokokvalifikovanih lica u radnom kontingentu.

2. Indikatori trgovine u Crnoj Gori, u odnosu na indiktore drugih zemalja regiona, realnije odlikavaju stvarne trendove, pri čemu indikatori ukupne trgovine, izvoza po glavi stanovnika i intra-regionalne trgovine zahtijevaju dalji rast od oko 82% u prosjeku u periodu 2014-2020.
3. Važan indikator je broj aktivnih preduzeća, odnosno poslovnih subjekata koji su u posmatranom vremenskom intervalu obavljali određenu djelatnost, imali zaposlene radnike i ostvarili određeni promet. Indikator "Rast broja aktivnih preduzeća godišnje", kao razlika između broja novoosnovanih i neaktivnih preduzeća u određenoj godini, za period 2012-2013 bilježi značajan rast.
4. Značajniji rast SDI očekuje se u period 2014-2020. godine u vezi sa najavljenim razvojnim projektima u srednjem roku, što treba da pozitivno utiče i na rast produktivnosti.
5. BDP u odnosu na EU-27 prosjek bilježi manji suprotni trend, sa 42 na 41% u periodu 2011-2012.
6. Ukupna stopa zaposlenosti, po Anketi o radnoj snazi, kao izabranom regionalnom indikatoru, neznatno je povećana (0,2% u 2013. godini), dok je za Indeks upravljanja, zbog kratkog vremenskog obuhvata mjerljivih rezultata, promjena vrijednosti poboljšana svega sa 2,59 na 2,63.
7. Interna kontrola konzistentnosti strateških nacionalnih ciljeva pokazuje značajan nivo opšte konzistentnosti.

4. JIE 2020 reformske mjere i izazovi

Sve aktivnosti u vezi sa mjerama na sprovođenju ključnih prioriteta pet stubova, odnosno 16 dimenzija politika date su u dijelu 5. Nacionalnog akcionog plana Crne Gore za sprovođenje postavljenih ciljeva Strategije JIE 2020 za period 2014-2015. godine.

4.1. Integracija trgovine i investicija - (Stub: Integrirani rast)

Cilj stuba Integriranog razvoja jeste promovisanje regionalne trgovine i investicione povezanosti i politika koje su nediskriminišuće, transparentne, predvidljive i koje unapređuju tokove robe, ulaganja, usluga i ljudi u regiji jugoistočne Evrope. Regionalna trgovina i investicije povećaće konkurentnost i podstaći učešće u međunarodnim lancima snabdijevanja, u krajnjem produbljivanje integracije Regiona sa EU i globalnim tržištem.

Nacionalni ciljevi za Crnu Goru u okviru ovog Stuba uključuju rast intra-regionalne trgovine robama do EUR 1200 miliona i jačanje ukupnih tokova direktnih stranih ulaganja do EUR 700 miliona do 2020. godine.

Cilj	2010	2020
Intra-regionalna trgovina robama (mil EUR)	800	1200
Ukupni priliv SDI u CG (mil EUR)	574	700

Tabela 3. Strateški ciljevi za Crnu Goru za I stub: Integrirani rast

Trgovina robama u 2013. godini je neznatno rasla (2%), zahvaljujući smanjenju uvoza povezanog sa promjenom izvozne strukture i nivoa ekonomske aktivnosti u industrijskom sektoru. Poslije dugog perioda smanjenja, izvoz roba je porastao, iniciran izvozom električne energije uz smanjenje izvoza metalnog sektora, dok je uvoz smanjen za 3%, s obzirom da nepromijenjen nivo domaće tražnje. Nivo otvorenosti crnogorske ekonomije smanjen je za 5% na 64% BDP-a. Istovremeno, udio EU u ukupnoj trgovini robama je 44%, CEFTA udio je 41% i 16% je udio ostalih zemalja. CEFTA zemlje učestvuju na strani uvoza sa 49%, a na strani izvoza sa 39%. Intra-regionalna trgovina robama sa CEFTA zemljama blago je porasla sa 39% u 2012. na 41% u 2013. godini, dostižući nivo od EUR 873 miliona. Prema podacima za 2013. godinu, nacionalni strateški cilj povećan je za 9,1% u poređenju za postavljenim startnim indikatorom iz 2010. godine.

Nepovoljno globalni trendovi i nizak nivo interesovanja stranih investitora rezultirali su smanjenjem priliva stranih direktnih investicija u period 2011-2013. Neto SDI u 2013. godini bile su EUR 337 miliona ili 10,1% BDP-a, što je nominalno 42% manje nego u 2010 godini (startni indikator je bio 18,5% u BDP-u za 2010. godinu). Uprkos ovom trendu, udio SDI u BDP-u u Crnoj Gori ostaje znatno veći nego u drugim zemljama Regiona.

Prema Pretpristupnom ekonomskom programu 2013-2016, osnovni ekonomski scenario predviđa priliv SDI, koji bi u srednjem roku trebao dostići u prosjeku 15,7% BDP-a, što bi bilo dovoljno da se pokrije deficit bilansa tekućih stransakcija. Izvori tako snažnog priliva investicija su projekti u sektoru energetike, turizma i infrastrukture.

Dimenzije koje se odnose na ispunjavanje strateškog cilja za "Integrirani rast" uključuju: Zonu slobodne trgovine, Konkurentno ekonomsko okruženje i Integraciju u globalnu ekonomiju.

Dimenzija A 'Zona slobodne trgovine'

Vrste aktivnosti navedenih u Strategiji JIE 2020 koje se odnose na slobodnu trgovinu uključuju: redukciju preostalih carina i kvota, uklanjanje necarinskih barijera, pojednostavljenje procedura vezanih za trgovinu, poboljšanje carinskog međusobnog povezivanja, olakšavanje slobodnog protoka ulaganja, stručnjaka, profesionalaca i kvalifikovanih radnika.

Dalekosežna saradnja u omogućavanju slobodne trgovine je presudna u pomaganju regija da privuku direktna strana ulaganja, koja su igrale ključnu ulogu u ekonomskoj modernizaciji Centralne i Istočne Evrope, a očekuje se da će igrati jednako važnu ulogu u regiji Jugoistočne Evrope.

Pored pristupanja Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, Crna Gora je ušla i primjenjuje čitav niz preferencijalnih trgovinskih sporazuma, prvenstveno sa EU kroz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), sa članicama EFTA, Sporazum o slobodnoj trgovini sa Ruskom federacijom, Ukrajinom, CEFTA sporazum, kao i Sporazum o slobodnoj trgovini sa Turskom.

Prema SSP sa EU, u periodu 2008-2013, godine tržište je potuno liberalizovano za industrijski sektor za EU kompanije i gotovo potpuno otvoreno za poljoprivredne proizvode (samo manji broj veoma osjetljivih poljoprivrednih proizvoda zadržao je 50% nivoa carinskih stopa – 349 poljoprivrednih proizvoda i 11 preradevina).

Pristupni pregovori Crne Gore sa EU otvoreni su juna 2012. godine na Međuvladinoj konferenciji u Briselu, a analitički pregled zakonodavstva okončan je do juna 2013. godine. Pored opštih ekonomskih kriterijuma (kapacitet za suočavanje sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar zajedničkog tržišta Unije), pregovaračka poglavlja direktno relevantna za ovu dimenziju su ona koja se odnose na četiri ekonomske slobode i pravo osnivanja preduzeća (poglavlja 1, 2, 3 i 4), Bezbjednost grane i fitosanitarne i sanitarne mjere (poglavlje 12), Zaštitu potrošača i zdravlja (poglavlje 28) i Carinsku uniju (poglavlje 29). Mjerila za otvaranje pregovora postavljena su za poglavlja 1,3 i 12. Uz navedeno, poglavlja sa indirektnom relevantnošću za ovu dimenziju su gotovo sva ekonomska poglavlja, ali i poglavlje 24 (Pravda, sloboda i bezbjednost) u dijelu carinske saradnje. Do maja 2014. godine, pet ekonomskih poglavlja je otvoreno (5. Javne nabavke, 6. Pravo privrednih društava, 7. Zaštita intelektualne svojine, 10. Informaciono društvo i mediji, i 20. Preduzetništvo i industrijska politika).

Potpisivanjem Sporazuma CEFTA 2006 postavljena je osnova za uspostavljanje zone slobodne trgovine u Jugoistočnoj Europi. Do danas, ukidanje carina i kvota realizovano je za industrijske proizvode, a sada se čine dalji naponi u cilju uklanjanja carina i kvota na poljoprivredne proizvode u 2014. godini. Članice CEFTA-e sada istražuju načine za olakšavanje trgovine i liberalizaciju trgovine uslugama.

Protokol na SSP dogovoren maja 2013. godine između EU i Crne Gore, u procesu je ratifikacije, a primjenjuje se na privremenoj osnovi od 1. jula 2013. godine.

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji A 'Zona slobodne trgovine':

1. Pojednostavljenje procedura u vezi sa uvozom i izvozom roba

Crna Gora je ostvarila napredak u efikasnosti carinske službe. Zauzima 53. mjesto od 189 zemalja na dimenziji 'Prekogranične trgovine' izvještaja Svjetske banke. Carinska uprava je uspješno učestvovala u projektu "Sistematska elektronska razmjena podataka" (SEED). Ipak, pretjerano složene procedure nastavljaju da ograničavaju regionalnu trgovinu. Prema Svjetskoj banci, 6 procedura se trenutno zahtjeva prilikom izvoza roba, a 5 prilikom uvoza (OECD prosjek za oba aspekta trgovine je 4). Prosječno vrijeme za uvoz i izvoz roba zajedno je 14 dana (OECD prosjek je 10.5 dana).

Vlada nastavlja proces pojednostavljenja odnosno olakšavanja administrativnih procedura, kako bi smanjila broj dana potreban da firme pripreme dokumentaciju potrebnu za uvoz i izvoz roba. Omogućavanje firmi da brže uvezu i izvezu robu podstaci će intra-regionalnu trgovinu i privući strane investicije, dovodeći do većeg ekonomskog rasta. (Izveštaj Svjetske banke 2014, EC izvještaj o napretku 2013, OECD izvještaj o administrativnim barijerama u trgovini 2013).

Imajući u vidu navedeno, ključne aktivnosti Vlade u vezi sa olakšavanjem izvozno-uvoznih procedura obuhvaćene su u Poslovnoj strategiji Uprave carina za period 2013-2015. godina. Sprovođenje akcionog plana za ovu strategiju obuhvata sljedeće mjere: usklađivanje carinskog zakonodavstva i propisa sa pravnom tekovinom EU, uključujući podzakonske propise, jačanje međunarodne carinske saradnje i međusobne administrativne pomoći, olakšavanja trgovine i eliminacije netarifnih barijera trgovini; nadalje, razvoj i sprovođenje IT strategije za Upravu carina za period 2013-2020, dalje jačanje carinskog nadzora i kontrole, interne kontrole, rast efikasnosti u prikupljanju prihoda, antikoruptivne mjere, razvoj ljudskih resursa u Upravi carina, učešće u EU programima (Customs 2007-2013, a planira se i učešće u programu Customs 2014-2020), itd.

2. Jačanje informacionog sistema u institucijama koje se bave infrastrukturom kvaliteta

Kreiranje i sprovođenje Strategije za primjenu pravne tekovine EU u oblasti slobodnog kretanja roba 2014-2018. godine u cilju eliminisanja barijera trgovini, što će imati jak uticaj na intra-regionalnu trgovinu. Usklađivanje tehničkih propisa sa zahtjevima EU i redefinisane infrastrukture kvaliteta u skladu sa najboljom evropskom praksom zaktijeva duboke i radikalne reforme ukupnog pravnog okvira, koji reguliše pristup tržištu i tehničke zahtjeve za proizvode u Crnoj Gori, što se ostvaruje kroz pregovore u poglavlju 1. Slobodan protok roba:

- Vlada će odrediti kontaktne tačke za institucije infrastrukture kvaliteta kako bi se unaprijedilo komuniciranje o standardima sa privatnim sektorom (odjeljenje za infrastrukturu kvaliteta u okviru Direkcije za unutrašnje tržište i konkurenciju u Ministarstvu ekonomije je kontaktna tačka za tehničke propise i za WTO i za EU);
- Baze podataka i IT sistem takođe treba da se razviju da olakšaju razmjenu informacija između službenika različitih institucija koje se bave infrastrukturom kvaliteta. Jačanje komunikacija i informacioni sistem pomoći će preduzećima da se usklade sa zahtjevima stranih tržišta (npr. EU), kao i da se podstakne intra-regionalna trgovina. Set prioritarnih mjera sa snažnim regionalnim uticajem prezentiran je u matrici u dijelu 5. ovog dokumenta. Potpisivanje CEFTA-e omogućilo je liberalizaciju regionalne trgovine u poljoprivredi. Međutim, niz popratnih mjera tek treba sprovesti. Nacionalne SPS (sanitarni i fitosanitarni) kontakt tačke moraju biti potpuno funkcionalne i predane osobe kako bi bile nominovane.

3. Produblivanje sprovođenja CEFTA 2006 sporazuma u cilju promocije regionalne trgovine i investicija

Izražena interakcija između CEFTA sporazuma i Strategije JIE 2020 nudi Regionu jedinstvenu mogućnost da sprovodi sporazum u širem kontekstu ekonomske politike, te da on posluži postizanju sveukupnih ciljeva Strategije JIE 2020 i da promoviše ekonomski rast i zapošljavanje.

Crna Gora će nastaviti da u potpunosti participira u svim aktivnostima i inicijativama CEFTA struktura. Kao prioritet, Crna Gora potuno podržava postepenu liberalizaciju intra-regionalne trgovine uslugama, kako je i navedeno u članu 27 Sporazuma, sa krajnjim ciljem potpisivanja dodatnog protokola o trgovini uslugama. Pored navedenog, nacionalna SPS kontaktna tačka će biti određena u 2014. godini.

Dimenzija B 'Konkurentno ekonomsko okruženje'

Ova Dimenzija odnosi se na pitanja u vezi sa omogućavanjem konkurentnog ekonomskog okruženja putem jačanja jedinstva između trgovine i oblasti koje su sa njom povezane, kako bi se dostigao cilj koji je postavila Crna Gora, a to je da ukupna trgovina robama i uslugama dostigne nivo od EUR 6.000 miliona do 2020. godine. Prioriteti kada je u pitanju konkurentno ekonomsko okruženje uključuju kapacitete carinske službe, institucije uključene u zaštitu intelektualne svojine, slobodan protok kapitala i jačanje kapaciteta elektronske uprave.

Crna Gora se našla visoko u Izvještaju Svjetske banke (Doing Business Report). U 2014. ona je bila na 44. mjestu, boljem od ijedne zemlje zapadnog Balkana, osim Makedonije (koja je bila na 25. Mjestu). Uprkos njenoj uspješnosti u ovom području, Crnoj Gori predstoje izazovi. Ona mora dalje napredovati u sprovođenju ugovora, građevinskim dozvolama, postupcima uknjižavanja nekretnina i plaćanja poreza. Osim toga, planirane aktivnosti kao što su uvođenje elektronskog poslovanja i registracija i upis u lokalnoj poreskoj upravi, takođe su prioritet.

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji B 'Konkurentno ekonomsko okruženje':

1. Obezbjedenje posebnih obuka u oblasti zaštite prava industrijske svojine

Legislativa u oblasti zaštite intelektualne svojine generalno je usklađena sa pravnom tekovinom Unije. Detaljan plan harmonizacije definisan je u Programu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji za period 2014-2018. godina. Međutim, u smislu prava industrijske svojine, nedostatak obuke i specijalizacije zaposlenih među službenicima različitih institucija u Crnoj Gori limitira efikasno sprovođenje propisa i politike. Prvostepenim sudovima, tržišnoj inspekciji i policiji nedostaju specijalizovani ljudi koji su osposobljeni za sprovođenje zakona o pravima industrijske svojine i vođenje istraga. Vlada planira da organizuje ciljanu obuku za zaposlene koji rade na zaštiti prava intelektualne, odnosno industrijske svojine. To bi moglo poboljšati poštovanje zakona industrijske svojine kroz podizanje javne svijesti putem kampanja koje rasvetljavaju rizike i štetne aspekte kršenja IPR propisa po privredu. Podizanje svijesti o zaštiti prava industrijske svojine može pomoći većem uvažavanju same intelektualne svojine, što, nadalje, podstiče strane investicije i ekonomski rast. U tom kontekstu, Zavod za intelektualnu svojinu Crne Gore je glavni korisnik dva projekta: Bilateralni plan saradnje između Zavoda i Evropske patentne organizacije (EPO) za period 2014-2015. godine i EU IPA 2012 projekt "Podsticanje zaštite prava intelektualne svojine u Crnoj Gori". Zavod je kontaktna tačka za Svjetsku organizaciju za zaštitu prava intelektualne svojine (WIPO) koja podržava Crnu Goru u pripremi strategija, sprovođenju akcionih planova, organizovanju obuka, kao i kroz učestvovanje na različitim, regionalnim WIPO događajima.

2. Promocija regionalne saradnje u oblasti javnih nabavki

Zakon o javnim nabavkama uključuje principe transparentnosti, fer konkurencije, nediskriminacije, jednakog tretmana i pricipa troškovne efektivnosti i efikasnosti u upotrebi javnih fondova. Zakon ne uključuje klauzulu preferencijalnog tretmana za lokalne učesnike, čime se snažno podržava regionalna ekonomska integracija i konkurencija. Zakon o izmjenama i dopunama zakona o javnim nabavkama planira se za 2014. godinu da bi se izvršilo uklađivanje sa Direktivom 2004/17/EC u vezi sa regulacijom procedura javnih nabavki operatera koji posluju u sektoru vodoprivrede, energetike, transporta i poštanskih usluga ("komunalni sektor"), kao i sa Direktivom 2009/81/EC koja reguliše procedure javnih nabavki u oblasti odbrane i bezbjednosti.

Uprava za javne nabavke osnovala je i održava portal javnih nabavki u cilju obezbjeđivanja transparentnosti u procedurama javnih nabavki. Plan javnih nabavki, poziv na javne tendere, odluke o kvalifikovanim kandidatima, odluke o izboru najpovoljnije ponude, odluka o

suspenziji procedure javne nabavke, odluka o poništenju procedure, javni ugovor, izmjene i dopune plana javnih nabavki, odluke i ugovori, i drugi akti u vezi sa ovim zakonom postavljaju se na websajt. Pored navedenog, Uprava za javne nabavke priprema i publikuje listu ponuđača na portal, i podnosi Vladi godišnje izvještaje o javnim nabavkama. Komisija za javne nabavke kao organ nadzora, ("Državna komisija") izvještava parlament u skladu sa Zakonom o javni nabavkama i takođe ima websajt. Prema Izvještaju o analitičkom pregledu zakonodavstva Evropske komisije, za poglavlje 5. Javne nabavke, CEFTA sporazum predviđa mogućnost da strane otvore javne nabavke za CEFTA zemlje, ali za sada, nije bilo dogovora u konkretnim mjerama u tom pravcu.

3. Pojednostavljenje procedura plaćanja poreza

Procedure plaćanja poreza i dalje su složene. Kada je u pitanju dimenzija lakoće plaćanja poreza, Crna Gora je zauzela 86. mjesto na listi od 189 zemalja u Izvještaju Svjetske banke o lakoći poslovanja. Firme u Crnoj Gori u prosjeku 29 puta godišnje plaćaju porez i provedu 320 sati godišnje u podnošenju poreskih prijava i plaćanju poreza (prosek OECD-a je 12 plaćanja poreza i 175 sati). Vlada bi trebalo da nastoji da smanji vrijeme koje kompanije provode u podnošenju poreskih prijava i plaćanju poreza. Navedeno se može postići putem razvoja sistema za elektronsko podnošenje poreskih prijava i plaćanje poreza. U 2014. godini Poreska uprava nastaviće da razvija različite elektronske servise: Izvještaj o obračunatim i plaćenim porezima i dobrinosima na zarade, pregled Regista poreskih obveznika (PDV), pregled podnijetih finansijskih iskaza, podnijeti zahtjevi za PDV (zahtijeva se upotreba digitalnog sertifikata), podnošenje zahtjeva za povraćaj PDV-a (uz digitalni sertifikat), podnijeti zahtjevi za porez na dobit (uz digitalni sertifikata), unos i podnošenje finansijskih iskaza (uz digitalni sertifikat). Kao srednjoročni prioritet, Poreska uprava planira kreiranje novog softvera za sprovođenje svih navedenih servisa (mjera) i pojednostavljenje plaćanja poreza u 2015. godini. Pojednostavljenje procedura plaćanja poreza podstaći će strane direktne investicije i ohrabriti rast preduzeća.

Dimenzija C 'Integracija u globalnu ekonomiju'

Bolji pristup tržištu je preduslov uspješne integracije u svjetsku ekonomiju. Ova Dimenzija ističe koristi od ekonomije obima i specijalizacije, čime se omogućava učestvovanje u globalnim lancima snabdijevanja. Uklanjanje barijera u trgovini i investicijama, stvaranje podsticaja za strane investicije i olakšavanje koordinacije relevantnih politika Vlade, aktivnosti u ovoj Dimenziji unapređuju poslovnu klimu u Crnoj Gori.

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji C 'Integracija u globalnu ekonomiju':

1. Dalje smanjenje administrativnih barijera

Zakon o izmjenama zakona o poreskoj administraciji planira se u 2014. godini. Zakon će precizno definisati principe poreske procedure i bliže definisati odgovornosti i ovlašćenja poreske administracije, kao i prava i obaveze poreskih obveznika, što će omogućiti jednostavnije podnošenje prijava i tretman poreskih obveznika shodno odredbama Zakona. Takođe, izmjene će obuhvatiti u dalje smanjenje administrativnih barijera, kao i skraćenje vremena za donošenje odluka o registraciji, uz prihvatljiv rok od 30 dana.

2. Smanjenje troškova u vezi sa izdavanjem građevinskih dozvola

Troškovi povezani sa dobijanjem građevinskih dozvola u Crnoj Gori su visoki. Prema Izvještaju Svjetske banke, Crna Gora zauzima 106. mjesto od 189 ekonomija kada je u pitanju izdavanje građevinskih dozvola. Ovaj izvještaj procjenjuje da je potrebno, u prosjeku, 70 dana za upis vlasništva (u odnosu na prosjek OECD-a od 24,1 dana) i to da je 1 159,3% dohotka po glavi stanovnika potrebno, u prosjeku, za rješavanje administrativnih troškova prilikom izgradnje skladišta (u odnosu na OECD prosjek od 84,1%).

Vlada će sprovesti dalje aktivnosti u cilju smanjenja troškova u vezi sa građevinskim projektima i dozvolama i uskladiti napore upravnih tijela koji imaju nadležnosti u ovoj oblasti. Takođe, uložiće se napor za smanjenje troškova registracije imovine. Olakšavanje procesa za dobijanje građevinskih dozvola će pomoći u privlačenju stranih ulaganja i podstaći ekonomski rast. Izmjene i dopune zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata planiraju se početkom 2015. godine.

3. Sprovođenje Strategije za privlačenje stranih direktnih investicija 2013-2015. godine, uključujući razvoj ekonomske diplomatije i politika da se privuku investicije iz dijaspore

Glavni cilj Strategije za privlačenje stranih direktnih investicija za period 2013-2015. godine je unapređenje imidža Crne Gore kao biznis destinacije, rat direktnih investicija i transformacija Crne Gore u vodeću platformu za razvoj biznisa u regionu. Strategija predviđa kreiranje 10.000 radnih mjesta, dok je njen ukupni uticaj i do nivoa 32.000 radnih mjesta, kroz iniciranje podrške kanalima investiranja, okretanje brzorastućim tržištima i podsticanje ravnomjernijeg regionalnog razvoja kroz obezbjeđenje da bar 20% investicija bude realizovano na sjeveru Crne Gore. Za navedeni period, investicije se procjenjuju na nivou do 1,6 milijardi €.

Vlada Crne Gore takođe je usvojila Plan razvoja ekonomske diplomatije (2013) i pratiće njegovo sprovođenje u periodu 2014-2015. Slijedeći navedeni plan, uspostavljen je Direktorat za ekonomsku diplomatiju i međunarodnu kulturnu saradnju u Ministarstvu vanjskih poslova i evropskih integracija. S obzirom da je prepoznat kao jedan od prioriteta u radu Vlade, efekat koje treba da proizvede model integrisane ekonomske diplomatije – unapređenje ekonomskih uslova, očekuje se u narednom periodu.

U vezi sa prethodno navedenim, crnogorska dijaspora je prepoznata kao važan činilac koji može pružiti podršku u podsticanju ekonomskog rasta. Oko 9% crnogoraca živi izvan zemlje, a novčana sredstva iz dijaspore činila su oko 8% BDP-a u 2012. godini. Stoga, Vlada nastoji da razvije politike koje će ohrabriti dijasporu da investira u crnogorsku ekonomiju. Prvi korak u tom pravcu bio je osnivanje Uprave da dijasporu u okviru Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija. Prvi set aktivnosti uključiće uspostavljanje baze potencijalnih projekata za investitore iz dijaspore, organizovanje događaja koji uključuju razmjenu između dijaspore i lokalnih preduzetnika, podržavanje inicijativa lokalnih zajednica u razvijanju saradnje sa dijasporom, itd. Iskorišćavanje resursa dijaspore može olakšati pristup kreditima, podstaći strana ulaganja i povećati ekonomski rast.

4.2. Sposobnosti i inovacije - (Stub: pametni rast)

Cilj stuba Pametnog rasta je podsticanje rasta rukovođenog znanjem. Vještine će igrati ključnu ulogu kao izvor konkurentske prednosti i značajni činilac stvaranja dodatne vrijednosti u budućnosti. Strategija JIE 2020 ima za glavni cilj u ovom stubu povećanje za 22% u prosječnoj produktivnosti rada u Crnoj Gori (za postizanje 37 000 eura BDP po zaposlenom do 2020. godine). Ovaj porast produktivnosti treba da bude praćen rastom od 21% u broju visokokvalifikovanih osoba u radnoj snazi (68 000 osoba).

Progres u ostvarivanju nacionalnih strateških ciljeva za stub Pametni rast u 2013 su značajni: za prosječnu produktivnost rada nivo ostvarenja cilja je već 32%, dok je cilj porasta visokokvalifikovane radne snage u aktivnom stanovništvu gotovo postignut (98%), što predstavlja rezultat preko očekivanog u posmatranom periodu.

Cilj	2010	2020
BDP po zaposlenom (EUR, PPS, standard kupovne moći)	30,321	37.000
Broj visokokvalifikovanih lica u aktivnom stanovništvu	56.000	68.000

Tabela 4: Strateški ciljevi za Crnu Goru za II stub: Pametni rast

Dimezije koje se odnose na ispunjavanje strateškog cilja za stub Pametni rast uključuju: Obrazovanje i kompetencije, Istraživanje, razvoj i inovacije, Digitalno društvo i Kulturu i kreativne sektore.

Dimenzija D 'Obrazovanje i kompetencije'

Dimenzija ima za cilj da poboljša osnove znanja i vještina u zemlji. Kako bi unaprijedili vještine, prioriteti u reformi se fokusiraju na razvitak praktičnih kompetencija kroz učenje putem rada, standardizaciju kvalifikacija i uklanjanje prepreka u njihovom prepoznavanju. Ove aktivnosti su podržane kroz snažan fokus na preduzetničko učenje i sticanje kompetencija za mali biznis.

Napravljen je napredak u obrazovanju, što pokazuje činjenice da je poglavlje o kulturi i obrazovanju jedno od dva pregovaračka poglavlja koja je Crna Gora već privremeno zatvorila u pristupnim pregovorima sa EU. Crna Gora učestvuje u EU programu za cjeloživotno učenje (LLP 2007-2013) i podržava škole i univerzitete da pripreme buduće aplikacije za Erasmus plus program (2014-2020), čime omogućava crnogorskim građanima da se prijave za učešće u programima obrazovanja, kao i drugim projektima širom Evrope. Zakon o Nacionalnom kvalifikacionom okviru je implementiran, iako zahtjeva dalji rad na usaglašavanju sa Evropskim okvirom kvalifikacija.

Crna Gora se suočava sa sličnim problemima u obrazovanju kao i druge zemlje u regiji Zapadnog Balkana. Postoji jaz između potreba tržišta rada i vještina koje se stiču u visokom obrazovanju. Stručno obrazovanje treba poboljšati, ali je to ograničeno raspoloživim finasijama. Rezultati PISA testova pokazuju da se mora poboljšati kvalitet obrazovanja.

Vlada planira da preduzme sledeće aktivnosti u period 2014-2015. godine kako bi unaprijedila ciljeve Strategije JIE 2020:

- Razviti Strategiju za obrazovanje odraslih 2015-2025; Strategiju za cjeloživotno preduzetničko učenje 2015-2019; Strategiju razvoja stručnog obrazovanja 2015-2020;
- Zakon o izmjenama i dopunama zakona o nacionalnim stručnim kvalifikacijama;
- Razviti privatno-javno partnerstvo za razvoj predškolskih ustanova;
- Implementirati program licenciranja za nastavno osoblje, direktore škola i pomoćnike direktora;
- Sprovesti obuku nastavnog osoblja o implementaciji strategije preduzetničkog učenja; i,
- Sprovesti eksternu evaluaciju institucija visokog obrazovanja kroz projekat "Visoko obrazovanje, istraživanje i inovacije za konkurentnost Crne Gore (INVO)".

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji D 'Obrazovanje i kompetencije'

1. Podržati implementaciju Nacionalnog okvira kvalifikacija

Nacionalni okvir kvalifikacija za cilj ima kreiranje jedinstvenog i doslednog sistema kvalifikacija za sve nivoe obrazovanja u Crnoj Gori. Intencija zakona je povećanje transparentnosti i osiguranje da tranzicija između obrazovnih nivoa širom zemlje ide glatko. Okvir takođe pokušava da premosti jaz između potreba tržišta rada i obrazovanja. Najvažnije, potrebno je da bude usklađen sa Evropskim okvirom kvalifikacija.

Crna Gora je usvojila metodološke dokumente koji su neophodni za implementaciju Zakona o nacionalnom okviru kvalifikacija. Osiguranje usklađenosti sa Evropskim okvirom kvalifikacija će podstaći Crnu Goru u procesu pristupanja EU i uspostaviti ključni preduslov za slobodu kretanja ljudi. Vlada će u 2014. godini pripremiti Zakon o izmjenama i dopunama zakona o nacionalnim stručnim kvalifikacijama sa ciljem uvođenja dodatka sertifikatu u skladu sa Europass-om I bliže urediti sticanje stručnih kvalifikacija u oblasti visokog obrazovanja.

2. Razviti obrazovni akcioni plan koristeći PISA 2012 rezultate i analizu

Studenti u Crnoj Gori su pokazali rezultate ispod OECD prosjeka tokom 2012 PISA istraživanja. Više od polovine 15-ogodišnjaka su pokazali rezultate u nivou znanja nivo 1 ili nižu u oblasti nauke (OECD prosjek je 18%). Postoje određena poboljšanja u matematici i čitanju, ali ona su mala u opsegu. Međusektorska radna grupa, koju je formiralo Ministarstvo prosvjete, je završila analizu rezultata koje su crnogorski studenti ostvarili i izradila nacrt preporuka za unapređenje kvaliteta obrazovanja. Vlada će djelovati na bazi ovih preporuka sa konkretnim aktivnostima i razviti akcioni plan sa okvirom za praćenje u cilju evidentiranja napretka nakon sprovođenja preporuka. Sprovođenje preporuka radne grupe, uticaće da se proces donošenja odluka bazira na dokazima, što će pomoći poboljšanju kvaliteta obrazovanja u Crnoj Gori.

3. Reforma finansiranja visokog obrazovanja

Broj visokoobrazovanih ljudi u Crnoj Gori raste, ali još dosta aktivnosti treba sprovesti kako bi se unaprijedile stvarne koristi prema ekonomiji. U Crnoj Gori postoji jedan državni univerzitet, dva privatna univerziteta i 9 samostalnih privatnih fakulteta. Državni univerzitet finansira Vlada, dok studenti koji pohađaju privatne univerzitete mogu biti finansirani samo ako studiraju na programima definisanim kao programi od javnog interesa, a koji nisu ponuđeni na državnom univerzitetu. U okviru projekta "Visoko obrazovanje i istraživanje za inovacije i konkurentnost", koji se finansira iz kredita SB planirana je reforma sistema finansiranja visokog obrazovanja. Međunarodni konsultant, renomirani stručnjak za oblast visokog obrazovanja je analizirao postojeće stanje u ovoj oblasti, i predložio dva modela. Vlada je formirala Radnu grupu za izradu predloga novog modela finansiranja visokog obrazovanja. Polazni dokument u radu Radne grupe je izvještaj konsultanta, a RG će uraditi simulaciju oba predložena modela i predložiti odgovarajući model sa detaljnim planom implementacije i neophodnom institucionalnom podrškom.

Dimenzija E 'Istraživanje, razvoj i inovacije'

Da bi se efektivno iskoristili fond znanja u državi i oslobodili svoj inovativni potencijal, Vlada Crne Gore treba da nastavi započeti trend povećanja ulaganja u nauku i istraživanje na nacionalnom nivou. To uključuje napredak po pitanju institucionalnih i političkih reformi i prvenstveno preduzimanje daljih strateških koraka u ostvarivanju tri ključna cilja koja su definisana revidiranom Strategijom naučnoistraživačke djelatnosti 2012-2016. godina i to: (i) Razvoj naučnoistraživačke zajednice u Crnoj Gori sa ciljem povećanja efikasnosti i razvoja zajednice zasnovane na znanju, (ii) Jačanje bilateralne i multilateralne saradnje (uključujući i saradnju sa naučnom dijasporom) i (iii) Saradnja akademskog i privrednog sektora.

U skladu sa izvještajem Svjetske banke, Crna Gora troši oko 0,4% BDP-a na sektor I&R, više od prosječno 0,33% u državama zapadnog Balkana, ali manje od EU prosjeka od 2,03%. Iako je taj procenat nizak, on je povećan od prethodnih godina (sa 0,13% u 2010 na 0,41% in 2011).

Finansiranje I&R-a uglavnom dolazi od Vlade; finansiranje privatnog sektora čini svega 27% bruto izdataka za I&R. Glavna institucija nadležna za implementaciju Strategije o naučnoistraživačkoj djelatnosti i koordinaciju finansiranja je Ministarstvo nauke. Savjet za naučnoistraživačku djelatnost analizira stanje i dostignuća u naučnoistraživačkoj djelatnosti i daje stručne prijedloge. Druga ministarstva kao što su: Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije, Ministarstvo kulture, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i Ministarstvo prosvjete, takođe obezbjeđuju finansiranje istraživanja, ali je potrebno i dalje obezbijediti koordinaciju ovih aktivnosti na nacionalnom nivou.

Realizacija naučnoistraživačke politike u Crnoj Gori definisana je Zakonom o naučnoistraživačkoj djelatnosti (2010), Izmjenama Strategije naučnoistraživačke djelatnosti Crne Gore (2012-2016) i Zakonom o budžetu Crne Gore (za 2014). Ovim Zakonom utvrđeni su novi instrumenti njenog razvoja i to: 14 programa od opšteg interesa, podsticanje kvaliteta naučnoistraživačkog rada sa najznačajnijim instrumentima - dodjelom statusa Centra uspješnosti i realizacijom krupnih kolaborativnih grantova, kao i otklanjanjem biznis barijera sa ciljem aktivnijeg učešća privrede u istraživanjima, koja će se realizovati uspostavljanjem Naučno-tehnološkog parka i Centra uspješnosti, kao i implementacijom istraživačkih grantova.

Crna Gora ima zadovoljavajuće učešće u EU programima istraživanja. Država je aktivno učestvovala u 7. Okvirnom programu za nauku, istraživanje i tehnološki razvoj - FP7 (2008-2013), učešćem u 34 projekta, promovišući mogućnosti Programa kroz mrežu nacionalnih kontakt osoba, učešćem predstavnika zemlje na sastancima Programskih odbora, organizovanjem Info dana, sastanaka i drugih promotivnih aktivnosti. Na osnovu stečenih pozitivnih iskustava iz prethodnog Okvirnog programa, Crna Gora je januara 2013. godine iskazala interes za priključenje novom Okvirnom programu EU za istraživanje i inovacije "Horizont 2020" (2014-2020). Ministarstvo nauke će koordinirati učešće u Horizont-u 2020, najvećem evropskom Okvirnom programu za istraživanja i inovacije, sa oko 80 milijardi € sredstava raspoloživih u periodu od 2014-2020. godine. Crna Gora će pristupiti Horizont-u 2020, potpisivanjem Međunarodnog sporazuma između Evropske unije i Crne Gore o učešću Crne Gore u programu Unije „Horizont 2020“. Vlada je 29. maja 2014. godine usvojila Međunarodni sporazum. Evropska komisija organizuje potpisivanje Sporazuma u Briselu, 1. jula 2014. godine.

Činom potpisivanja Međunarodnog sporazuma, Crna Gora će biti priključena ovom Okvirnom programu EU. Ovo, pored ostalog, ukazuje na tendenciju da Crna Gora želi postati društvo zasnovano na znanju, čime bi se podstakao ekonomski rast, otvorila nova radna mjesta, smanjila nezaposlenost i povećao kvalitet života njenih građana.

I pored napora na poboljšanju rezultata I&R sektora, Crna Gora se suočava sa značajnim strukturnim izazovima. Infrastruktura je u najvećoj mjeri zastarjela, i u privatnom i javnom sektoru (veličina ekonomije limitira potencijalne investicije u posebnu opremu koja bi mogla da pokrene napredno istraživanje). Privatni sektor se primarno sastoji iz MSP koji ne raspolažu sa dovoljnim fondovima ili kapacitetima da apsorbuju veoma rizične I&R investicije. Saradnja između industrije i akademskog sektora je nedovoljna.

Ljudski resursi su takođe ograničeni malom veličinom države i odlivom mozgova sa kojom se suočila: iako je broj povećan tokom zadnjih godina, na istraživače se odnosi 0,97% ukupnog broja zaposlenih.

Prema Strategiji JIE 2020, Ministarstvo nauke definisalo je tri ključna prioriteta u Strategiji za period 2012-2016: razvoj naučnoistraživačke zajednice u Crnoj Gori, jačanje multilateralne i bilateralne saradnje (uključujući naučnu saradnju sa dijasporom) i saradnja naučnoistraživačke zajednice sa privredom.

Crna Gora je potpisnica Regionalne strategije istraživanja i razvoja za inovacije (2013). Ova inicijativa podrazumijeva osnivanje regionalne platforme za istraživanje i inovacije (WISE) u cilju promovisanja regionalne saradnje i sprovođenja JIE2020 prioriteta u oblasti istraživanja, razvoja i inovacija. U drugoj polovini 2014. godine, WISE će razviti model regionalnog programa za transfer tehnologija, kao i model regionalnog programa za umrežavanje centara izvrsnosti.

Vlada planira da preduzme sljedeće mjere tokom 2014-2015. godine u cilju postizanja ciljeva JIE 2020:

- U skladu sa planiranim reformama, a da bi se ostvarili ciljevi Strategije JIE 2020, Ministarstvo priprema Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti, do kraja trećeg kvartala 2014. godine;
- Koordinacija učešća u programu "Horizont 2020" (2014-2020), najvećem EU Okvirnom programu za istraživanje i inovacije, sa budžetom od blizu 80 milijardi €, dostupnih u periodu 2014-2020. godine;
- Koordinacija finansijske podrške za uspostavljanje prvog Centra uspješnosti u Crnoj Gori, sa fokusom na transfer tehnologija i povezivanje sa privrednim sektorom preko projekta "Visoko obrazovanje i istraživanje za inovacije i konkurentnost (INVO)", koji se realizuje kroz kredit Svjetske banke za period 2012-2017. godina;
- Implementacija Strateškog plana za uspostavljanje prvog Naučno-tehnološkog parka u Crnoj Gori (Inovaciono-preduzetnički centar "Technopolis" u Nikšiću); i,
- Izrada Studije o saradnji sa naučnom dijasporom.

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji E'Istraživanje, razvoj i inovacije':

1. Podrška uspostavljanju prvog Centra uspješnosti u Crnoj Gori i realizaciji krupnih istraživačkih grantova

Koordinacija finansijske podrške za uspostavljanje prvog Centra uspješnosti u Crnoj Gori sa fokusom na transfer tehnologija i povezivanje sa privrednom zajednicom kroz projekat INVO. Razvojni cilj ovog projekta je jačanje kvaliteta i značaja visokog obrazovanja i istraživanja u Crnoj Gori kroz reformu finansiranja visokog obrazovanja i osiguranje sistema kvaliteta, kao i jačanje istraživačkih i razvojnih mogućnosti. Projekat INVO takođe podržava finansiranje krupnih istraživačkih grantova u periodu 2014-2015. godine.

Vlada Crne Gore (Ministarstvo nauke i Ministarstvo prosvjete) zatražili su podršku Svjetske banke za dalji razvoj visokog obrazovanja, istraživanja i inovacija, sa dvostukim ciljem – podsticanje ekonomskog rasta i rasta konkurentnosti na međunarodnom nivou (kredit za period 2012-2017. godine od 12 miliona €). Komponente ovog projekta su: reforma

finansiranja visokog obrazovanja i uvođenja normi za obezbijeđenje kvaliteta; razvoj ljudskih resursa kroz inicijative internacionalizacije; uspostavljanje konkurentnog okruženja za istraživanja (osnivanje Centra uspješnosti i finansiranje krupnih istraživačkih grantova); i upravljanje, monitoring i evaluacija Projekta. Osnivanje Centra uspješnosti ključna je komponenta razvoja naučnoistraživačke djelatnosti, kao što je i definisano u Zakonu o naučnoistraživačkoj djelatnosti. Uspostavljanje Centra pomoći će unapređenju crnogorske naučne i tehnološke infrastrukture u oblastima gdje su naučni i ekonomski potencijali najveći, kroz unapređivanje kvaliteta i značaja I&R rezultata i jačanje saradnje sa privatnim sektorom i inostranim istraživačkim institucijama. Kroz INVO projekat, finansiraće se i nabavka naučne opreme, pružiti tehnička pomoć i obuke menadžmentu i zaposlenim u novom Centru. Prvorangirani po pozivu Ministarstva nauke za dodjeljivanje granta za osnivanje prvog Centra uspješnosti (vrijednog 3,42 mil €) je Univerzitet Crne Gore - Elektrotehnički fakultet, iz Podgorice, sa naučnoistraživačkim projektom "Centar izvrsnosti u bioinformatici (BIO-ICT)". Odluku o dodjeli statusa Centra uspješnosti, Ministarstvo nauke je donijelo 15. maja 2014. godine i dodijelilo je Elektrotehničkom fakultetu 20. maja 2014. godine, za period od tri godine, počev od 01. juna 2014. godine do 31. maja 2017. godine. Ministarstvo nauke je 30. maja 2014. godine zaključilo Ugovor o realizaciji predmetnog naučnoistraživačkog projekta, sa Elektrotehničkim fakultetom, i odobrilo dodjelu grant sredstava za realizaciju ovog projekta, u ukupnom iznosu od 3,42 miliona€. Centar uspješnosti "BIO-ICT" počeo je sa radom 01. juna 2014. godine.

U okviru "INVO" projekta, finansira se i program krupnih istraživačkih grantova, kojim se jačaju I&R kapaciteti u nacionalnom inovacionom sistemu, međunarodna saradnja i generišu komercijalne inovacije. Ministarstvo nauke je na osnovu Konkursa za istraživačke grantove, 26. maja 2014. godine donijelo odluke o prihvatanju 4 projekta istraživanja i razvoja, i to: Elektrotehničkog fakulteta UCG, Biotehničkog fakulteta UCG, Fakulteta za pomorstvo UCG i Fakulteta za politehniku UDG, i 30. maja 2014. godine sa njima zaključilo ugovore o realizaciji projekta, sa ukupnim iznosom od 1,34 miliona €. Grant sredstva za realizaciju projekta istraživanja i razvoja, dodijeljena su za period od tri godine, počev od 01. juna 2014. godine do 31. maja 2017. godine.

Ministarstvo je 20. maja 2014. godine objavilo drugi Konkurs za istraživačke grantove, sa rokom prijave do 19. septembra 2014. godine, sa ukupnim iznosom sredstava do 1,2 miliona €.

2. Implementacija Strateškog plana za uspostavljanje prvog Naučno-tehnološkog parka u Crnoj Gori u Podgorici, i njegovog dijela – Inovaciono preduzetničkog centra "Tehnopolis" u Nikšiću

Projekat uspostavljanja Inovaciono preduzetničkog centra "Tehnopolis" u Nikšiću, Ministarstvo nauke realizuje u saradnji sa: Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, Investiciono razvojnim fondom, Direkcijom za javne radove i Opštinom Nikšić. Ukupna vrijednost projekta uspostavljanja „Tehnopolis“-a je 1,2 miliona €. Sredstva u 2014. godini obezbijeđena su iz Kapitalnog budžeta Crne Gore za 2014. godinu, u iznosu od 585.000€, a u 2015. godini obezbijediće se preostali dio u iznosu od 615.000€. Pored toga, Investiciono razvojni fond finansiraće „Tehnopolis“ sa 500.000€. Izradu Glavnog projekta finansira Ministarstvo nauke sa 40.000€, kao i osnivački ulog "Tehnopolis"-a u iznosu od 30.000€. Dio sredstava za opremanje „Tehnopolis“-a obezbijediće se po osnovu aplikacija u međunarodnim fondovima.

3. Olakšati pristup međunarodnom razvoju

Imajući u vidu veličinu zemlje, važno je omogućiti saradnju kompanija i istraživača iz Crne Gore sa međunarodnim istraživačima.

Ministarstvo nauke je uspostavilo mrežu nacionalnih kontakt osoba za novi EU Okvirni program za istraživanje i inovacije "Horizont 2020". Istovremeno, Ministarstvo nauke promoviše Horizont 2020 u namjeri da obezbijedi što veće učešće istraživača i MSP u ovom programu. Nakon prezentacija i organizacije Regionalne konferencije o Horizontu 2020, Ministarstvo treba da obezbijedi dalju podršku naučnoistraživačkoj zajednici i MSP u cilju povećanja njihovog učešća u ovom programu. Omogućavanje MSP da pristupe međunarodnom istraživanju će pomoći u povezivanju crnogorskih MSP sa sistemima inovacija u globalnoj ekonomiji. Time će se povećati konkurentnost Crne Gore i profil njenog I&R sektora. Za uzvrat, time će država podržati razvoj ljudskih resursa kao i njihovog zadržavanja.

4. Razviti politike za ohrabrivanje "priliva mozgova" (brain gain)

Crna Gora će u oblasti naučnoistraživačke djelatnosti, težiti korišćenju ljudskog kapitala iz dijaspore. Smatra se da oko 9% Crnogoraca živi u dijaspori, pa ipak trenutno ne postoje programi promovisanja povratka studenata, naučnika i inženjera. U dugom roku, politika "priliva mozgova" može se razviti tako da uključi i finansijske stimulanse za povratak. Razvijanjem veza između naučne dijaspore i razvojnih podsticaja za njen povratak, Crna Gora može povećati svoje domaće kapacitete za inovacije.

Prvi korak je izrada Studije o saradnji sa naučnom dijasporom, koju će Ministarstvo nauke dostaviti Vladi u četvrtom kvartalu 2014. godine. Vlada će kreirati politike sa jačanje saradnje sa istraživačima u dijaspori i podsticanje njihovog povratka. Jedna od mjera u tom cilju će biti uspostavljanje baze podataka istraživača u dijaspori, kategorisanih po oblasti nauka i ustanovama, i informacijama o istraživačkim ustanovama u Crnoj Gori, uključujući profil njihovog istraživačkog fokusa i postojanje slobodnih radnih mjesta, kao i istraživačkih projekata u koje se mogu uključiti.

Dimenzija F 'Digitalno društvo'

Cilj dimenzije 'Digitalno društvo' je da se iskoristi puni potencijal sektora informacionih i komunikacionih tehnologija (ICT) u Crnoj Gori, kako bi se podstakle inovacije, ekonomski rast i konkurentnost i poboljšao kvalitet života.

Crna Gora je na 48. mjestu od 142 države po Indeksu spremnosti za umrežavanje Svjetskog ekonomskog foruma (Network Readines Index 2013) i ICT sektor je u porastu. Penetracija interneta po domaćinstvima se povećala sa 2,6% u 2001 na 51,4% u 2011; 72,6% domaćinstava posjeduju računar i 185 je pretplatnika na usluge mobilne telefonije na 100 osoba. Posebno treba istaći poslednji podatak, jer je broj korisnika mobilne telefonije veći od EU prosjeka.

Glavni akter nadležan za ovaj sektor je Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije. Druge resorne institucije su Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (EKIP) i Agencija za elektronske medije.

Važna dešavanja u ovom sektoru uključuju donošenje Zakona o elektronskim komunikacijama jula 2013. kojim je poboljšano usklađivanje sa EU pravnom tekovinom za oblast telekomunikacija, kao i usvajanje Strategije sajber bezbjednosti. Crna Gora takođe radi u pravcu unaprjeđenja Portala e-uprave.

Vlada planira da preduzme sljedeće mjere tokom 2014-2015. godine u cilju postizanja ciljeva JIE 2020:

- Usvajanje seta podzakonskih akata u cilju podrške implementaciji Zakona o elektronskim komunikacijama;

- Izrada podzakonskih akata u cilju podrške implementaciji Zakona o elektronskoj upravi (trenutno u Skupštini);
- Usvajanje izmjena i dopuna Zakona o informacionoj bezbjednosti;
- Usvajanje plana za poboljšanje digitalne pismenosti na nacionalnom nivou;
- Sprovođenje obuke javnih službenika u skladu sa ECDL standardima;
- Sprovođenje daljih aktivnosti u vezi s osnivanjem državnog operatora elektronskih komunikacionih usluga;
- Nastavak implementacije usluga na lokaciji *Disaster recovery* centra;
- Uspostavljanje sistema za elektronsku razmjenu podataka kao osnove za tehničku interoperabilnost i
- Prelazak s analognog na digitalno emitovanje.

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji F 'Digitalno društvo'

1. Dalji razvoj usluga e-Uprave i razvoj prekogranične saradnje e-zdravstva, e-obrazovanja i e-trgovine.

Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije je, prepoznajući značaj eUprave za sveukupan razvoj države, a naročito za stvaranje moderne i efikasne državne administracije realizovalo projekat Portal eUprave koji predstavlja jednu od osnovnih karika u razvoju elektronske uprave. Jedan od pet stubova razvoja identifikovanih u Strategiji razvoja informacionog društva 2012-2016 je ICT za državnu upravu koji se oslanja na program eUprava. Glavni zadatak je da 100 najčešće korišćenih usluga državne uprave bude dostupno na portalu eUprave do 2014. odnosno 200 najčešće korišćenih usluga do 2016. Povećanje broja servisa na portalu eUprave ne iziskuje dodatna sredstva tako da bi svi državni organi i jedinice lokalne samouprave, u cilju eliminisanja administrativnih barijera, budući rad morali organizovati koristeći ovaj alat koji im je na raspolaganju. Za sve institucije, koje trenutno pružaju elektronske usluge na Portalu, održane su interaktivne obuke u saradnji s Upravom za kadrove. Pored navedenog, potrebno je učestvovati u svim regionalnim inicijativama koje podržavaju razvoj elektronskih usluga, prioritetno u oblasti zdravstva, obrazovanja i trgovine.

2. Sprovesti kampanju podizanja svijesti javnosti u cilju promovisanja digitalne pismenosti

EKIP je sprovedla istraživanje o nivou korišćenja interneta u različitim starosnim grupama crnogorske populacije. 81% stanovnika Crne Gore starosti 16-24 su koristili internet u periodu tri mjeseca prije sprovođenja istraživanja, što je uporedivo sa EU nivoom od 84% za istu starosnu grupu. Ipak, samo 67% stanovnika Crne Gore starosti 25-54 su koristili internet tokom posljednja tri mjeseca, u poređenju sa 77% u EU za istu starosnu grupu.

U cilju prevaizlaženja ovog jaza, Crna Gora treba da sprovede kampanju podizanja svijesti o značaju ICT-a i digitalne pismenosti, posebno u dijelu primjene na radnom mjestu. Povećanje digitalne pismenosti može uticati na unaprijeđenje produktivnosti na radnom mjestu.

3. Sprovođenje studije izvodljivosti u cilju identifikacije optimalnog mehanizma finansiranja

Prema podacima EKIP-a 21% korisnika interneta u Crnoj Gori ima širokopojasni pristup brzinama većim od 2 Mbps. Iako se penetracija širokopojasnog interneta u Crnoj Gori povećala tokom posljednjih godina, ta brojka je i dalje niska kada se poredi sa 23% Internet korisnika u EU koji imaju širokopojasni pristup internetu brzine iznad 10 Mbps. Trenutno se unaprijeđenje širokopojasnog interneta finansira putem kombinacije privatno-javnog partnerstva ili preko IPA fondova. U Strategiji razvoja informacionog društva 2012-2016 se navodi da je potrebno identifikovati optimalne i održive izvore finansiranja.

Vlada treba da djeluje u skladu s tim i sprovede studiju izvodljivosti koja naglašava moguće mehanizme finansiranja novih širokopojasnih mreža, fokusirajući se na koncesije, privatno-javno partnerstvo i direktne investicije.

Identifikovanje održivih mehanizama finansiranja za unaprjeđenje širokopojasnog interneta će pomoći poboljšanju digitalne infrastrukture, što je od presudnog značaja za pokretanje ekonomskog rasta.

Dimenzija G 'Kultura i kreativni sektor'

Izgledi da sektor kulture i kreativni sektori budu pokretači razvoja u Crnoj Gori su u ranoj fazi. Kako oni imaju znatan potencijal kao izvor rasta, kultura i kreativni sektori bi trebali postati dio nacionalne politike i dobiti institucionalnu podršku. Višeslojna strategija i holistički pristup na nacionalnom nivou su važni da u potpunosti iskoriste svoj postojeći potencijal.

Kultura je jedno od poglavlja koje je Crna Gora već zatvorila u EU pristupnim pregovorima. Vlada adekvatno promoviše sektor kulture i čini napore ka njenoj integraciji u širu evropsku kulturnu sferu: 2010. godine, Crna Gora je postala treća država iz zapadnog Balkana koja učestvuje u EU programu Kultura 2007-2013, čime se omogućava da iskoristi određena sredstava za finansiranje projekata vezanih za kulturno naslijeđe; 2012. godine, Crna Gora je potpisala Memorandum o razumijevanju kojim se omogućava da učestvuje u programu Evropa za građane; i u 2013, Crna Gora je postala članica Promocije evropskog filma. Crna Gora je otpočela procedure za učešće u programu EU Kreativna Evropa (2014-2020). Očekuje se potpisivanje sporazuma sa EK polovinom 2014. godine.

U ovom sektoru, Crna Gora se suočava sa izazovom integracije povećane urbanizacije, brzog razvoja sektora turizma, i povećanih FDI sa potrebom očuvanja svog bogatog kulturnog naslijeđa (uključujući zgrade, spomenike i zajednice i njihov stil života).

Vlada Crne Gore planira da preduzme sljedeće aktivnosti u periodu 2014-2015. godini kako bi unaprijedila dostizanje ciljeva JIE 2020 razvojne strategije:

- nastavak učestvovanja u Ljubljanskom procesu II;
- usvajanje zakona o kinematografiji, čime će se omogućiti uspostavljanje Filmskog centra i uvesti podsticajne mjere za strane produkcije da snimaju u Crnoj Gori; i,
- realizacija planiranih kapitalnih projekata (Cetinje –grad kulture 2010-2015, Menadžment plan Kotora, Menadžment plan istorijskog jezgra Cetinja).

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji G 'Kultura i kreativni sektor':

1. Učestvovanje u sistemu Kompendijuma

Crna Gora trenutno nije članica Kompendijuma, online portala koji služi kao informativni i monitoring sistem nacionalnih kulturnih politika u Evropi. Zvanično nazvana "Kompendijum kulturnih politika i trendova u Evropi", inicijativa je ustanovljena od strane Savjeta Evrope i Evropskog instituta za komparativno kulturno istraživanje (ERICarts) 1998. godine. Njene članice uključuju EU države kao i većina drugih država Zapadnog Balkana osim BiH i Kosova. Članice Kompendijuma obezbjeđuju profile njihovih nacionalnih politika o kulturnoj različitosti, međukulturnog dijaloga i socijalne kohezije. Sakupljene informacije uključuju podatke, komparativne analize i analize trendova, studije slučajeva i slične materijale.

Crna Gora teži da postane članica Kompendijuma. Potrebno je da započne postupak pristupanja i započne sa razvojem svoje kulturne politike u skladu sa smjernicama i instrukcijama Kompendijuma. Članstvo u Kompendijumu će povećati kulturni profil Crne Gore i regionalno i u okviru EU. Crna Gora će imati koristi od razmjene primjera najbolje prakse u kulturnoj politici i pristupa novim resursima, i podržaće razvoj kulture kao pokretača ekonomskog rasta. (Kompendijum kulturnih politika i trendova 2014)

2. Pojačati veze između kulture, poljoprivrede i sektora turizma

Crna Gora je jedan od lidera u sektoru turizma u regionu, Ipak, crnogorski turizam u velikoj mjeri zavisi od atraktivnosti primorskog regiona, dijelom zanemarujući druge regione zemlje, kao i svoju bogatu kulturnu ponudu. Potrebno je da Crna Gora promoviše svoj sektor kulture, povezivanjem sa postojećom turističkom ponudom u koju bi trebalo da bude uključena i ponuda hrane pripremljene na tradicionalan način. Ovo posebno ako se uzme u obzir nezaobilazna činjenica da je dio kulture usko povezan sa hranom, odnosno hranom čiji način tradicionalne pripreme, predstavlja specifikum određenog područja. Potrebno je razviti plan za podizanje svijesti o drugoj ponudi Crne Gore osim obale, naglašavajući festivale kulture i tradicionalne kulturne događaje i okupljanja u kontinentalnom dijelu zemlje, kao i lokacije kulturnog naslijeđa u zaleđu. Ovi napori će dovesti do povećanih mogućnosti za privlačenje turizma za veći broj regiona i zajednica, posebno onih daleko od obale koji su tradicionalno nalaze u sjenci.

U vezi sa navedenim vezama poljoprivrede i turizma, sa sektorom kulture i kreativnim sektorima, glavni razvojni projekti planirani za period 2014-2015. u ovim oblastima su sljedeći:

1. Turizam: Valorizacija lokaliteta Bjelasica i Komovi; Izgradnja marine i prateće infrastrukture Porto-Montenegro (Tivat); Izgradnja turističkog kompleksa u Kumboru (Herceg Novi); Izgradnja turističkog naselja Luštica (Tivat); Izgradnja turističkog kompleksa Plavi horizonti (Tivat); Izgradnja golf terena sa turističkim kompleksom (Tivat); Izgradnja turističkog kompleksa Maljevik (Bar); Izgradnja turističkog kompleksa Kraljičina plaža – Dubovice (Bari Budva); Izgradnja sedam hotela na crngorskom primorju i Podgorici; izgradnja skijališta Savin kuk (Žabljak); sprovođenje tenderskih postupaka za valorizaciju više turističkih lokaliteta.
2. Poljoprivreda: dugoročni zakup poljoprivrednog zemljišta u državnoj svojini, izgradnja pogona za preradu otpada životinjskog porijekla, izgradnja Kuće meda, proizvodnja stočne hrane, valorizacija resursa u oblasti šumarstva i poljoprivrede.

4.3. Infrastruktura i životna sredina - Konkurentnost - (Stub: Održivi rast)

Cilj stuba Održivi rast je da poveća privredni rast i stvaranje novih radnih mjesta kroz podršku u stvaranju jake, raznovrsne i konkurentne ekonomije koja je efikasna u korišćenju resursa na dugi rok. Takođe, podrazumjeva unaprijeđenje infrastrukture i povećanje efikasnosti korišćenja resursa uzimajući u obzir uticaj klimatskih promjena. Nacionalni ciljevi za Crnu Goru do 2020 godine, u okviru ovog stuba, podrazumjevaju godišnje povećanje broja novih preduzeća za 520 i povećanje izvoza roba i usluga po glavi stanovnika na 3 950 €.

Goal	2010	2020
Rast broja aktivnih preduzeća godišnje	436	520
Izvoz roba i usluga po stanovniku (EUR)	1.871	3.950

Tabela 5: Strateški cilj za Crnu Goru za III stub: održivi rast

Dimenzije koje se odnose na ispunjavanje strateškog cilja za "Održivi rast" uključuju: Energetiku, Transport, Životnu sredinu i Konkurentnost.

Rast broja aktivnih preduzeća godišnje

Dimenzija H 'Energetika'

Energetska dimenzija razvoja fokusira se na smanjenje karbonskog otiska ekonomije uz istovremeno ispunjavanje rastućih zahtjeva za energijom preko korišćenja novih tehnoloških rješenja i modernizacije infrastrukture. Strategija JIE 2020 takođe predviđa regionalnu energetske saradnju u vezi sa jačanjem dijaloga sa parlamentarcima, smanjivanjem emisije štetnih gasova i jačanje razvoja održive energije.

Iako je Crna Gora značajan uvoznik električne energije, energetske sektor takođe ima potencijala da bude jedan od glavnih pokretača budućeg ekonomskog rasta u Crnoj Gori. Istovremeno, Crna Gora takođe mora da vodi računa o zaštiti resursa životne sredine i da učini energetske efikasnost i obnovljive izvore energije integralnim faktorima podsticanja razvoja.

Vlada je radila na razvoju zakonodavnog okvira u ovoj oblasti koje će uzeti u obzir navedeno. Prvo je razvila Strategiju razvoja energetike za period do 2025. godine, nakon čega je izrađen Akcioni plan za period 2008-2012, koji je promovisao sljedeće vrijednosti: povećanje implementacije mjera energetske efikasnosti (EE); povećano korišćenje obnovljivih izvora energije (RES); modernizacija postojećih i izgradnja novih proizvodnih kapaciteta; ipravljenje ravnoteže između razvoja energetske sektora i zaštite životne okoline. Ažurirana Strategija razvoja energetske sektora, koja se proteže do 2030. godine, je razvijena i biće usvojena u drugom kvartalu ove godine.

Tokom 2014. godine, u Crnoj Gori će biti svojen novi Zakon o energetici kojim se transponuje EU Direktiva o promociji i korišćenju obnovljivih izvora energije, i Zakon o energetske efikasnosti. Njime se uređuju mjere za energetske efikasnost u sektoru krajnjih potrošača, namećući potrebu za kreiranjem i implementacijom nacionalnih i lokalnih planova i programa energetske efikasnosti, kao i planiranje energetske efikasnosti od strane potrošača i energetske subjekata.

Vlada Crne Gore planira da preduzme sljedeće aktivnosti u periodu 2014-2015. godini kako bi unaprijedila dostizanje ciljeva JIE 2020 razvojne strategije:

- Nastavak istraživanja i proizvodnje hidrokarbonata u priobalju;
- Izgradnja podmorskog kabla između Crne Gore i Italije;
- Nastavak izgradnje drugog bloka termoelektrane Pljevlja;
- Izgradnja vjetroelektrana na Krnovu i Možuri;
- Izgradnja jadransko-jonskog gasovoda; i
- Izgradnja malih hidro-elektrana.

Pored navedenog, važno je navesti da, zajedno sa sektorom energetike, Razvojne smjernice Crne Gore 2013-2016 ističu značaj prerađivačke industrije (uticaj na sector MSP, regionalni razvoj, zapošljavanje, itd.). Usvojena je Strategija razvoja sektora prerađivačke industrije za period 2014-2018. godina.

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji H 'Energetika':

1. Usvajanje nacionalnog akcionog plana za obnovljivu energiju

Odluka Ministarskog savjeta Energetske zajednice koja je donijeta u oktobru 2012, je najavila da je cilj Crne Gore za obnovljivim izvorima kao procenat bruto konačne potrošnje energije - 33%. Crna Gora će usvojiti do kraja 2014. godine Nacionalni akcioni plan za obnovljive izvore energije u cilju postizanja tog cilja. Akcioni plan treba da uključi mjere za promovisanje obnovljivih izvora energije, kako bi se postiglo prihvatanje od strane javnog sektora, privatnog sektora i građana. Jačanje mogućnosti Crne Gore za obnovljivom energijom će pomoći u uštedi energije, a zauzvrat, ekonomskom razvoju na duže staze.

2. Usvojiti Strategiju razvoja energetike do 2030

Nacrt strategije razvoja energetike do 2030 je izrađen i strategija treba da bude usvojena u drugom kvartalu 2014. godine. U njoj je izložena strategija Crne Gore u razvoju potencijala energetskog sektora kojim će se podsticati rast uz istovremeno poštovanje ekoloških pitanja i održivosti. Ona podržava proširenje hidro energetskog sektora, kao sektora sa velikim potencijalom, kao i projekte vezane za energiju vjetra, solarnu energiju i prizvodnju biomase. Strateška procjena uticaja na životnu okolinu okončana u januaru 2014. godine i Ministarstvo ekonomije je dobilo saglasnost od Agencije za zaštitu životne sredine na Izveštaj o strateškoj procjeni uticaja Nacrta strategije razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine. Budući da je strateška procjena uticaja okončana, Vlada Crne Gore će finalizovati usvajanje strategije i započeti njenu primjenu.

Usvajanje strategije će obezbijediti Crnoj Gori smjernice o tome kako najbolje iskoristiti svoj bogati potencijala životne sredine u energetskom sektoru na održivi način.

Dimenzija I 'Transport'

Cilj transportne strategije je da obezbijedi transportne usluge koje su dostupne, pouzdane i održive uz istovremenu izgradnju konkurentnije ekonomije, i obezbjeđivanje efikasnog korišćenja resursa, uz zaštitu životne okoline i smanjenje emisije štetnih gasova.

Novi Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju je stupio na snagu tokom 2013. godine, a tokom iste godine je usvojen i novi Zakon o željeznici. Zakon o željeznici je uspostavio novi regulatorni okvir i dodijelio regulatorne nadležnosti Direkciji za željeznice. Za sprovođenje Strategije poboljšanja bezbjednosti u drumskom saobraćaju 2010-2019. godine donose se godišnji akcioni planovi koje usvaja Vlada, a sve u cilju poboljšanja ukupne bezbjednosti saobraćaja i poboljšanja drumske infrastrukture. U pomorskom saobraćaju, usvojen je Zakon o sigurnosti pomorske plovidbe (2013).

Investicije u unaprijeđenje drumske infrastrukture obezbjeđuju se u kontinuitetu (plan redovnog i investicionog održavanja, rekonstrukcije i izgradnje državnih puteva finansira se iz kapitalnog budžeta; program rekonstrukcije i sanacije kritičnih tačaka za period 2014-2016. godine; program otklanjanja uskih grla; rekonstrukcija raskrsnica sa ciljem povećanja frekvencije vozila, povećanja protočnosti, stepena bezbjednosti i sigurnosti odvijanja saobraćaja).

Modernizacija željeznice, rehabilitacija klizišta, tunela, kosina, željezničkih stanica sprovodi se kroz kreditne aranžmane i pretpristupnu podršku (EIB, EBRD, IPA).

Investicije u transportnu infrastrukturu biće obezbijedene preko državnog budžeta, ali i preko predstojećeg procesa privatizacije definisanog u Planu privatizacije za 2014. godinu. Plan predviđa privatizaciju firmi Montecargo AD (željeznice), Montenegro Airlines AD (nacionalni avio prevoznik), i Marina Bar AD. Kontejnerski terminal i generalni tereti AD je već privatizovan, i trebalo bi da ponudi bolje lučke i logističke usluge u bliskoj budućnosti.

U cilju poboljšanja regionalne saradnje i napretka u transportnom sektoru, Crna Gora takođe učestvuje u Regionalnoj transportnoj mreži za jugoistočnu Evropu i Transportnoj opservatoriji za jugoistočnu Evropu (SEETO). U SEETO okviru, Crna Gora konkretno radi na obnavljanju drumskih i željezničkih veza.

Vlada Crne Gore planira da preduzme sljedeće aktivnosti u periodu 2014-2015. godini kako bi unaprijedila dostizanje ciljeva JIE 2020 razvojne strategije:

- Nastavak izgradnje sekcije Smokovac-Uvač-Mataševo, koja predstavlja prioritetnu dionicu autoputa Bar-Boljare;
- Sprovođenje Strategije poboljšanja bezbjednosti u drumskom saobraćaju 2010-2019. godine kroz akcione planove za 2014. i 2015. godinu (redovno izvještavanje);
- Godišnji program redovnog i investicionog održavanja, rekonstrukcije i izgradnje državnih puteva, uključujući redovno izvještavanje;
- Godišnji program izgradnje, održavanja, rekonstrukcije i modernizacije željezničke saobraćajne infrastrukture, uključujući redovno izvještavanje;
- Novi zakon o prevozu u drumskom saobraćaju planiran je za četvrti kvartal 2015. godine u cilju daljeg usaglašavanja sa evropskim propisima.

Ključne strateške aktivnosti u dimenziji I 'Transport':

1. Razvoj mjera za poboljšanje bezbjednosti drumskog saobraćaja

Crna Gora se suočila sa povećanjem broja saobraćajnih nezgoda između 2004 i 2007. godine od 40%. Ekonomski uticaj saobraćajnih nezgoda je procijenjen da prelazi 2% BDP-a. Posljedično, to može negativno uticati na turizam Crne Gore ukoliko se situacija ne poboljša. Svjesna tih problema, Vlada je usvojila Strategiju poboljšanja bezbjednosti u drumskom saobraćaju 2010-2019, koju prate godišnji akcioni planovi za njeno sprovođenje. Zakon o izmjenama i dopunama zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima biće pripremljen u 2014. godini kako bi se dalje unaprijedila bezbjednost u drumskom saobraćaju kroz poboljšanje zakonodavstva koje se tiče provjere ispravnosti vozila i provjera na putu, vozačkih dozvola, kvalifikacija i obuka profesionalnih vozača i bezbjednosti infrastrukture. Ovim mjerama unaprijediće se bezbjednost saobraćaja, što će podstaći turizam i investicije.

Dimenzija J 'Životna sredina'

Ranjivost regiona na klimatske promjene i porast zagađenje zahtijeva sveobuhvatne mjere usmjerene na jačanje otpornosti ekosistema na klimatske promjene i redukciju pritisaka na

životnu sredinu usljed rasta nivoa emisija iz brojnih izvora zagađenja. Pristup zajednice po pitanju prilagođavanja na uticaj klimatskih promjena uključuje usvajanje strategije adaptacije na klimatske promjene u skladu sa međusektorskim i sektorskim prioritetima utvrđenim u Drugoj nacionalnoj komunikaciji prema UNFCCC-u (UN Okvirna konvencija o promjeni klime), uključujući ulaganja u istraživanja i izgradnju tehničkih kapaciteta, programe adaptacije i podizanja svijesti o značaju pravovremenog djelovanja za ublažavanje negativnih posljedica promjene klime. Mjere povezane sa navodnjavanjem i pošumljavanjem imaju takođe izuzetno veliki značaj u smanjivanju nivoa emisija gasova sa efektom stakle baste (prirodni GHG ponori).

Ublažavanje uticaja varijabilnosti i promjene klime ima izuzetan značaj i u kontekstu jačanja otpornosti sektora turizma u obalnom području i zimskim turističkim centrima. Obzirom da je prirodni kapital i izuzetan biološki diverzitet zapravo ključna komparativna prednost crnogorskog turističkog proizvoda to sprovođenje mjera adaptacije u sektorima turizma, poljoprivrede i urbanizacije i podizanje otpornosti ekosistema na promjenu klime imaju prioritetan značaj u obezbjeđivanju održivog ekonomskog rasta.

Pored stručne i tehničke pomoći u izradi i sprovođenju strategije adaptacije na promjenu klime, ključni izazov je i usklađivanje nacionalne legislative sa EU energetske-klimatskim paketom koji se dominantno odnosi na ublažavanje uticaja klimatskih promjena (mitigacija). Vazduh koji nije opterećen zagađivačima vazduha usljed prekoračenja graničnih vrijednosti i eliminisanje industrijskog zagađenja, uključujući i mjerljiv doprinos redukciji GHG, su bitni elementi imidža održive, zdrave i ekološki osviještene turističke destinacije. U tom kontekstu značajna je činjenica da je, Vlada Crne Gore usvojila Strategiju upravljanja kvalitetom vazduha za period 2013-2016. godine.

Sa aspekta održivog turističkog proizvoda primano je očuvanje kvaliteta površinskih i podzemnih voda i dostizanje dobrog ekološkog statusa mora. Osim značajnog napretka u kontekstu usklađivanja zakonodavstva i stručnih kapaciteta sa zahtjevima Barselonske konvencije o zaštiti morske sredine i priobalnog područja Sredozemlja, domaće zakonodavstvo u pogledu upravljanja vodama i zaštite voda od zagađenja nije u potrebnom opsegu usaglašeno sa zakonodavstvom EU. Posebno važno jeste jačanje sprovođenja mjera kontrole i nadzora i razvoj integralnog sistema praćenja i izvještavanja o kvalitetu vodnih ekosistema.

Crna Gora je značajno unaprijedila statističko izvještavanje o životnoj sredini. Značajno je navesti da je u martu 2014. godine Agencija za zaštitu životne sredine po prvi put pripremila Izvještaj o stanju životne sredine u Crnoj Gori 2013 primjenom nacionalne liste (kvantitativnih) indikatora životne sredine koji obuhvataju i one indikatore koji su od značaja za kvantifikaciju pritiska razvoja na životnu sredinu, uključujući i sektore saobraćaja, energetike, poljoprivrede, turizma.

Vlada Crne Gore planira da preduzme sljedeće aktivnosti u periodu 2014-2015. godini kako bi unaprijedila dostizanje ciljeva JIE 2020 razvojne strategije:

- Usvojiti Strategiju razvoja šumarstva i razvoja drvne industrije za period 2014-2023. godine; Donijeti godišnji program upravljanja šumama;
- Usvojiti Strategiju razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja za period 2014-2020. godine;
- Zaključiti realizaciju Programa integralnog upravljanja obalnim područjem Crne Gore (CAMP CG), koje sprovodi Ministarstvo održivog razvoja i turizma u saradnji sa Mediteranskim akcionim planom Programa za životnu sredinu Ujedinjenih Nacija (UNEP/MAP) u kontekstu izrade Nacionalne strategije za integralno upravljanje

- obalnim područjem CG sa Planom upravljanja i Akcionim planom koji će biti dostavljeni Vladi na usvajanje krajem godine;
- Usvojiti Nacionalnu strategiju upravljanja vodama za period 2015-2024. godine, odnosno Strategiju razvoja vodoprivrede za period 2015-2024. godine (MPRR);
  - Donijeti Zakon o izmjenama i dopunama zakona o organskoj proizvodnji; Dalje sprovesti Akcioni plan za razvoj organske proizvodnje 2012-2017;
  - Donijeti Zakon o izmjenama i dopunama zakona o šumama, Zakon o izmjenama i dopunama zakona o vodama, kao i Zakon o poljoprivrednom zemljištu;
  - Sprovesti analizu o vodenim tokovima i nivoima Skadarskog jezera i rijeke Bojane;
  - Pripremiti studiju o zemljišnoj politici;
  - Sprovesti procjenu potreba sistema za navodnjavanje; i
  - Učestvovati u projektu za Crnu Goru, Srbiju i Bosnu i Hercegovinu za sliv rijeke Drine, finansiranom od strane GEF-a.

Ključne strateške aktivnosti u dimenziji I „Životna sredina“:

1. Donošenje Strategije o upravljanju vodama

Ministarstvo održivog razvoja i turizma je uspješno realizovalo projekat izgradnje regionalnog vodovoda za snabdijevanje pet opština na primorju vodom iz Skadarskog jezera. Međutim, još uvijek nije uspostavljen sistem upravljanja vodama. Stoga će u periodu 2014-2015 dalje aktivnosti biće organizovane u oblasti upravljanja vodama. Uz unaprjeđenje nacionalnog zakonodavstva (izmjene i dopune Zakona o vodama), u ovoj oblasti prioritetna je izrada Strategije upravljanja vodama od strane Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, koja treba da unaprijedi sistem vodosnabdijevanja, regulisanje i zaštitu kvaliteta voda i postavi sistem zaštitnih mjera za oblasti kao što je Skadarsko jezero, značajno vodoizvorište i turistička oblast koju Crna Gora dijeli sa Albanijom. Ova strategija podstaći će razvoj turizma i održivi ekonomski rast.

2. Valorizacija ekosistemskih usluga u vrijednim i zaštićenim područjima prirode u kontekstu razvoja turizma i integrisanog poljoprivrednog i turističkog proizvoda

Usluge ekosistema su sva dobra i usluge iz prirode koje čovek koristi za sebe. Ove usluge obuhvataju dobra koja su dostupna ljudima kao što su voda, hrana i šume; zatim usluge na koje se dijelom može uticati kroz npr. zaštitu od poplava ili kontrola nekih prenosivih bolesti; a tu su i kulturni servisi kao što je rekreacija, odmor i uživanje u obilaženju kulturnih znamenitosti. Valorizacija ekosistemskih usluga u vrijednim i zaštićenim područjima prirode uključuje i vlasnike i korisnike zemljišta, lokalne i (inter)nacionalne vlasti, javni i privatni sektor, utičući i na vlasnička prava. Održivo korišćenje ekosistemskih usluga neophodno je kako bi se izbjeglo narušavanje prirodne ravnoteže u vrijednim i zaštićenim područjima prirode što je od značaja i u kontekstu razvoja turizma i podsticaja integrisanom poljoprivrednom i turističkom proizvodu.

Ključne mjere odnose se na valorizaciju usluga na koje čovjek djelimično može uticati regulacijom, kao što su: kontrola i planiranje izgradnje objekata u okviru zona visoke zaštite, regulacija vodotoka, kontrola kvaliteta vazduha, kontrola erozija, upravljanje čvrstim otpadom, itd. U kontekstu navedenog, značajna aktivnost u 2014. godini odnosi se na unaprjeđenje stanja u obalnom području Crne Gore donošenjem Nacionalne strategije integralnog upravljanja obalnim područjem CG i donošenjem Prostornog plana posebne namjene za obalno područje Crne Gore, uključujući i realizaciju pojedinačnih aktivnosti kojim su vršena istraživanja i prikupljeni podaci o stanju morskih i kopnenih staništa i vrsta. Neophodna je realizacija programa i projekata kojim će se podstaći održiva valorizacija

otvorenih prostora koji su utvrđeni u okviru CAMP programa CG, uključujući aktivnosti od značaja za održivi turizam i podsticaj ruralnom razvoju u zaleđu obalnog područja CG.

3. Uvesti IT sistem za upravljanje vodama

Hidroenergetski sektor Crne Gore ima veliki potencijal za podsticanje rasta. Prema Izvještaju EK za poglavlje 27 Životna sredina, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja (MPRR) i Ministarstvo održivog razvoja i turizma (MORT) dijele nadležnosti u politici upravljanja vodama. S tim u vezi značajna je uspostavljanje IT sistema za upravljanje vodama. Takav IT sistem bi imao potpuni protok hidrometrijskih podataka - uključujući tekuća mjerenja, presjek istraživanja, modele poplava i internet interfejs. Sve uobičajene vrste podataka mogu da se obrađuju u tom softveru, uključujući i podatke o vodostaju, brzini, pražnjenju, temperaturi, provodljivosti, kiseoniku i metrološkim parametrima. On se takođe može povezati sa Hidrometeorološkim i Seizmološkom zavodom.

Takav sistem bi mogao značajno da poboljša tehničke kapacitete Crne Gore i podrži unaprjeđenje kapaciteta njenog hidroenergetskog sektora.

Dimenzija K 'Konkurentnost'

Dimenzija „Konkurentnost“ obuhvata nekoliko oblasti, od kojih svaka obuhvata nekoliko mjera za sprovođenje. Ove oblasti obuhvataju korporativnu društvenu odgovornost (KDO), politiku konkurentnosti, poresku politiku, politiku prema MSP i pristup finansijama.

Konkurentnost istovremeno podrazumijeva mogućnost postizanja dobre tržišne pozicije sa krajnjim ciljem rasta životnog standarda u funkciji vremena. Polazeći od veličine domaćeg tržišta, za male zemlje poput Crne Gore, konkurentnost nedvosmisleno ima izvoznu dimenziju. Stoga crnogorska preduzeća moraju prepoznati izvoz kao prioritet u njihovom poslovanju i obezbijediti neophodne preuslove za to (kvalitet i cijenu robe, uz prateće usluge, međunarodne standarde kvaliteta, modernu politiku nastupa na tržištu i odgovori na konkurenciju kako na domaćem tako i na regionalnom tržištu.

Konkurentnost na makro nivou je relativno povoljna. Međutim, profil spoljnotrgovinske razmjene ukazuje da konkurentnost na mikro nivou nije zadovoljavajuća i da Strategija za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou 2012-2015 još uvijek ne proizvodi zadovoljavajuće rezultate. Spoljnotrgovinski robni deficit bio je izuzetno visok godinama, dok je stepen pokrivenosti uvoza izvozom manji od četvrtine. Robni deficit čini oko 40% BDP-a, dok je stepen pokrivenosti uvoza izvozom manji neog u većini zemalja regiona (2013. Godine iznosi 21,2%, a u Srbiji npr. taj indikator je 71,1%, u Hrvatskoj 56%, u BiH 56,4% i u Makedoniji 64,6%.

Prema podacima MONSTAT-a, 1.146 crnogorskih kompanija je izvezilo tokom 2013. godine, dok je broj uvoznika bio gotovo pet puta veći i iznosio je 5.434. Izvoz u vrijednosti većoj od 100.000 eura realizovalo je 188 kompanija, a uvoz iste vrijednosti zabilježen je kod 1.365 kompanija. Pretežnih izvoznika – kompanija koje su više izvezile nego uvezile bilo je 392.

U odnosu na većinu drugih zemalja u regionu, Crna Gora se visoko kotira kada je u pitanju konkurentnost: ona je zauzela 44. mjesto u Izvještaju Svjetske banke o lakoći poslovanja iz 2014. godine, što je bolji rang od svih ostalih zemalja Zapadnog Balkana, osim Makedonije (koja je zauzela 25. mjesto), a rangirana je na 67. mjestu (na listi od ukupno 148 zemalja) prema Indeksu globalne konkurentnosti Svjetskog ekonomskog foruma. Reforme koje su dovele do ovih visokih mjesta obuhvataju smanjenje poreza, pojednostavljenje poreskih procedura, ubrzanje stečajnih postupaka, smanjenje troškova građevinskih dozvola i razvoj notarskog sistema kojim se pojednostavljuje registracija imovine. Kao rezultat toga, Crna Gora je imala uspjeha u privlačenju SDI. Međutim, Crna Gora je osjetila negativne efekte u

periodu krize, a SDI su smanjene, iako su brojke polako počele da se uvećavaju, nakon što je zemlja izašla iz recesije u 2013. godini. Da bi nastavila sa poboljšanjem svoje konkurentnosti, Crna Gora mora da radi na poboljšanju izvršenja ugovora, riješi preostala pitanja koja se tiču dobijanja građevinskih dozvola, registracije imovine i procedura plaćanja poreza. Pored toga, planirane aktivnosti koje se tiču uvođenja elektronske registracije preduzeća i registracije u lokalnim poreskim službama takođe treba da budu prioritet.

U pogledu prava intelektualne svojine, zakonodavstvo Crne Gore je u skladu sa pravnom tekovinom EU, ali Crna Gora mora da se fokusira na pravilno sprovođenje i primjenu zakona. Jaka i efikasna saradnja između različitih institucija koje su uključene u ovu oblast i adekvatna IT infrastruktura ostaju izazov.

Crna Gora učestvuje u EU programu u za konkurentnost i inovativnost 2007-2013 (Competitiveness and Innovation Framework Programme – CIP). Takođe, Crna Gora učestvovaće u program COSME 2014-2020 koji predviđa podršku MSP.

Vlada Crne Gore planira da preduzme sljedeće aktivnosti u periodu 2014-2015. godine, kako bi unaprijedila dostizanje ciljeva razvojne strategije JIE 2020:

- usvajanje i sprovođenje akcionog plana za suzbijanje sive ekonomije;
- pripremi program za rast regionalne i lokalne konkurentnosti 2014-2016;
- sprovodi Strategiju razvoja klastera, u saradnji sa UNIDO-om u izabranim klasterima koji su uglavnom locirani u manje razvijenom, sjevernom dijelu zemlje;
- pripremi i usvoji Strategiju regionalnog razvoja 2014-2020 sa akcionim planom za njeno sprovođenje;
- usvoji Strategiju razvoja ženskog preduzentištva 2015-2019; i
- Zakon o izmjenama i dopunama zakona o slobodnim zonama.

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji K 'Konkurentnost':

1. Priprema sveobuhvatne studije o rastu izvoza

U cilju analize okvira za sveukupni ekonomski rast, neophodno je da se kroz vladinu politiku da prioritet promociji izvoza roba i usluga, te da se, kao prvi korak, pripremi studija o promociji izvoza (u 2015. godini), koja će, kroz koordinirane aktivnosti odgovarajućih institucija i biznis asocijacija doprneti realizaciji ciljeva Strategije JIE 2020.

2. Sprovođenje Strategije i akcionog plana za razvoj MSP 2011-2015. godine

Ministarstvo ekonomije odnosno Direkcija za razvoj MSP i Investiciono razvojni fond, zajedno sprovode Strategiju. U 2014. godini, EUR 55 miliona planira se za njeno sprovođenje kroz različite mehanizme. Fokus je na start-up podršci, ženskom preduzetništvu, mladima, sektoru turizma, poljoprivrede i prerađivačkoj industriji.

3. Sprovođenje Strategije i akcionog plana za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou za period 2011-2015. godine

Ova strategija ima za cilj da poveća produktivnosti i izvozni kapacitet MSP i time značajno doprinese sveukupnom ekonomskom razvoju zemlje i konkurentnosti njene ekonomije, što je definisano kroz sljedeće prioritete:

1. Razvoj postojećih i kreiranje inovativnih industrija/kapaciteta (rast proizvoda veće finalne prerade, rast produktivnosti preduzeća kroz osnivanje klastera, podsticanje inovativnih aktivnosti u MSP);

2. Jačanje izvoznih performansi preduzeća (obrazovanje i jačanje kompetencija, podsticanje sistema standardizacije proizvoda, unapređenje postojećih i kreiranje novih uslužnih servisa za izvoza, analiza industrijskog sektora u Crnoj Gori pronalaženja mogućnosti za plasman na međunarodno tržište – benchmark analiza);
3. Promocija crnogorskih potencijala (podrška razvoju postojećih i kreiranju novih crnogorskih brendova, prezentacija crnogorske privrede na međunarodnim tržištima, jačanje komunikacije sa ekonomskom diplomatijom i predstavništvima u funkciji povećanja izvoza).

Praćenje i ocjena progressa u postizanju definisanih ciljeva biće mjereno kroz progress ostvaren u poziciji Globalnog indeksa konkurentnosti (GCI), kao i povećanom izvozu roba i usluga.

4. Poboľjati pristup finansijama za MSP

Mala i srednja preduzeća (MSP) u Crnoj Gori imaju teškoće da dobiju kredit i podrška javnog sektora za MSP je još uvijek ograničena. Kreditno-garantne šeme mogu da podrže firme koje nemaju pristup kreditima, pokrivanjem udjela u riziku neizmirenja obaveza. Međutim, u Crnoj Gori, propisi koji se tiču državne pomoći mogu ograničiti razvoj kreditno-garantnih šema. Izdavanje kreditnih garancija je u okviru djelatnosti Investiciono-razvojnog fonda (IRF) i više ugovora je već potpisano između IRF i komercijalnih banaka. Uz navedeno, Fond je fokusiran na obezbjeđivanje kreditnih linija po povlašćenim uslovima za MSP i finansiranje infrastrukturnih projekata. Ove kreditne garancije će se dalje razvijati. Alternativna opcija je da se povećava pristup MSP finansiranju putem otkupa potraživanja (finansijske transakcije u kojoj se potraživanje prodaje trećem licu, tj. otkupiocu sa popustom). Vlada će nastaviti da razvija kreditno-garantne šeme i istraži opcije kao što je otkup potraživanja, kako bi povećala pristup finansijama za MSP. Povećanje potencijala rasta MSP će pomoći da se podstaknu strana ulaganja i izvoz, čime se podstiče ekonomski rast. (OECD-ov Indeks politike MSP 2012).

5. Obezbijediti savjetodavnu podršku preduzetnicima početnicima i povećati investicionu spremnost preduzetnika

Iako je nekoliko programa realizovano na lokalnom nivou, koordinirani pristup investicionoj spremnosti još uvijek nedostaje. Finansijska pismenost, koja se odnosi na razumijevanje toga kako da se upravlja finansijama, još uvijek je na relativno niskom nivou.

Vlada će razviti program za poboljšanje investicione spremnosti preduzetnika i malih preduzeća. Takav program bi mogao da pruži informacije, savjetodavnu podršku i/ili obuke za poboljšanje finansijske pismenosti, poslovnu strategiju, marketing, zapošljavanje, organizaciju, odnose sa dobavljačima i zakonodavstvo o radu. Ove savjetodavne usluge i obuke takođe mogu pomoći u pripremi preduzeća za obraćanje bankama ili investitorima. Poboljšanje preduzetničkih vještina (finansijska pismenost, poslovna strategija, itd.) će pomoći da se poveća broj otvorenih preduzeća i dovešće do povećanja produktivnost MSP (OECD-ov Indeks politike MSP 2012).

4.4. Zapošljavanje i inkluzija - (Stub: inkluzivni rast)

Stub Inkluzivnog rasta ima za cilj unapređivanje procesa zapošljavanja kroz razvoj vještina, otvaranje novih radnih mjesta i povećano učešće na tržištu rada. Štaviše, on obuhvata borbu protiv siromaštva, modernizaciju tržišta rada i jačanje sistema obuke i obrazovanja. Neophodni su napor u borbi protiv siromaštva i smanjenju nejednakosti u zdravlju, kako bi se osiguralo da svi mogu imati koristi od rasta. Glavni nacionalni cilj u okviru ovog stuba podrazumijeva povećanje stope zaposlenosti populacije starije od 15 godina za 24% (sa 40,1% na 49,6% do 2020 godine). Do sada ostvareni progres je neznatan, te rast zaposlenosti predstavlja jedan od glavnih izazova razvojne politike.

Cilj	2010	2020
Stopa zaposlenosti, % zaposlenih u ukupnom stanovništvu starom 15 i više godina	40.1	49.6

Tabela 6: Strateški cilj za Crnu Goru za IV stub: inkluzivni rast

Dimenzije koje se odnose na ispunjavanje strateškog cilja za "Inkluzivni rast" uključuju: Zapošljavanje i Zdravlje.

Dimenzija L 'Zapošljavanje'

Dimenzija „ Zapošljavanje“ se bavi mobilnošću radne snage i upravljanjem tržištem rada. Mobilnost radne snage se fokusira na smanjenje ograničenja tržišta rada u regionu. Upravljanje tržištem rada naglašava pristup fleksigurnosti, unapređujući i jačajući kapacitete institucija tržišta rada i omogućavajući ljudima da steknu nove vještine kako bi se prilagodili novim uslovima, osmišljavajući programe za ugrožene grupe i rješavajući probleme radana crno.

Kao i u većini drugih zemalja Zapadnog Balkana, nezaposlenost je visoka i iznosi skoro 20%, iako je stopa znatno veća u sjevernim djelovima zemlje (36,7%) nego na primorju i u centralnim djelovima (10% i 15.6%, respektivno). Nezaposlenost mladih je posebno visoka i iznosi 40% stope nezaposlenosti. Postoji značajan broj nezaposlenih koji su bez posla duže od dvije godine.

Crna Gora je svjesna ovih problema i u decembru 2012. godine izradila je akcioni plan za rješavanje nezaposlenosti mladih ljudi i dugoročno nezaposlenih lica, čije sprovođenje definiše okvir budžeta države. U junu 2013. godine, Vlada je usvojila Zakon o prevenciji nezakonitog poslovanja. Međutim, neformalni sektor je i dalje veliki.

Vlada Crne Gore planira da preduzme sljedeće aktivnosti u periodu 2014-2015. godine, kako bi unaprijedila dostizanje ciljeva Razvojne strategije JIE 2020:

- sprovođenje Akcionog plana za zapošljavanje i razvoj ljudskih resursa za 2014. godinu, uz podršku novoosnovanog Nacionalnog savjeta;
- sprovođenje programa stručnog osposobljavanja diplomaca bez radnog iskustva (ovaj program je u svojoj drugoj godini i pruža pogodnosti za oko 3,700 diplomaca);
- Zakon o izmjenama i dopunama zakona o zapošljavanju;
- Zakon o strancima;

- Sprovođenje Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem (u prvoj godini sprovođenja program je uključio 4211 diplomaca uz budžet od 10 miliona €; sprovođenje programa novih diplomaca nastavlja se i u 2014. Godini; program će pretežno biti realizovan u saradnji sa privatnim sektorom, sa budžetom od 9 miliona €);
- sprovođenje Uredbe o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica, kojom su, između ostalog, omogućava zapošljavanje pripravnika koji nakon obavljenog pripravničkog staža zasnivaju radni odnos;
- dalje sprovođenje aktivne politike zapošljavanja u skladu sa potrebama tržišta.

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji L 'Zapošljavanje':

1. Pojednostavljenje propisa o boravištu i zapošljavanju stranaca

Zakon o izmjenama zakona o stranicima planira se za 2014. godinu kako bi se uvela jedinstvena procedura izdavanja radnih i boravišnih dozvola za strance, što će eliminisati dugo administriranje i skratiti put ka ozakonjenju boravka stranaca i stranih radnika u Crnoj Gori. Ova dozvola izdavaće se kao jedinstven dokument u obliku ID dokumenta, koji se automatski štampa iz Infromacionog sistema Ministarstva unutrašnjih poslova. Državni organi, organi lokalne uprave i drugi organ ii organizacije mogu koristiti podatke iz evidencije, osim biometrijskih podataka za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti, alko su za korišćenje tih podataka ovlašćeni zakonom, čime se sužava prostor poslodavcima za izbjegavanje finansijskih obaveza prema državi.

2. Razviti motivacione šeme za podsticanje zakonitog zapošljavanja

Neformalni sektor Crne Gore je i dalje veliki. Zakon o prevenciji nezakonitog poslovanja je stupio na snagu u junu 2013. godine. Kako bi se sprečile utaje poreza, Zakonom se ograničavaju gotovinske transakcije (uključujući za plate), povećava transparentnost banaka po pitanju novčanih transakcija i zabranjuje osnivanje novog preduzeća vlasnicima preduzeća koja se nalaze u stečajnom postupku. Novčane kazne za poreske prekršaje su takođe povećane. Međutim, iako ove kazne postoje, ne postoje olakšice, niti je planirano podsticanje poslodavaca da prijave sve svoje zaposlene. Stoga, Vlada planira da razvije poseban motivacioni paket za podsticanje samostalnog izvještavanja (uključujući i poreske kredite), umjesto što mora da sprovodi revizije i kontrole.

Rješavanje problema neformalnog sektora je težak proces, ali razvijanje podsticajnih paketa za povećanje izvještavanja može pomoći da se postepeno smanji neformalna nezaposlenost. Ovo će povećati poresku osnovicu i dovesti do povećanja rasta.

Dimenzija M 'Zdravlje'

Dimenzija „Zdravlje“ daje prioritet poboljšanju zdravlja i blagostanja građana. To podrazumijeva usmjerenost ka jasno definisanom sistemu upravljanja u zdravstvu u kojem je uloga svakog aktera i upravljačkog tijela precizno definisana na svakom nivou. Pored jasno definisanih odgovornosti, transparentnost između institucija je od vitalnog značaja, kao i odgovornost u upravljanju zdravstvom.

Zdravstveni sistem je jedan od prioriteta u političkom djelovanju Vlade Crne Gore usmjerenom na razvoj ljudskog kapitala. Zdravstveni sistem je u nadležnosti Vlade odnosno resornog Ministarstva zdravlja.

Zdravstveni sistem u Crnoj Gori suočava se sa višestrukim izazovima. U cilju njihovog prevazilaženja, sprovedena je opsežna reforma zdravstvenog sistema. Od 2003. godine,

sprovedene su značajne reforme u skladu sa ‘Zdravstvenom politikom u Republici Crnoj Gori do 2020. godine’ (2001) i “Strategijom razvoja zdravstva Crne Gore” (2003) kako bi se ojačale prioritetne oblasti zdravstvene politike, planiranja i regulative; dalje razvili institucionalni kapaciteti; unaprijedio kvalitet, efikasnost i pristup primarnoj zdravstvenoj zaštiti; preduzeli mjerljivi koraci prema osiguranju finansijske održivosti zdravstvenog sistema; unaprijedilo upravljanje zdravstvenim osiguranjem i zdravstvenom zaštitom; i razvio zdravstveni informacijski sistem kako bi se pružila podrška upravljanju i kliničkoj njezi. Prvi inicijalni reformski koraci preduzeti su u cilju jačanja sistema primarne zdravstvene zaštite.

U julu 2011. godine Vlada je, uz podršku Svjetske zdravstvene organizacije, usvojila Strategiju za optimizaciju sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite. Njen cilj je da obezbijedi adekvatan odgovor na zdravstvene potrebe stanovništva i omogući jednak pristup kvalitetnim zdravstvenim uslugama svim grupama stanovništva bez obzira na njihov društveno-ekonomski status i geografsku distribuciju, i to uvođenjem pristupa integrisanog pružanja usluga kao najefikasnijeg načina rješavanja hroničnih oboljenja. Vlada je 2013. godine usvojila Nacionalni plan razvoja ljudskih resursa u sektoru zdravstva za period 2013-2022. godina sa ciljem obezbjeđenja ne samo adekvatnog broja i strukture zdravstvenih radnika, već i njihovog raspoređivanja na svim nivoima zdravstvene zaštite.

Finansiranje zdravstvenog sistema obezbjeđuje se kroz obavezne zdravstvene doprinose i budžetsko finansiranje: ukupna potrošnja u zdravstvu čini 9% BDP-a, a ukupni izdaci države za zdravstvo činili su 13,6% ukupne potrošnje države u 2010. godini (statistika SZO). I pored rasta ukupnih izdataka države za zdravstvo, raste i procenat privatnih („iz džepa“) plaćanja za ove usluge, što povećava rizik odloženog traženja zdravstvene zaštite, kao i rizik osiromašenja u slučaju bolesti. Naime, jedan od ključnih prepoznatih izazova sa kojima se Crna Gora suočava u smislu upravljanja u zdravstvu, predstavljaju neformalna plaćanja prilikom pružanja zdravstvenih usluga. To je jedan od prioriteta za djelovanje, s obzirom da podrija povjerenje javnosti u sistem zdravstvene zaštite i negativno utiče na jednaku dostupnost kvalitetnim i efikasnim zdravstvenim uslugama. Neformalna plaćanja dodatno diskriminišu najugroženije kategorije stanovništva.

Privatna („iz džepa“) plaćanja i dalje čine veliki dio ukupnih troškova zdravstvene zaštite. Stoga, potrebno je ojačati sistem finansiranja zdravstva i uvesti adekvatne mehanizme za zaštitu od finansijskih rizika u slučaju bolesti kroz obezbjeđivanje univerzalne zdravstvene zaštite.

Većina građana u Crnoj Gori ima pristup dobrim zdravstvenim i socijalnim uslugama. Međutim, nejednakosti u zdravlju i dalje postoje i pored kontinuiranog rasta izdvajanja za zdravstvo i postoje razlike u zdravlju među različitim socioekonomskim grupacijama stanovništva. Naime, potvrđeno je da se neke socijalno isključene grupe suočavaju sa ograničenom i nejednakom dostupnošću osnovnih zdravstvenih usluga.

Kao rezultat intenzivnih i kontinuiranih reformi, određeni zdravstveni vitalni indikatori su poboljšani. Naime, nacionalni prosjek pojedinih vitalnih indikatora poboljšan je poslednjih godina. Takođe, između 1980. i 2011. godine, očekivano trajanje života pri rođenju povećalo se za 0,9 godina. U Crnoj Gori je istovremeno smanjen broj smrtnosti majki i novorođenčadi. Međutim, preuranjena smrtnost uzrokovana nezaraznim bolestima predstavlja izazov i razvojno ograničenje. Crna Gora rangirana je kao 52. zemlja od 186 zemalja po UNDP Izveštaju o indeksu humanog razvoja za 2013. godinu.

Crna Gora prolazi svojevrsnu epidemiološku tranziciju i suočava se sa rastućim učešćem hroničnih nezaraznih bolesti sa 86% u ukupnom opterećenju bolestima. Ovakva zdravstvena statistika predstavlja značajne gubitke u ukupnom ljudskom kapitalu u smislu kvaliteta ponude radne snage i njene produktivnosti ispod očekivanog nivoa. Opterećenje hroničnim nezaraznim bolestima povezano je sa faktorima rizika (pušenje, alkohol, fizička neaktivnost,

itd.) i neadekvatnom ishranom. Zdravstveno stanje siromašnih i drugih ugroženih kategorija posebno je izloženo riziku. Negativan trend u vezi sa preuranjenom smrtnošću od hroničnih nezaraznih bolesti mogao bi se izmijeniti kroz djelovanje na zajedničke, ključne faktore rizika i socijalne determinante zdravlja. Rješavanje problema preuranjene smrtnosti od hroničnih nezaraznih bolesti predstavlja zdravstveni, moralni i finansijski imperativ. To će zahtijevati investicije iz različitih sektora i snažnu međusektorsku saradnju, koja bi se obezbijedila kroz osnivanje inter-sektorskog mehanizma i uključenje svih relevantnih ministarstava.

Shodno raspoloživim dokazima SZO o ekonomskim troškovima nedjelovanja u odnosu na zdravstveno stanje stanovništva, samo jedna bolest kao što su cerebrovaskularne bolesti ili respiratorna hronična oboljenja ili kanceri, „košta“ 1% BDP-a godišnje. Ako se saberu izdaci za sve hronične nezarazne bolesti i povezani faktori rizika, ukupni troškovi kreću se i do 10% BDP-a.

S obzirom da samo dobro zdravstveno stanje stanovništva doprinosi inkluzivnom rastu i održivom razvoju, te ostvarenju njihovih ciljeva, sredstva namijenjena sektoru zdravstva u cilju prevencije i kontrole hroničnih nezaraznih bolesti predstavljaju investiciju, a ne trošak. Smanjenjem učestća hroničnih nezaraznih bolesti u ukupnom opterećenju bolestima, podiže se produktivnost i jača ukupan humani kapital, s obzirom da je zdravlje jedan od segmenata humanog kapitala, dok je obrazovanje drugi, zajedno čineći pretpostavku održivog razvoja.

Vlada Crne Gore planira da preduzme sljedeće aktivnosti u periodu 2014-2015. godine, kako bi doprinijela realizaciji ciljeva Razvojne strategije JIE 2020:

- Osnivanje interresornog savjeta, koji će uključiti i druge aktere i zainteresovane strane, u cilju rješavanja velikog opterećenja hroničnim nezaraznim bolestima;
- Podrška uvođenju modela koordinisanog/integrisanog sistema pružanja usluga zdravstvene zaštite u skladu sa Strategijom za optimizaciju sekundarnog i tercijarnog nivoa zdravstvene zaštite;
- Razvoj kapaciteta javnog zdravstva u cilju smanjenja hroničnih nezaraznih bolesti i nejednakosti u zdravlju;
- Sprovođenje prioritetnih preporuka iz Izvještaja o upravljanju sa ciljem ostvarivanja jednakosti u zdravlju i održivog razvoja³;
- Razviti Nacionalni akcioni plan za prevenciju i kontrolu hroničnih nezaraznih bolesti za period 2014-2016. godine i podržati Regionalni zdravstveni razvojni centar za hronične nezarazne bolesti u Crnoj Gori⁴;
- Sprovođenje Nacionalnog plana kontrole kancera i priritetnih programa skrininga,
- Sprovođenje Nacionalne strategije za obezbjeđivanje i unaprijeđenje kvaliteta zdravstvene zaštite i bezbjednosti pacijenata, kao jednog od ključnih mehanizama za rješavanje pitanja neformalnih plaćanja; i
- Podržavanje sprovođenja novih modela plaćanja za usluge zdravstvene zaštite kako bi se unaprijedila dostupnost zdravstvenim uslugama i efikasna upotreba resursa.

---

³Report on Governance for Health Equity and Sustainable Development WHO EURO Draft Appraisal Report out for Consultation, April 2014;

⁴ Regionalni zdravstveni razvojni centar za hronične nezarazne bolesti uspostavljen je u Crnoj Gori. Očekuje se da ovaj centar postane snažan mehanizam regionalne saradnje, da kroz svoj rad nalazi bolja i brža rješenja za otvorene probleme u oblasti javnog zdravlja u regionu JIE koji su uzrokovani hroničnim nezaraznim bolestima. Centar treba da pruži podršku svim članovima SEEHN (Zdravstvene mreže Jugoistočne Evrope) u povećanju kapaciteta za sprovođenje nacionalnih, podregioanlnih i evropskih obaveza i proriteta za smanjenje hroničnih nezaraznih bolesti.

Ključne strateške aktivnosti u Dimenziji M 'Zdravlje':

1. Sprovođenje Nacionalnog skrining programa na nivou primarne zdravstvene zaštite za rano otkrivanje štetne upotrebe alkohola

Hronične nezarazne bolesti su uzrokovane, velikim dijelom sa četiri bihejvioralna faktora rizika koji prate ekonomsku tranziciju, rapidnu urbanizaciju i način života u XXI vijeku: pušenje, nezdrava ishrana, nedovoljna fizička aktivnosti i štetna upotreba alkohola. Neophodno je djelovati na ključne faktore rizika hroničnih nezaraznih bolesti, poput štetne upotrebe alkohola, kroz dalje jačanje zdravstvenog sistema i integraciju preventivnih programa na nivou primarne zdravstvene zaštite u cilju poboljšanja jednake dostupnosti kvalitetnih zdravstvenih usluga.

Nacionalni skrining program na nivou primarne zdravstvene zaštite za rano otkrivanje štetne upotrebe alkohola razvijen je kao podrška implementaciji Nacionalne strategije za prevenciju štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja, koju je usvojila Vlada Crne Gore 2012. godine.

2. Definirati i uvesti minimalan set indikatora za praćenje, evaluaciju i analizu opterećenja hroničnim nezaraznim bolestima i povezanim faktorima rizika distribuiranim po socioekonomskim uslovima, koji će predstavljati osnov za uspostavljanje nacionalnog sistema za praćenje i evaluaciju hroničnih nezaraznih bolesti.

Smanjenje preventabilnog i različitog opterećenja hroničnim nezaraznim bolestima među radno-sposobnim stanovništvom predstavlja ključni cilj u novoj nacionalnoj strategiji za održivi razvoj i socijalnu inkluziju. Rutinska disagregirana analiza zdravlja i jednakosti u zdravlju ograničena je u ovom momentu, ali je definisana kao ključna za bolje usmjeravanje aktivnosti ka smanjenju izloženosti i posljedicama faktora rizika obolijevanja od hroničnih nezaraznih bolesti. Postojeća ograničenja umanjuju kapacitete sektora zdravstva za efikasnu saradnju sa ostalim sektorima i bolju uključenost lokalnih zajednica kao partnera u unapređenju zdravlja i blagostanja stanovništva. Stoga, potrebno je ojačati sistem sakupljanja zdravstvenih podataka u cilju boljeg praćenja i evaluacije zdravstvenog stanja, kao osnove za unapređenje procesa donošenja odluka na osnovu dokaza i razvoj efikasnih mjera prevencije hroničnih nezaraznih bolesti. Predviđeno je usklađivanje sistema prikupljanja podataka i analize podataka sa okvirom za praćenje Nove zdravstvene politike EU. Stoga je od posebne važnosti da se u kratkom roku usklade postojeći kapaciteti i sistemi sa *WHO EURO/ EU Health Equity Atlas* i *EU- SILC*. To podrazumjeva i harmonizaciju zdravstvenih indikatora sa Evropskim ključnim zdravstvenim indikatorima (ECHI – European Core Health Indicators). Ovo će obezbijediti bolju osnovu za donošenje na dokazima zasnovanih odluka koje se odnose na zdravlje i jednakosti u zdravlju.

4.5. Upravljanje - (Upravljanje usmjereno na rast)

U okviru JIE2020, stub „Upravljanje usmjereno na rast“ smatra se komponentom koja se tiče svih oblasti i preduslovom za ostvarenje ciljeva Strategije.

Institucije-posebno one uključene u javno upravljanje značajno odoprinose razvoju i rastu. Pozitivni doprinosi dolaze od inkluzivnosti, sposobnosti da se odgovori potrebama, efikasnosti i pravičnosti. Strategija se bavi onim institucijama koje direktno doprinose rastu, ali i uopšteno vladavini prava, poštovanju ljudskih prava, demokratizaciji i jačanju uloge javnog mnjenja.

Primarni cilj u okviru ovog stuba je poboljšanje rejtinga Crne Gore u kategoriji djelotvornosti vlade na Indeksu upravljanja Svjetske banke sa 2.6 na 3.1 do 2020. godine.

Efikasnost upravljanja odslikava percepciju kvaliteta javnih usluga, kvaliteta usluga građanima i nivo njihove nezavisnosti od političkog pritiska, kvalitet formulisanih politika i njihovo sprovođenje, kao i kredibilitet vladine posvećenosti tim politikama.

Goal	2010	2020
Eikasnost (djelotvornost(vlade, Indeks upravljanja Svjetske banke (World Bank Governance Index)	2,6	3,1

Tabela 7: Strateški cilj za Crnu Goru za V stub: Upravljanje usmjereno na rast

Raspoloživi podaci za 2012 pokazuju progres u Efikasnosti upravljanja sa 2,59 na 2,63 (procentni rank između svih zemalja u rasponu od 57 do 60; dok je skala 0 no 100). Očekivani dalji postepeni progres ovog indikatora je 2,85 i 2,90 u 2015 i 2016. godini.

Dimenzije koje se odnose na ispunjavanje strateškog cilja za “Upravljanje usmjereno na rast” uključuju: Djelotvorne javne službe, Antikorupcijsku politiku i Pravda.

Dimenzija N ‘Djelotvorne javne službe’

Djelotvorna javna uprava ima ključnu ulogu u poboljšanju upravljanja preko stabilnijih institucija i usprovođenju agende za borbu protiv korupcije. Reforma javne uprave je multidimenzionalan i multidisciplinarn proces, koji je u korelaciji sa mnogim drugim sektorima.

Plan unutrašnje reorganizacije javnog sektora 2013-2017 je usvojen jula 2013. godine, sa cilem stvaranja efikasne, ekonomične i efektivne javne uprave koja počiva na najboljim međunarodnim standardima i praksama. Plan reforme se odnosi na državnu upravu, lokalnu samoupravu i opšte javne službe.

Novi Zakon o državnim službenicima i namještenicima usvojen je 2013. godine. Ovaj zakon propisuje nove politike u vezi sa strukturama državne službe u cilju poboljšanja profesionalizma i transparentnosti. Uprava za kadrove je zadužena za praćenje primjene zakona i organizovanje obuke za zaposlene u javnoj upravi.

Ključni izazovi u ovoj oblasti su fiskalno održiv javni sektor, poboljšanje standardizacije politike zarada u javnom sektoru, poboljšanje djelotvornosti, produktivnosti i kvaliteta pruženih usluga, kao i smanjenje obima javnog sektora. Posebna grupa je osnovana da prati napredak u sprovođenju Plana unutrašnje reorganizacije javnog sektora.

Vlada Crne Gore planira da preduzme sljedeće aktivnosti u periodu 2014-2015. godine, kako bi unaprijedila dostizanje ciljeva Razvojne strategije JIE 2020:

- Zakon o zaradama u javnom sektoru kako bi se definisali standardni nivoi zarada;
- Strategija za profesionalni razvoj lokalne samouprave za period 2014-2018. godine, zajedno sa akcionim planom;
- Zakon o upravnom postuku;
- Zakon o izmjenama i dopunama zakona o lokalnoj samoupravi;
- Zakon o izmjenama i dopunama zakona o finansiranju lokalne samouprave; i
- Uspostavi poseban portal posvećen MSP u skladu sa Akcionim planom za razvoj malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori za 2013. godinu.

Ključne aktivnosti Strategije u dimenziji N „Djelotvorne javne službe“

1. Poboljšati portal e-Uprave kako bi se olakšala komunikacija sa građanima i preduzećima

U junu 2013. godine, usvojena je Analiza uslova za e-Upravu u Crnoj Gori, a nakon toga i Akcioni plan za period 2012-2016. godine. Međutim, komunikacija sa građanima i preduzećima je još uvijek uglavnom jednosmjerna. Portal omogućava preuzimanje formulara i dokumenata, ali još uvijek ne omogućava potpuno elektronsko rukovanje predmetima. Vlada će nastaviti da razvija kapacitete e-Uprave, uključujući i uvođenje dvosmjerne komunikacije.

E-Upravazahtijeva ulaganja, ali odabir jedne oblasti javnog sektora u kojoj će se razvijati kapaciteti u najvećoj mogućoj mjeri, imajući u vidu aktuelna finansijska ograničenja, omogućiće Crnoj Gori da eksperimentiše i testira svoje politike, istovremeno razvijajući isplative strategije najbolje prakse. E-Uprava će povećati efikasnost i djelotvornost javnih usluga. (Matrica za sprovođenje eJIE, maj 2013. godine)

2. Poboljšati obuku o utaji poreza i poštovanju poreskih propisa u okviru Poreske uprave

Neophodno je kontinuirano sprovoditi obuke za poreske službenike u Poreskoj upravi Crne Gore. Fokus treba da bude na otkrivanju utaje poreza i unapređenju poštovanja poreskih propisa. Stoga će biti uvedeni redovni programi obuke za službenike Poreske uprave. Obuka službenika može obuhvatiti i pripremu posebnih indikatora upozorenja, koje će osoblje koristiti tokom inspeksijskog nadzora. Komsija navodi u Izveštaju o napretku 2013 da će jačanje vještina u okviru Poreske uprave poboljšati sposobnost poreskih službenika da otkriju prevare i utaje poreza, čime se poboljšava djelotvornost vlade.

Dimenzija O 'Borba protiv korupcije'

Cilj ove dimenzije je da formuliše koordinirane regionalne mjere na smanjivanju korupcije u državnoj upravi u cilju poboljšanja djelotvornosti vlade, unapređenja ambijenta za poslovanje i pružanja podrške sprovođenju politika koje se odnose na ostale stubove. Potreba da se spriječi korupcija je od suštinskog značaja za širi cilj unapređivanja rasta, budući da korupcija predstavlja jednu od glavnih smetnji ulaganjima. Kako bi se suočila sa ovim problemom, Vlada mora da se fokusira na efikasno sprovođenje postojećih zakona, kao i da nastavlja da ih harmonizuje sa pravnom tekovinom EU.

Crna Gora je prava zemlja koja sprovodi tzv. novi pristup u pregovorima sa EU, što podrazumijeva da poglavlje 23 (Pravosuđe i osnovna prava) i poglavlje 24 (Pravda, sloboda i bezbjednost) trebaju biti otvorena među prvima, a zatvorena kao poslednja pregovaračka poglavlja. Poštujući taj pristup, Komisija je odlučila da, prije formalnog otvaranja pristupnih pregovora, sprovede analitički pregled zakonodavstva i ocjeni nivo usaglašenosti nacionalnih propisa sa pravnom tekovinom Unije u ovim poglavljima. U cilju podsticanja pristupnih

pregovora, Vlada je usvojila akcione planove za ova dva pregovaračka poglavlja vladavine prava, kao preduslov za otvaranje pregovora. Tako su akcioni planovi ujedno bili i otvarajuća mjerila za navedena pregovaračka poglavlja, a Komisija je definisala tranziciona mjerila u svom Zajedničkom pregovaračkom okviru (83 tranziciona mjerila). Usvajanje ustavnih amandmana u oblasti reforme pravosuđa u julu 2013. godine omogućilo je dalje reforme po akcionim planovima, te su ova pregovaračka poglavlja otvorena u decembru 2013. godine.

Crna Gora sprovodi nacionalnu Strategiju za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala (2010 - 2014) koju prati Akcioni plan (2013 - 2014). Kontinuirano se prati progres i ocjenjuje uticaj različitih mjera, te, po potrebi, predlažu dodatne aktivnosti.

U vezi sa borbom protiv organizovanog kriminala i korupcije, značajan progress ostvaren je izmenama ZKP-a i uvođenjem institute tužilačke istrage, kao i kroz značajne izmjene KZ-a. značajnim amandmanima KZ-a. Koruptivna krivična djela u ZKP-u usklađena su sa preporukama datim od strane relevantnih međunarodnih organizacija, prvenstveno GRECO i MONEYVAL. Zakon o lobiranju, Zakon o sprečavanju konflikta interesa i Zakon o krivičnom postupku takođe su u procesu dalje usaglašavanja i promjena.

Na bazi analize organizacione strukture, kapaciteta i nadležnosti državnih i administrativnih tijela u borbi protiv organizovanog kriminala i korupcije i pratećeg, Plana za sprovođenje zaključaka analize, sistemski zakoni biće izmijenjeni u cilju obezbjeđenja boljeg funkcionisanja Odjeljenja za borbu protiv organizovanog kriminala, korupcije, terorizma i ratnih zločina pri Višim državnim tužilaštvima, kako bi se ojačala njihova nezavisnost i stručne kompetencije. U tom smislu, poseban zakon o specijalnom državnom tužilaštvu za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije biće usvojen, sa ciljem usostavljanja Specijalnog državnog tužilaštva za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, koje će obezbjediti centraizaciju i specijalizaciju državnih tužilaca i osnažiti funkcionalne veze sa policijom i ostalim relevantnim tijelima. Plan je da se unaprijede postojeći informacioni sistemi kako bi se stvorili preduslovi za razmjenu podataka između državnih i administrativnih tijela što će omogućiti efikasniju upotrebu podataka u oblasti suzbijanja organizovanog kriminala i korupcije.

Novi zakon o prevenciji korupcije biće usvojen u 2014. godini. Dalje planirane aktivnosti su u 2016. godini kada će se osnovati nova Agencija za borbu protiv korupcije, putem spajanje postojećih antikorupcionih institucija i unapređenjem njihovih nadležnosti. Nova Agencija biće sa jasno definisanim mandatom i efektivnom snagom za djelovanje; demonstriraće proaktivni pristup, uživaće neophodnu nezavisnost, dovoljne resure, uključujući i zapošljavanje bazirano na profesionalnim referencama, kao i dobro obučeno osoblje. Konačno, Agencija će biti dobro povezana sa drugim relevantnim institucijama (i njihovim bazama podataka).

Odnose se na pripremu uspostavljanje Vlada planira da preduzme sljedeće aktivnosti u 2014-2015. godini kako bi unaprijedila ciljeve JIE 2020:

- Sveukupni progres biće mjeren kroz izvještavanje o sprovođenju akcionih planova za pregovaračka poglavlja 23 i 24 (Pravosuđe i osnovna prava; Pravda, sloboda i bezbjednost);
- Zakon o prevenciji korupcije (2014) i osnivanje nove Agencije za borbu protiv korupcije (2016);
- Zakon o izmjenama i dopuna zakona o priječavanju konflikta interesa;
- Zakon o lobiranju; Zakon o specijalnom tužilaštvu (2015);

Ključne aktivnosti Strategije u dimenziji O 'Antikorupcijska politika:

1. Poboljšati pristup bazama podataka za relevantne anti-korupcijske agencije, pojačati međuagencijsku saradnju i razmjenu informacija

Istražni tim u Specijalnom tužilaštvu nema direktan pristup relevantnim bazama podataka. Treba poboljšati unakrsni pregled podataka. Npr. Komisija za sprečavanje sukoba interesa trebalo bi da takođe ima pristup relevantnim podacima koji su joj potrebni za obavljanje posla (baze Uprave za nekretnine, pristup bankovnim podacima i vršenje provjera po pitanju nezakonitog bogaćenja). Pristup bazama podataka pomoći će efikasnijoj borbi protiv korupcije, što će dovesti i do bolje pozicije po međunarodnim indikatorima (npr. Indeks percepcije korupcije, Transarepcy International) i unaprijediti efikasnost rada vlade. Polazeći od navedenih problema, nova Agencija za borbu protiv korupcije će biti uspostavljena početkom 2016. godine, koja bi trebala da bude povezana sa svim tijelima, institucijama i agencijama, odnosno njihovim bazama podataka.

Dimenzija P 'Pravda'

Dimenzija Pravda se fokusirana ostvarenje poboljšanja u funkcionisanju pravosudnog sistema. Sudstvo koje dobro funkcioniše je preduslov za vladavinu prava, demokratiju i razvoj ljudskih prava, te stoga pravne tekovine Evropske unije zahtijevaju uspostavljanje nezavisnog, efikasnog i odgovornog sudstva.

Crna Gora priznaje uspostavljanje nezavisnog, profesionalnog i pouzdanog pravosuđa kao strateški važno područje u daljnjem procesu evropskih integracija. Nakon usvajanja ustavnih amandmana koji jačaju nezavisnost pravosuđa, kao i nakon izmjena sistemskih zakona u ovoj oblasti, kako bi se uskladili sa ustavnim amandmanima i time omogućilo smanjenje političkog uticaja na izbor sudija i tužilaca, reformske aktivnosti u sektoru pravosuđa se dalje kontinuirano sprovode u skladu sa Strategijom reforme pravosuđa 2014-2018. Koje je Vlada Crne Gore usvojila 2. aprila 2014. godine i u skladu sa Akcionim planovima za poglavlja 23 i 24.

U sljedećem periodu, u okviru reforme pravosuđa, dalje izmjene biće utvrđene u sistemskih zakonima u skladu sa preporukama Evropske komisije. Službe Sudskog i Tužilačkog savjeta biće ojačane, kako bi se kreirali uslovi za njihov nesmetan i efikasan rad. U cilju jačanje nezavisnosti i samostalnosti pravosuđa, u skladu sa strateškim smjernicama reforme, planira se uspostavljanje jedinstvenog sistema izbora sudija i tužilaca na nacionalnom nivou i sistem stalnih dobrovoljnih horizontalnih transfera baziran na podsticajima, poboljšanju kriterijuma za napredovanje sudija i tužilaca, kao i uspostavljanje sistema periodične evaluacije sudija i tužilaca, unapređenje nivoa profesionalizma članova Sudskog i Tužilačkog savjeta, unapređenje sistema inicijalnih i kontinuiranih obuka u pravosuđu, jačanje nezavisnosti Centra za obuku, jačanje finansijske nezavisnosti i unapređenje obrazovnog sistema.

Usvojen je Kodeks sudske etike, a u pripremi je i Kodeks tužilačke etike, oba u skladu sa standardima EU. Integritet sudija i tužilaca biće ojačan unapređenjem usklađenosti etičkih kodeksa i planova integriteta.

U 2013. godini, budžet za sudove i tužilaštvo iznosio je EUR 26,1 mill (0,8% BDP-a).

Vlada planira da preduzme sljedeće aktivnosti u 2014-2015. godini kako bi unaprijedila ciljeve JIE 2020:

- Sveukupni progres biće praćen kroz izvještavanje o sprovođenju Strategije reforme pravosuđa 2014 – 2018. sa akcionim planom;

Ključne aktivnosti Strategije u dimenziji P. „Pravda“:

1. Uspostavljanje normativnog okvira za arbitražu u Crnoj Gori

Pri Privrednoj komori Crne Gore djeluju Spoljnotrgovinska arbitraža, Stalni izabrani sud i Sud časti, koji su nadležni su arbitražno rješavanje sporova u privrednim stvarima sa inostranim elementom (međunarodna arbitraža) i bez stranog elementa (unutrašnja arbitraža).

Arbitražno rješavanje privrednih sporova povećava efikasnost i ekonomičnost, ali daje i mogućnost da privrednici biraju arbitre. Sudovi pri Privrednoj komori Crne Gore su nezavisni organi, samostalni u svom radu i odlučivanju. Brzo riješeni predmeti sa vrijednošću spora od više stotina hiljada eura potvrda su potrebe postojanja i jačanja arbitraže.

Sa druge strane, značajan broj zaostalih predmeta kod privrednih sudova u Crnoj Gori ostaje predmet zabrinutosti. Crna Gora je rangirana na 136. Mjestu od 189 ekonomija po lakoći sprovođenja ugovra (Izveštaj o lakoći poslovanja Svjetske banke).

Kada je riječ o vansudskom rješavanju sporova crnogorski pravni sistem oblast mirenja normirao je Zakonom o posredovanju dok su odredbe o arbitraži sadržane u Zakonu o parničnom postupku.

U cilju unapređenja efikasnosti sudskih postupaka i oslobađanja sudova od dodatnog opterećenja, usvajanje posebnog zakona o arbitraži tome bi značajno doprinijelo. Arbitraža je prihvatljiv metod rješavanja sporova s obzirom na određene prednosti u odnosu na sudski postupak. To je, prije svega, njen dobrovoljni karakter. Dužina cijelog postupka je znatno kraća nego kod redovnih sudova, a sam postupak je povjerljiv. Sa mogućnošću postizanja jasnog i brzog rješavanja sporova (ne duže od jedne godine), arbitraža može doprinijeti uspostavljanju odnosa baziranih na međusobnim interesima uključenih strana. Konačno, i strani i domaći partneri (izvoznici) mogu imati koristi od uvođenja arbitraže u crnogorski pravni system. Stoga, usvajanje zakona o arbitraži će uskladiti postupak pred arbitražom sa međunarodno poznatim modelom UN komisije za međunarodno trgovačko pravo, čimie bi se ojačale mogućnosti alternativnog rješavanja sporova.

Izradom Zakona o arbitraži i njegovom primjenom omogućilo bi se normativno unaprjeđenje ove oblasti i dao dodatan doprinos pravnoj sigurnosti i ostvarivanju i zaštiti prava pojedinca i privrednih subjekata, dok bi redovni sudovi u značajnoj mjeri bili rasterećeni. U skladu sa navedenim, Privredna komora Crne Gore i Ministarstvo pravde počeli su rad na pripremi Zakona o arbitraži uz pomoć međunarodnih eksperata. Sačinjen je nacrt zakona i biće upućen u vladinu procedure, poslije dodatnih konsultacija sa UNCITRAL-ovim ekspertima. Njegovo usvajanje očekuje se u četvrtom kvartalu 2014. godine. Intencija zakona je da isti približi UNCITRAL-ovom modelu, koji je prihvaćen u velikom broju zemalja, a što bi dovelo do kreiranja znatno povoljnijeg poslovnog ambijenta u Crnoj Gori.

Olakšavanje široke primjene trgovinske arbitraže će pomoći da se poveća efikasnost pravosuđa i smanji broj neriješenih predmeta, a time dovesti i do poboljšanja djelotvornosti vlade.

5. Nacionalni akcioni plan JIE 2020 za Crnu Goru: Januar 2014 – Decembar 2015

Matrica u prilogu

6. Ključne teme od značaja za uspješno sprovođenje Strategije JIE 2020 na nacionalnom nivou u narednoj razvojnoj fazi

---

Ključne teme od značaja za uspješno sprovođenje Strategije JIE 2020 na nacionalnom nivou u narednoj razvojnoj fazi su sljedeće:

- Glavne prepreke za privredni rast i agenda ključnih strukturnih reformi,
- Realizacija ključnih razvojnih i infrastrukturnih projekata u srednjem roku,
- Budući izazovi evropske agende Crne Gore u regionalnom kontekstu, i
- Sam Nacionalni akcioni plan za Crnu Goru za Strategiju JIE 2020: usvajanje, koordinacioni mehanizam i redovno izvještavanje.

6.1. Glavne prepreke za privredni rast i agenda ključnih strukturnih reformi⁵: Uticaj globalne ekonomske krize usporio je sprovođenje strukturnih reformi. I u takvim uslovima, u 2013. godini, na polju strukturnih politika implementirana su systemska rješenja u pravcu jačanja konkurentnosti ekonomskog sistema. U tom smislu, treba istaći aktivnosti koje se odnose na unapređenje poslovnog ambijenta: podsticanje razvoja preduzetništva, odnosno sektora malih i srednjih preduzeća; sagledavanje stanja na tržištu rada i, s tim u vezi, unaprjeđenje radnog zakonodavstva, te neophodna usklađivanja u sektoru obrazovanja; obezbjeđivanje održivosti penzijskog sistema u uslovima povećanja broja penzionera; unapređenje zdravstvenog sistema, te postizanja veće efikasnosti i produktivnosti državne uprave. Istovremeno, intenzivirane su aktivnosti na poboljšanju infrastrukture, prije svega, u sektorima transport, energetika i turizam. Strukturne reforme su, pored navedenog, i odgovor na zahtjeve iz procesa pristupanja EU.

Crna Gora je suočena sa brojnim izazovima na globalnom i nacionalnom nivou:

- Produženo trajanje, odnosno novi uticaji ekonomske krize, doveli su do povećanja nelikvidnosti privrede; povećanja socijalnog pritiska, zbog gubitka radnih mjesta, uz smanjeno interesovanje investitora za nova ulaganja;
- Kreditiranje, kao ključna aktivnost banaka, i dalje nije na nivou koji bi ispunio očekivanja klijenata i podstakao privredni rast i razvoj, a visoke kamatne stope, po kojima su krediti odobravani, pretežno iz prikupljenih depozita, ne samo da su destimulisale privrednu aktivnost, već su i podstakle rast pasivnih kamatnih stopa;
- Izražena je strukturna nezaposlenost i nezaposlenost mladih visokoškolaca;
- Potreba povećanja konkurentnosti ekonomije, uz jačanje uloge nauke i, s tim u vezi, inovacija i tehnoloških promjena;
- Klimatske promjene, kao dio izazova na globalnom nivou, kao i drugi izazovi od uticaja na dugoročni razvoj zemlje.

U cilju stvaranja uslova za brži rast i razvoj, uspostavljen je aktivan odnos i radi se na suštinskom rješavanju identifikovanih ključnih problema. Uporedo sa fiskalnom konsolidacijom, sprovode se ambiciozne strukturne reforme koje su usmjerene na uspostavljanje funkcionalne tržišne ekonomije, povećanje produktivnosti i jačanje konkurentnosti domaće ekonomije, kao osnove za održavanje makroekonomske stabilnosti i obezbjeđivanje dugoročno održivog privrednog rasta.

---

⁵ PEP 2013-2016, Januar 2014.

Korporativna i finansijska tržišta. Smanjena investiciona aktivnost u međunarodnom okruženju imala je negativan uticaj na korporativna i finansijska tržišta u Crnoj Gori. Sistemske promjene su najvećim dijelom podstaknute težnjom za povećanjem konkurentnosti i harmonizacijom sa EU zakonodavstvom. Javna sredstva biće usmjerena na uspostavljanje dugoročne konkurentnosti, odnosno dodjeljivaće se tzv. "dobre" državne pomoći.

6.2. Realizacija ključnih razvojnih i infrastrukturnih projekata u srednjem roku: U različitim fazama je realizacija niza **infrastrukturnih i razvojnih projekata**, sa očekivanim značajnim efektima, i u fazi izgradnje i u fazi eksploatacije, koji će se, u krajnjem, reflektovati na ekonomski rast, zaposlenost, regionalni razvoj, spoljnu i unutrašnju trgovinu, preradivačku industriju, turizam, poljoprivredu i transport, kao i na jačanje konkurentnosti privrednih subjekata, odnosno ekonomije Crne Gore (Tabela 2 Najavljene investicije 2014-2018).

6.3. Budući izazovi Evropske agenda Crne Gore u regionalnom kontekstu:

Zapadni Balkan i princip uslovljavanja (Sedam "C" princip) – Unaprijeđeni pregovarački okvir Unije prema Zapadnom Balkanu bazira se na posebnom, tzv. principu sedam "C". Prva tri aspekta – konsolidacija, kondicionalnost i komunikacija – definisani su još u Strategiji proširenja 2005. godine (*conditionality, consolidation, and communication*). Tu se prvenstveno misli na konsolidaciju preuzete obaveze EU prema daljem proširenju Unije i jačanje njenog integracionog kapaciteta; zatim, primjenu fer, ali obaveznih uslova pristupanja, tj. kondicionalnost, te komunikacija kao dvosmjerni proces razmjene informacija, odnosno bolji dijalog o politici proširenja prema građanima, kako u EU, tako i u zemljama proširenja (kandidatima i potencijalnim kandidatima za članstvo). Od posebne je važnosti je podsticanje razumijevanja samog procesa, kao i organizovanje debata o uticaju politike proširenja na zemlju, u uslovima kada se i sama Unija sočava sa krupnim izazovima. Princip kredibiliteta (*credibility*) uključen je u Strategiju proširenja EU od 2009. godine i predstavlja važan aspekt procesa pristupnih pregovora. Očuvanje kredibiliteta procesa proširenja EU ključno je za uspjeh same politike proširenja. Peti princip predstavlja efekte aktuelne ekonomske krize na sam proces pristupanja zemalja proširenja (*crisis*), i figurira kao snažan ograničavajući factor evrointegracione dinamike. U uslovima ekonomske krize, politika ekonomskog oporavka postaje prioritet za region, a proces integracija postaje snažan instrument koji treba da podrži taj prioritetni zadatak i vraćanje na putanju rasta. Šesti princip predstavljen je kao sve jasniji zahtjev Unije za kreiranjem konkretnih, mjerljivih rezultata (*concrete results*) u oblastima od posebno značaja, kroz kreiranje mehanizma praćenja progressa, što je Komisija predstavila u Strategiji proširenja 2012-2013. Ovaj princip prvo se uveo na primjeru otvaranja pristupnih pregovora sa Crnom Gorom. Novi pristup pregovorima, u oblasti vladavine prava, uvodi zahtjev za uspostavljanje solidnog mehanizma praćenja progressa u sprovođenju reformi, što će se razvijati i dalje pratiti tokom procesa pristupnih pregovora. Reforme postaju duboko integrisane u politički i ekonomski sistem zemlje, postajući ireverzibilan proces. Konačno, u Strategiji proširenja 2013-2014, Komisija uvodi sedmi princip, a to je reafirmacija zajedničkih prioriteta (*common priorities*) odnosno vraćanje pitanjima osnovnih prava kao što su sloboda medija i medijski pluralizam.

Nova pravila pregovora: Evropska komisija predložila je nova pravila za pregovora ključnim poglavljima vladavine prava (23 i 24). U susret novim izazovima koje donosi potreba realizacije višegodišnjih reformi, poglavlja koja se odnose na pravosuđe i osnovna prava, kao in a pravdu, slobodu i bezbjednost, otvaraju se u ranoj fazi pregovora, kao bi stvorilo neophodno vrijeme i sprovodile aktivnosti za uspostavljanju legislative, osnivanju novih institucija i mehanizma za praćenje ostvarenog progressa koji funkcioniše do kraja pregovora. Nova pravila pregovora definisana su za cijeli region. Poslije prvog predstavljanja u Strategiji proširenja 2012-2013, ovaj pristup dalje je razrađen u Zajedničkom pregovaračkom okviru EU, koji je pripremljen za otvaranje pristupnih pregovora sa Crnom

Gorom (jun 2012). Posljedično, prva iskustva novih pravila pregovora odnose sa ne iskustva Crne Gore (Srbija je otvorila pristupne pregovore u januar 2014. godine).

Komisija je takođe kreirala *nova pravila* za analitički pregled zakonodavstva (screening process) i vremenski okvir za otvaranje pojedinih poglavlja, kako bi obezbijedila sveukupni balans u procesu pregovora kroz različite oblasti politika. Prema novim pravilima⁶, analitički pregled zakonodavstva za poglavlja 23 i 24 uspješno je okončan krajem maja 2012. godine, čak prije formalnog otvaranja pristupnih pregovora. Slijedeći izvještaj EK o skriningu i izmjene Ustava Crne Gore u oblasti reforme pravosuđa, Vlada Crne Gore usvojila je ambiciozne akcione planove za pregovaračka poglavlja 23 i 24 u oktobru 2013. godine koji sadrže veliki broj planiranih mjera i aktivnosti. Ovi akcioni planovi istovremeno su bili i kriterijum za otvaranje navedenih poglavlja. Nakon što je Komisija jasno definisala 83 tranziciona kriterijuma u svojoj Zajedničkoj pregovaračkoj poziciji, poglavlja su otvorena u decembru 2013. godine. Sveobuhvatni proces planiranih reformi počeo je da se sprovedi, uprkos još uvijek prisutnim efektima ozbiljne ekonomske krize.

Širenje vs. produbljivanje procesa pregovora Crne Gore: EU je otvorila pristupne pregovora sa Crnom Gorom 29. juna 2012. godine. Crna Gora je prva u grupi Zapadni Balkan 6 koja je otvorila pristupne pregovore po novim pravilima. U prvoj godini pregovora, privremeno su zatvorena tzv. lakša poglavlja, poglavlje 25 (Nauka i istraživanje) i poglavlje 26 (Obrazovanje i kultura), iako, međutim, izazovi daljih reformi, poput reforme visokog obrazovanja, ostaju da se realizuju u narednim godinama. Sa poglavlja vladavine prava, decembra 2013. godine, otvorena su i tri tzv. ekonomska poglavlja (5. Javne nabavke, 6. Pravo privrednih društava i 20. Preduzetništvo i industrijska politika), a 31. marta 2014. godine još dva poglavlja (7. Zaštita intelektualne svojine i 10. Informaciono društvo i mediji). Osim poglavlja vladavine prava, sva ostala otvorena poglavlja su bila bez mjerila za otvaranje, ali je za njihovo zatvaranje potrebno postići određena mjerila (benchmarks). Otvaranje poglavlja vladavine prava i uspostavljanje polugodišnjeg mehanizma izvještavanja o realizaciji akcionih planova za ova poglavlja za period 2014-2015., predstavljalo je važan korak u dinamici pristupnih pregovora. To je novo iskustvo pregovora sa EU, koje daje prioritet produbljivanju procesa pristupnih pregovora, prije nego njegovom širenju. Navedeni period će pokazati spremnost Crne Gore da se suoči sa izazovima tranzicionih mjerila, posebno u oblasti dalje reforme pravosuđa i borbe protiv korupcije.

Kvalitet prije brzine: Iako najmanja zemlja u regionu, sa relativno velikom, ali nedovoljno efikasnom administracijom, sa eurizovanim i otvorenim ekonomskim sistemom, Crna Gora je zemlja rastuće stabilnosti. Ima jasnu evroatlansku perspektivu i snažan konsenzus po pitanju evropskih integracija. Polako ali sigurno, Crna Gora počela je igrati važnu ulogu između zemalja kandidata, s obzirom da je prva zemlja koja je ušla u pregovore po novim, znatno zahtjevnijim pravilima (tzv. *Enlargement plus process*).

Pored gore navedenog, aktuelni proces proširenja Unije značajno je otežan efektima ekonomske krize, koja je istakla i ekonomske uslove pristupanja, značajne kako za zemlje regiona, tako i za EU. Dubina krize uzrokovala je spor oporavak, kako EU, tako i regiona Zapadnog Balkana. U međuvremenu, zemlje su bile primorane da traže i sopstvene izvore rasta i produktivnosti, kao bi unaprijedile sopstvenu konkurentnost. Poslije umjerenog oporavka u periodu 2010-2011. godine, gotovo sve zemlje regiona imale su drugi talas

---

⁶ Povezujući poglavlja Pravosuđe i osnovna prava (C23) i Pravdu, slobodu i bezbjednost (C24) sa vrijednostima na kojima počiva Unija, kao i njihovu važnost za sprovođenje pravne tekovine Unije u ostalim politikama, ukoliko progres u ovim oblastima značajno zaostaje u odnosu na sveukupni progres u pristupnim pregovorima, i nakon iscrpljivanja svih drugih raspoloživih mjera, Komisija će, na sopstvenu inicijativu, ili na zahtjev trećine zemalja članica, predložiti da se obustave sve njene preporuke u vezi sa otvaranjem ili zatvaranjem drugih pregovaračkih poglavlja, kao i usvojiti određene pripremljene mjere i radnje, dok se gorenavedena neravnoteža ne povraća.

smanjenja ekonomske aktivnosti u periodu 2012-2013. godine, koji su povezani sa negativnim razvojnim trendovima u većini zemalja eurozone (dužnička kriza prerasla je u krizu „povjerenja“). Posljedično, dinamika ekonomskog oporavka crnogorske ekonomije snažno će uticati na pristupne pregovore, definišući finansijske mogućnosti za rast sveukupnih kapaciteta državne administracije, što je takođe u vezi sa neophodnim investicijama u proces ekonomskih integracija zemlje.

6.4. Nacionalni akcioni plan Crne Gore za Strategiju JIE 2020: usvajanje, koordinacioni mehanizam i redovno izvještavanje: Upravljanje i praćenje napretka Strategije već je definisano u glavnom dokumentu. Prema Strategiji JIE 2020, četiri glavna niza aktera koji učestvuju u strukturi upravljanja i koordinaciji su sljedeći: (i) državne administracije zemalja regiona koje predstavljaju **Nacionalni koordinatori za Strategiju za JIE** za period do kraja 2020. godine, kao i odgovarajući organi državne uprave; (ii) **regionalne structure** koje služe kao koordinatori odgovarajućih dimenzija politika (koordinatori dimenzija); (iii) **Savjet za regionalnu saradnju (RCC)**; i (iv) **Upravni odbor Strategije JIE 2020**, koji okuplja najviše političke predstavnike u region.

Nacionalne administracije predstavljaju ugaoni kamen implementacije Strategije, budući da se najveći dio implementacije obavlja na nacionalnom nivou. Svaka od vlada usvojila je Strategiju za JIE za period do kraja 2020. godine (novembar 2013), uključujući i **nacionalni akcioni plan (2014-2015)**, čime okvir Strategije, njen plan implementacije, upravljanje Strategijom i sistem njenog praćenja postaju i formalno dio rada vlade.

Regionalni savjet za saradnju će koordinirati ukupnu aktivnost na implementaciji Strategije i o ukupnom napretku će obavještavati politički nivo zemalja učesnica. RCC će takođe biti odgovoran za realizaciju ukupnog sistema praćenja Strategije za JIE do kraja 2020., kao i za pružanje podrške nacionalnim administracijama u njenoj implementaciji i pripremi sastanaka Upravnog odbora. RCC će takođe imati značajnu ulogu u pružanju podrške koordinatorima dimenzija kada to bude potrebno, pružanju pomoći u uvođenju novih kapaciteta, a djelovaće i kao sekretarijat za one strukture koje u početnim fazama implementacije Strategije imaju ograničene resurse.

Upravni odbor Strategije će jednom godišnje okupljati političke predstavnike na visokom nivou ekonomija koje učestvuju u Strategiji za JIE za period do kraja 2020 radi ocjene napretka implementacije Strategije. Godišnje sastanke Upravnog odbora će pripremati Sekretarijat RCC u saradnji sa nacionalnim koordinatorima za Strategiju za JIE za period do kraja 2020. Generalni sekretar RCC će prezentirati **izvještaj o napretku u implementaciji Strategije** i predlagati godišnje preporuke na **usvajanje članovima Upravnog odbora**. Pored usvajanja **Godišnjeg izvještaja o implementaciji** (Annual Report in Implementation, ARI) – koji će služiti kao glavni instrument za praćenje Strategije – Upravni odbor će donositi **horizontalne načelne smjernice i utvrđivati godišnje prioritete**, što će predstavljati sastavni dio izvještaja za predmetnu godinu.

Godišnji izvještaj o implementaciji (ARI) će pripremati Regionalni savjet za saradnju, koristeći priloge dobijene od nacionalnih koordinatora Strategije i regionalnih koordinatora za pojedine dimenzije. ARI će se pripremati za Upravni odbor Strategije i on će uključivati: (i) generalnu procjenu napretka koji je region ostvario u implementaciji Strategije; (ii) glavne strateške rizike i identifikovane izazove i (iii) preporuke za narednu godinu na nivou Strategije. Na polovini pređenog puta, odnosno perioda implementacije Strategije obaviće se pregled napretka stanja, što će dati detaljnu procjenu razvoja politika i sprovođenja reformi u okviru procesa Strategije za JIE do kraja 2020.

Kao što je već istaknuto, slijedeći usvajanje Strategije JIE 2020, Vlada Crne Gore je 21. novembra 2014. godine usvojila Informaciju o budućim aktivnostima, imenovala ministra ekonomije za nacionalnog koordinatora za JIE 2020, odredila koordinacionu strukturu za svaki stub Strategije i Ministarstvo ekonomije kao nadležno za koordinaciju ukupne pripreme Nacionalnog akcionog plana i dalje izvještavanje.

Pet ministarstava je nadležno za koordinaciju inputa za pet stubova, a Ministarstvo ekonomije određeno je za koordinirajuće ministarstvo. Dok je ministar ekonomije Nacionalni JIE 2020 koordinator, ministar spoljnih poslova i evropskih integracija je odgovoran za političku koordinaciju i uključnje NIPAC kancelarije u pripremu ključnih politika i mjera za NAP i uvezivanje prepristupne podrške u njegove finansijske elemente.

Nacionalni akcioni plan za Crnu Goru (NAP Montenegro) za izvještavanje o napretku ostvarenom u realizaciji strateških ciljeva Strategije usvaja Vlada Crne Gore (jun 2014).

Uspostavljeni koordinacioni mehanizam koji vodi Ministarstvo ekonomije će izvještavati polugodišnje Vladu o realizaciji strateških ciljeva Strategije (sprovođenje Nacionalnog akcionog plana). Dalje izvještavanje i predstavljanje rezultata biće organizovano u tijesnoj saradnji sa Regionalnim savjetom za saradnju.

**PRILOG: Nacionalni akcioni plan JIE 2020 za Crnu Goru: Januar
2014 - Decembar 2015 (matrica)**

Trgovinska i investiciona integracija - STUB INTEGRISANI RAST							
Dimenzija A - ZONA SLOBODNE TRGOVINE							
Glavni cilj: Povećanje međuregionalne trgovine robom u JIE za više od 140%							
Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda: Povećanje međuregionalne trgovine robom u JIE za više od 140% (za CG, sa EUR 800 na EUR 1200 miliona)							
Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Sprovođenje Strategije i AP za Upravu carina 2013-2015 - zakonodavstvo / Olakšavanje trgovine kroz korišćenje alata transparentnosti i pojednostavljivanje trgovinskih procedura/							
1a	Predlog novog zakona o carinskoj službi	Drugi kvartal 2014	Ministarstvo finansija, UCCG	Uskladiti sa Konvencijom o uzajamnoj pomoći i saradnji između carinskih administracija (Napulj 2)	Budžet	CEFTA	Program rada Vlade (tačka 45)
1b	Amandmani na Carinski zakon	2014-2015	Ministarstvo finansija	Usaglasiti pravila o pojednostavljenim procedurama sa pravnim tekovinama EU, bezbjedonosnim aspektima carinskog postupka, analizom rizika prije dolaska i odlaska i drugim preporukama iz izvještaja o skriningu EK za Poglavlje 29	Budžet	CEFTA	Izveštaj o skriningu za poglavlje 29: Carinska unija
1c	Uredba o uslovima i načinu dobijanja statusa ovlaštenog privrednog subjekta	2015	Ministarstvo finansija	Odredbe o ovlaštenim privrednim subjektima (ekonomskim operaterima) u potpunosti usklađene da pravnim tekovinama EU, u cilju ubrzanja carinskih procedura; (Izrada CEFTA AEO programa u skladu sa EU standardima)	Budžet	CEFTA	Poslovna strategija UCCG 2013-2015 (http://www.upravacarin.a.gov.me/biblioteka/strategije)
1d	Pravilnik o formi, sadržaju, metodama podnošenja i popunjavanja carinske deklaracije i zbirne prijave	2015	Ministarstvo finansija	Carinska deklaracija mora biti podnijeta u pisanoj formi ili elektronski na obrascu Jedinstvenog administrativnog dokumenta (SAD Evropske unije)	Budžet	CEFTA	Poslovna strategija UCCG 2013-2015 (http://www.upravacarin.a.gov.me/biblioteka/strategije)

1e	Uredba o postupanju carinskog organa sa robom za koju postoji sumnja da povređuje prava intelektualne svojine	2015	Ministarstvo finansija	Crnogorski carinski organi mogu postupati po službenoj dužnosti u slučajevima sumnje da postoji povreda prava intelektualne svojine i mogu da odlože carinjenje ukoliko postoji sumnja u povredu tog prava	Budžet, IPA, WIPO	CEFTA	Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2014 – 2018, i Izveštaj o skiningu za poglavlje 7 - Pravo intelektualne svojine
1f	Usvajati plan integriteta za Upravu carina	2. kvartal 2014	Uprava carina	Plan integriteta je interni akt za borbu protiv korupcije koji sadrži niz mjera pravne i praktične prirode za sprečavanje i otklanjanje mogućnosti za stvaranje i razvoj različitih oblika koruptivnog ponašanja. Svrha plana integriteta jeste da uspostavi mehanizme koji će osigurati efikasno i efektivno sprovođenje antikorupcijske politike Uprave carina, kroz jačanje odgovornosti, povećanje transparentnost, kontrolu diskreционих ovlašćenja, poštovanje etičkih vrijednosti, pojednostavljivanje procedura, eliminisanje neefikasnih praksi i neprimjenjivih propisa, uvođenje efikasnijeg sistema nadzora i kontrole rada i ponašanja carinskih službenika i namještenika.	Budžet, IPA, WIPO	CEFTA	Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2014 – 2018, i Izveštaj o skiningu za poglavlje 7 - Pravo intelektualne svojine
Razviti i sprovesti IT strategiju Uprave Carina 2013-2020							
2a	Usvajanje strategije	2014	Ministarstvo finansija, UCCG	Priprema za integrisanu tarifnu sredinu unutar EU, tranzitnu, uvoznju i izvoznju kontrolu, upravljanje rizikom, ekonomske operatere, itd.	Budžet	CEFTA	Izveštaj Uprave carina za 2013.
2b	Izrada Akcionog plana 2014-2015	2014	Ministarstvo finansija, UCCG		Budžet	CEFTA	Izveštaj UCCG za 2013.
2c	Oprema	2014-2015	Ministarstvo finansija, UCCG	Dobro opremljena Uprava carina da pruži podršku carinskim procedurama i administrativnoj saradnji	Budžet, nacionaln i IPA	CEFTA, MB IPA	Izveštaj UCCG za 2013.
2d	Obrazovanje i obuke	kontinuirano	UCCG	Osoblje Uprave carina da stekne dobro obrazovanje	WCO, IPA, Carina 2020	CEFTA, ReSPA	Izveštaj UCCG za 2013.

Strategija za implementaciju pravnih tekovina EU u oblasti slobodnog kretanja roba 2014-2018							
3a	Usvajanje strategije	2014	Ministarstvo ekonomije	Usaglasiti nacionalno zakonodavstvo sa članovima 34.-36. Ugovora o funkcionisanju EU; analizirati nacionalno zakonodavstvo kako bi se postepeno uskladilo sa članovima 34.-36. Ugovora o funkcionisanju EU, i identifikovati zastarjele tehničke i druge uslove za proizvode koji nisu u skladu sa pravnim tekovinama EU i potrebu za klauzulama o međusobnom priznavanju u pojedinim propisima. Izgradnja institucija i njihova uloga u sistemu će takođe morati da se definišu.	Budžet	CEFTA	Program rada Vlade (tačka 47)
3b	Izrada Akcionog plana 2014-2015	2014	Ministarstvo ekonomije		Budžet	CEFTA	Program rada Vlade (tačka 52)
3c	Obrazovanje i obuke	kontinuirano	Ministarstvo ekonomije	Jačanje implementacionih kapaciteta	Budžet, IPA	CEFTA, REeSPA	Izveštaj o skriningu, 1: Slobodno kretanje roba
Fluentna primjena svih Sporazuma o slobodnoj trgovini							
4a	SSP	kontinuirano	Ministarstvo ekonomije, Crnogorska Agencija za promociju investicija, Privredna komora	Ojačati ekonomsku i trgovinsku saradnju sa strateškim partnerima	Budžet	EU programi, CEFTA, TICA	Izveštaj o skriningu za poglavlje 29: Carinska unija
4b	CEFTA						
4c	EFTA						
4d	Turska						
4e	Ruska federacija						
4f	Ukrajina						

Trgovinska i investiciona integracija - STUB INTEGRISANI RAST

Dimenzija B - KONKURENTNO EKONOMSKO OKRUŽENJE

Glavni cilj: Povećanje ukupnog godišnjeg priliva SDI u regionu za najmanje 160 % (u CG do 700 mil €)

Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:

IPA II SEKTORSKI INDIKATORI ZA KONKURENTNOST I INOVACIJE: Ekonomska integracija (izvoz robe i usluga, u odnosu na BDP) - %; Regulatorno pojednostavljivanje - Vrijeme potrebno za pokretanje preduzeća (u danima) - Svjetska banka - Doing Business; Doing business - Udaljenost od graničnog indikatora po osnovu lakoće poslovanja (ocjena) - Svjetska banka - Doing Business; Pokretanje firme: procedure, vrijeme, troškovi i minimalni kapital - Rang - SB - Doing Business; Indeks investicionih reformi (ocjena) –OECD; Standardni i tehnički propisi (ocjena) - DG ENTR/OECD; Indeks globalne konkurentnosti (GCI) - Rangiranje - Svjetski ekonomski forum; Poslovno okruženje: br. potrebnih dana za dobijanje građevinske dozvole - nacionalna statistika

SEKTORSKI INDIKATOR IPA II JAVNE NABAVKE: Javne nabavke (ocjena) - DG ENTR / OECD

Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Planovi za zakonodavstvo vezano za intelektualnu svojinu i izgradnju institucionalnih kapaciteta / Jačanje zaštite zaštitnih znakova u cijelom regionu							
1a	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima	2015	Ministarstvo ekonomije, Zavod za intelektualnu svojinu	Implementacija Nacionalne strategije za intelektualnu svojinu 2012-15 u kontekstu pravnog usklađivanja sa EU acquis i implementacije, izgradnja kapaciteta, kadrova, opreme i treninzi	Budžet	CEFTA	Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2014 – 2018, decembar 2013. godine http://www.mvpei.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?rid=164430&rType=2&file=Montenegro%27s%20Programme%20of%20Accession%20to%20the%20EU%20ENG-A.docx.pdf/
1b	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti topografija poluprovodnika	2015	MEK, ZIS		Budžet	CEFTA	
1c	Zakon o patentima	2014	MEK, ZIS		Budžet	CEFTA	
1d	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštitnim znakovima	2015	MEK, ZIS		Budžet	CEFTA	
1e	Zakon o izmjenama i dopunama zakona o industrijskom dizajnu	2015	MEK, ZIS		Budžet	CEFTA	
1f	Obezbijediti specijalizovanu obuku o Zakonu o pravima industrijske svojine (IPR) za 300 predstavnika MSP i javne uprave	3. kvartal 2014	Direkcija za razvoj MSP		Redovne aktivnosti u saradnji sa WIPO	CEFTA	Direkcija za razvoj MSP, Plan rada za 2014., Godišnji izvještaj

1g	Obrazovanje, obuka, kampanje za podizanje svijesti	2014-2015	MEK, ZIS,, Uprava za kadrove		Budžet, IPA; WIPO	ReSPA	Izveštaj o skiningu za poglavlje 7 - Pravo intelektualne svojine
Promovisanje regionalne saradnje u javnim nabavkama / Stvaranja potpuno liberalizovanog tržišta za javne nabavke u regionu							
2a	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama	2014	Ministarstvo finansija	Direktiva 2004/17/EZ, o usaglašavanju postupaka nabavki subjekata koji djeluju u oblastima vodoprivrede, energetike, saobraćaja i poštanskih usluga ("komunalni sektor")	Budžet	CEFTA	Program rada Vlade za 2014
2b	Obrazovanje i obuka	Kontinuirano	Uprava za javne nabavke, Uprava za kadrove	Stručna administracija uključena u postupke javnih nabavki	Budžet	CEFTA, ReSPA	Izveštaj o skiningu EU za poglavlje 5 - Javne nabavke
2c	Portal za javne nabavke	Kontinuirano	Uprava za javne nabavke	Promovisati transparentnost postupaka javnih nabavki	Budžet	CEFTA	
Pojednostaviti procedure plaćanja poreza							
3a	Povećati broj elektronskih usluga	2014	Poreska uprava	Proširiti spektar elektronskih usluga - Izveštaj o obračunatim i plaćenim porezima i doprinosima na zarade, Pregled registra poreskih obveznika - pravnih lica, Pregled registra PDV obveznika, Pregled predatih finansijskih izvještaja, Podnošenje PDV prijava (zahtijeva korišćenje digitalnih sertifikata), podnošenje Zahtjeva za povraćaj PDV-a (zahtijeva korišćenje digitalnih sertifikata), Podnošenje prijava za porez na dobit preduzeća (zahtijeva korišćenje digitalnih sertifikata), i Uvoz i predaja finansijskih izvještaja (zahtijeva korišćenje digitalnog sertifikata)	Budžet	CEFTA	Ministarstvo finansija i Poreska uprava (Novi elektronski servisi - http://www.poreskauprava.gov.me/vijesti/137010/OBAVJESTENJE-NOVI-ELEKTRONSKI-SERVISI.html)

3b	Razvoj novog softvera	2015-2016	Poreska uprava	Za punu realizaciju mjere, tj. pojednostavljivanje procedura plaćanja poreza	Budžet	CEFTA	Ministarstvo finansija
----	-----------------------	-----------	----------------	--	--------	-------	------------------------

Trgovinska i investiciona integracija - STUB INTEGRISANI RAST

Dimenzija C - INTEGRACIJA U PROCESE GLOBALNE EKONOMIJE

Glavni cilj: Povećanje ukupnog godišnjeg priliva SDI u regionu za najmanje 160 %

Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:

IPA II SEKTORSKI INDIKATORI ZA KONKURENTNOST I INOVACIJE: Ekonomska integracija (izvoz robe i usluga, u odnosu na BDP) - %; Regulatorno pojednostavljivanje - Vrijeme potrebno za pokretanje preduzeća (u danima) - Svjetska banka - Doing Business; Doing business - Udaljenost od graničnog indikatora po osnovu lakoće poslovanja (ocjena) - Svjetska banka - Doing Business; Pokretanje firme: procedure, vrijeme, troškovi i minimalni kapital - Rang - SB - Doing Business; Indeks investicionih reformi (ocjena) –OECD; Standardni i tehnički propisi (ocjena) - DG ENTR/OECD; Indeks globalne konkurentnosti (GCI) - Rangiranje - Svjetski ekonomski forum; Poslovno okruženje: br. potrebnih dana za dobijanje građevinske dozvole - nacionalna statistika

SEKTORSKI INDIKATOR IPA II JAVNE NABAVKE: Javne nabavke (ocjena) - DG ENTR / OECD

Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Uskladiti napore u promovisanju reformi poslovnog okruženja							
1a	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj upravi	2. kvartal 2014	Ministarstvo finansija	Dodatno poboljšati poslovno okruženje kroz smanjenje administrativnih barijera	Budžet	CEFTA, SEEIC	Program rada Vlade (tačka 60)
1b	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata	1. kvartal 2015	Ministarstvo održivog razvoja i turizma (zakonodavstvo) i lokalne samouprave (odluke)	Smanjenje troškova u vezi sa izdavanjem građevinskih dozvola; uskladiti napore upravnih organa uključenih u građevinske projekte na nacionalnom i lokalnom nivou	Budžet	CEFTA, SEEIC	Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2014 – 2018, decembar 2013. godine

1c	Pojednostaviti procedure za plaćanje poreza	2014-2015	Poreska uprava	Proširiti opseg elektronskih usluga	Budžet	CEFTA, SEEIC	Poreska uprava
Implementacija Strategije za privlačenje direktnih stranih investicija 2013-2015, uključujući razvoj ekonomske diplomatije i politika za privlačenje investitora iz dijaspore							
2a	Implementacija seta opštih strateških mjera iz strategije SDI; fokusiran set mjera i promotivnih mjera	2014-2015	Agencija za promociju investicija (MIPA)	Sprovođenje ključnih mjera iz Strategije	Budžet	CEFTA, SEEIC	Crnogorska Agencija za promociju investicija (MIPA)
2b	Razvoj kapaciteta Generalnog direktorata za ekonomsku diplomatiju i međunarodnu kulturnu saradnju	2014-2015	Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija	Plan razvoja ekonomske diplomatije je usvojen 2013., a izvještaji o njegovoj implementaciji će se dostavljati godišnje;	Budžet	CEFTA, SEEIC, IPA	Program rada Vlade (tačka 14, godišnje izvještavanje)
2c	Zakon o dijaspori	2.kvartal 2014	MVPEI	Sveukupan odnos i saradnja sa crnogorskom dijasporom poboljšana, kao što su prioritetna pitanja saradnje, način unapređenja saradnje, mehanizmi finansiranja i povezanih projekata; Definisane uloge institucija, nadležnosti i interni odnosi na nacionalnom i lokalnom nivou, pitanja koja se tiču afirmacije države i nacionalnog identiteta, očuvanja jezika, kulture, tradicije i kulturne raznolikosti, zaštite statusnih prava i interesa, poboljšanje ekonomskih partnerstava sa dijasporom, aktivno učešće dijaspore u ekonomskom i društvenom razvoju Crne Gore;	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 1)
2d	Razvoj kapaciteta Direkcije za dijasporu	2014-2015	MVPEI	Izgradnja kapaciteta, broj zaposlenih (do 10 osoba), umrežavanje; Izrada akcionog plana za saradnju sa dijasporom; Donošenje svih normativnih akata neophodnih za doslednu primjenu Zakona o	Budžet	CEFTA, SEEIC	Strategija saradnje sa dijasporom sa Akcionim planom 2011-14, MVPEI (http://www.dijasporacg.me/images/stories/Akcio)

				inostranim poslovima.			ni_plan_realizacije_strategije.pdf) i Uprava za dijasporu
2e	Preduzimanje projekata da bi se poboljšala komunikacija i saradnja sa crnogorskom dijasporom	2014-2015	Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija	Sprovođenje planiranih mjera iz Strategije saradnje sa dijasporom 2011-2014 sa AP; Saradnja sa lokalnim zajednicama u cilju poboljšanja saradnje sa dijasporom; Internet stranica; Organizacija dana dijaspore CG, okruglih stolova; saradnja u nauci i obrazovanju; stvaranje podsticajnih mjera za povratak, itd.	Budžet	CEFTA, SEEIC	Strategija saradnje sa dijasporom sa Akcionim planom 2011-2014, MVPEI Program rada Vlade (tačka 28, redovno godišnje izvještavanje o sprovođenju Strategije i AP

Sposobnosti i inovacije - STUB PAMETAN RAST							
Dimenzija D – OBRAZOVANJE I KOMPETENCIJE							
Glavni cilj: Povećanje BDP po zaposlenom za 22%, sa EUR 30.321 na EUR 37.000							
Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:							
IPA SEKTORSKI INDIKATORI OBRAZOVANJA, ZAPOSŁJAVANJA I SOCIJALNE POLITIKE: Stopa zaposlenosti (ukupna/žene/manjine/ugrožene grupe - Stopa zaposlenosti (20-64), žena (%); Žene u radnoj snazi (odnos prema muškarcima) - Svjetski ekonomski forum							
Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Uvesti politike za povećanje ravnopravnog pristupa i učešća u visoko kvalitetnom obrazovanju na svim nivoima u cilju nesmetanog priznavanja kvalifikacija i kao podrška mobilnosti u JIE							
1a	Kontinuirano praćenje i unapređenje kvaliteta nastave na svim nivoima obrazovanja, kako bi se omogućilo studentima da razviju kritičke i profesionalne kompetencije potrebne da nastave svoje obrazovanje i za ulazak na tržište rada.	2014-2015	Ministarstvo prosvjete	Izveštaj o rezultatima maturalnog i stručnog ispita za školsku godinu; Izveštaj o rezultatima testiranja za učenike osnovnih škola; Nastaviti sa modularizacijom nastavnog plana	Budžet		Program rada Ministarstva prosvjete za 2014. /http://www.mps.gov.me/biblioteka/Ostali_dokumenti , 3.2.2014.
1b	Sprovesti eksterne evaluacije visokoškolskih ustanova u Crnoj Gori	2013-2014	Ministarstvo prosvjete i visokoškolske institucije	Priprema Izveštaja o eksternoj evaluaciji visokoškolskih ustanova i izvještaja na nivou sistema u 4. kvartalu 2014. (Kompletna eksterna evaluacija 3 univerziteta i 7 pojedinačnih institucija visokog obrazovanja	INVO projekat, Svjetska banka		Program rada Ministarstva prosvete za 2014.
1c	Razvoj šeme stipendija za postdiplomske, doktorske i post - doktorske studije u inostranstvu	2014-2017	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo nauke	140 studenata postdiplomskih, doktorskih i postdoktorskih studija u inostranstvu finansijski podržani kroz	INVO projekat, SB / (600.000 € po		Program rada Ministarstva prosvjete za 2014.

				ovu šemu stipendija, tokom tri akademske godine	ministarstvu		
1d	Strategija za podršku talentovanim učenicima	4. kvartal, 2014	Ministarstvo prosvjete	Razvijen mehanizam za prepoznavanje talentovanih i nadarenih učenika i pružanje podrške istima.	Budžet		Program rada Vlade za 2014, (tačka 41)
1e	Strategija razvoja stručnog obrazovanja	4. kvartal, 2014	Ministarstvo prosvjete	Implementirati preporuke iz Strategije JIE 2020 i ER 2020	Budžet		Program rada Vlade za 2014, (tačka 42)
1f	Razviti Strategiju za obrazovanje odraslih 2015-2025	3. kvartal 2014	Ministarstvo prosvjete	Razviti takođe obrazovni plan za odrasle za period 2015-2019	Budžet		Program rada Vlade za 2014, (tačka 103)
1g	Nastaviti sa naporima da se poveća pokrivenost predškolskog vaspitanja i obrazovanja	2014-2015	Ministarstvo prosvjete	Izgraditi nove zgrade; nove predškolske jedinice, interaktivne usluge u svim opštinama koje pokrivaju ruralna područja, predškolski pripremni program, itd.	Budžet, Razvojna banka Savjeta Evrope		Program rada Ministarstva prosvjete za 2014.
1h	Razviti obrazovni akcioni plan pomoću PISA 2012 rezultata i analize	2014	Ministarstvo prosvjete	Izraditi akcioni plan sa okvirom za monitoring da bi se definisao napredak u odnosu na preporuke o poboljšanju kvaliteta obrazovanja	Budžet		Program rada Ministarstva prosvjete za 2014.
Standardizovati kvalifikacije i ukloniti prepreke za njihovo priznavanje							
2a	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnim stručnim kvalifikacijama	1. kvartal 2014	Ministarstvo prosvjete	Omogućiti uvođenje dodatka diplomi (uskладiti sa Europass) i precizno odrediti ostvarivanje stručnih kvalifikacija u oblasti visokog obrazovanja	Budžet		Program rada Vlade za 2014, tačka 78)
2b	Podrška sprovođenju nacionalnog okvira kvalifikacija (NOK)	2014-2015	Ministarstvo prosvjete	Izveštaj o usklađivanju crnogorskog okvira kvalifikacija sa Evropskim okvirom kvalifikacija podnešen Evropskoj komisiji na razmatranje	Budžet		Zapisnik sa sastanka EOK savjetodavne grupe
Omladina i sport							
3a	Nacrt zakona o mladima	4. kvartal, 2014	Ministarstvo prosvjete	Regulisati pitanja mladih u skladu sa principima i standardima EU	Budžet		Program rada Vlade za 2014, tačka 106)

Finansiranje visokog obrazovanja i unapređenje odnosa između tržišta rada i obrazovanja							
4a	Reforma sistema finansiranja visokog obrazovanja	2014-15	Ministarstvo prosvjete	Uspostavljen i sprovodi se novi model finansiranja visokog obrazovanja (Strategija razvoja i finansiranja visokog obrazovanja 2011-2020)	Budžet		Program rada Ministarstva prosvjete za 2014.
4b	Usklađivanje upisne politike visokog obrazovanja sa potrebama tržišta rada i podsticanja saradnje između visokoškolskih ustanova i poslovnog sektora	Kontinuirano	Ministarstvo prosvjete	Stalne Studije percepcije poslodavaca o kvalifikacijama i znanju diplomaca i potrebama tržišta rada; upisna politika visokog obrazovanja usklađena sa potrebama tržišta rada.	HERIC projekat, Svjetska banka i Budžet		Program rada Ministarstva prosvjete za 2014.
Razvoj ključnih preduzetničkih kompetencija na svim nivoima obrazovanja i obuke (plan i program, obuka nastavnika, procjene), uključujući okvir preduzetničkih ishoda učenja za region, uključujući promociju i razvoj regionalne politike posvećenosti "zelenoj" ključnoj kompetenciji, koja dopunjuje postojećih 8 ključnih kompetencija EU za cjeloživotno učenje							
5a	Strategija za cjeloživotno preduzetničko učenje 2015-2019	2014	Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo ekonomije	Stvoren preduslov za uvođenje Doživotnog preduzetničkog učenja na svim nivoima obrazovanja	Budžet		Program rada Vlade za 2014, tačka 115)
5b	Sprovesti obuku nastavnog osoblja o sprovođenju strategije preduzetničkog učenja	2014-2015	Ministarstvo prosvjete	Nastavnici obučeni za sprovođenje preduzetničkog učenja kao međunastavne jedinice u osnovnim školama	Budžet		Program rada Ministarstva prosvjete za 2014.

Sposobnosti i inovacije - STUB PAMETAN RAST

Dimenzija E - ISTRAŽIVANJE, RAZVOJ I INOVACIJE

Glavni cilj: Povećanje BDP po zaposlenom za 22% (EUR, standard kupovne moći)

Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda: Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj (GERD)

Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Implementacija projekta Visoko obrazovanje i istraživanje za inovacije i konkurentnost (HERIC), Svjetska banka (2012-2017, 12 miliona eura)							

1a	Uspostaviti prvi centar uspješnosti u 2014. – 'Centar uspješnosti u bioinformatičari' (BIO - ICT)	2. kvartal 2014	Ministarstvo nauke	Ugovor potpisan sa Elektrotehničkim fakultetom u 2. kvartalu 2014.; Centar potpuno operativan /osoblje, treninzi, oprema/ Infrastruktura za nauku i tehnologiju u Crnoj Gori poboljšana	INVO projekat SB, 3,42 mil €, za period od 3 godine, 1. jun 2014. – 31. maj 2017.		Ministarstvo nauke (Program rada Vlade za 2014, tačka 87)
1b	Programi krupnih istraživačkih grantova (projekti istraživanja i razvoja)	2 - 4. kvartal 2014	Ministarstvo nauke	Broj grantova za naučnoistraživačke ustanove, za razvoj i istraživanje zajedno sa međunarodnim partnerima (0,15 do 0,4 mil € po projektu); Broj sprovedenih istraživačkih i razvojnih potprojekata;	INVO projekat, SB, ukupan iznos grantova u periodu 2014-17. iznosi 2,5 mil €		Ministarstvo nauke (Program rada Vlade za 2014, tačka 104)
1c	Razvoj ljudskog kapitala kroz inicijativu internacionalizacije: Podrška postdiplomcima i doktorantima da studiraju van CG	2014-2017	Ministarstvo nauke, Ministarstvo prosvjete	Broj stipendiranih studenata za postdiplomske, doktorske i postdoktorske studije u inostranstvu	INVO projekat SB		Program rada Ministarstva prosvete za 2014. Ministarstvo nauke u 2015.
Zakonodavstvo, strategije i ostali prioriteti Ministarstva nauke							
2a	Dalja implementacija revidirane Strategije naučnoistraživačke djelatnosti (2012-2016)	2014-2015	Ministarstvo nauke	Realizacija godišnjeg plana	Budžet		Ministarstvo nauke (Program rada Vlade za 2014, tačka 66)
2b	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o naučnoistraživačkoj djelatnosti	3. kvartal 2014	Ministarstvo nauke	Promijeniti naziv centar uspješnosti u centar izvrsnosti i dopuniti njegovu djelatnost, licence NI ustanova ograničiti na tri godine, dopuniti nagrade za naučna dostignuća, imenovati novi Savjet za NID	Budžet		Program rada Vlade za 2014, tačka 79
2c	Zakon o inovativnoj djelatnosti	4. kvartal 2015	Ministarstvo nauke	Uspostavljen pravni okvir za obezbjeđenje sistemskih uslova za stvaranje, razvoj i primjenu inovacija	Budžet		Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2014 – 2018.
2d	Otvoreni dani nauke	2014-2015	Ministarstvo nauke	Najveći festival nauke u Crnoj Gori	Budžet, Horizont 2020, drugi izvori		Ministarstvo nauke

2e	Studija o saradnji sa naučnom dijasporom	4. kvartal 2014	Ministarstvo nauke u saradnji sa MVPEI	Identifikovati istraživače iz dijaspore i model buduće saradnje i njihovo uključivanje u istraživanje, razvoj i inovacije u Crni Gori	INVO projekat, kredit SB 30.000€		Program rada Vlade 2014 (tačka 143)
2f	Poboljšanje statističke podatke o nauci i tehnologiji	2014-2015	Zavod za statistiku (MONSTAT)	Poboljšanje kvaliteta poslovanja, makroekonomske i socijalne statističke podatke, i statistiku vezanu za istraživanje i inovacije u skladu sa EU i međunarodnim standardima	IPA: 700.000 €, Nacionalno sufinansiranje : 70.000 €		IPA Nacionalni program TAIB 2013
Programi EU							
3a	Potpisivanje Međunarodnog sporazuma između EU i CG o učešću CG u programu Unije „Horizont 2020” (2014-2020)	2.kvartal 2014	Ministarstvo nauke	Pridruživanje programu Horizont 2020; Crnogorska istraživačka zajednica dostavila prijave za konkretne istraživačke projekte	EU programi, uključujući sufinansiranje za pridruživanje ovom programu	EU program	Program rada Vlade za 2014 (tačka 88)
3b	Uspostaviti mrežu nacionalnih kontakt tačaka (NKT) za Horizont 2020	1. kvartal 2014	Ministarstvo nauke	Mreža kontakt tačaka osnovana, uključujući kontakt tačke za MSP	Budžet		Program rada Vlade za 2014 (tačka 88)
3c	Organizacija daljih aktivnosti za nacionalne kontakt tačke	2014-2015	Ministarstvo nauke	Broj seminara, konferencija, obuka za MSP, razvoj zajedničkih projekata ili mekih vještina, kao što su komunikacija i upravljanje projektima	Budžet, EUREKA; IPA		Ministarstvo nauke
3d	Uspostavljanje strukture programskih odbora	1.kvartal 2014	Ministarstvo nauke	Uspostavljena struktura programskih odbora	Budžet		Skrining izvještaj EK o Poglavlju 25: - Nauka i istraživanje
3e	Potpisivanje Okvirnog sporazuma za saradnju CG sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju - IAEA (2014-2020)	2. kvartal 2014	Ministarstvo nauke i druga relevantna Ministarstva	Razvoj pravnog okvira. Dalje aktivnosti: uspostavljanje regulatornog tijela, izgradnja Nacionalnog skladišta za otpad iz nisko i srednje radioaktivnih aktivnosti i uspostavljanje odjeljenja za nuklearnu medicinu u Kliničkom	Budžet, saradnja sa Euroatom okvirnim programom, učešće u međunarodnim		Izveštaj o skriningu EU za poglavlje 25 - Nauka i istraživanje

				centru u Podgorici	projektima		
3f	Primjena postojećih programa /Horizont 2020, IAEA, COST, EUREKA, COSME, /	2014-2015	Ministarstvo nauke i druga relevantna Ministarstva, u saradnji sa NIPAC kancelarijom	Dalja integracija u Evropski istraživački prostor	EU programi		Ministarstvo nauke
3g	Podrška za učešće u programima Unije u okviru IPA II	2014-2015	Ministarstvo nauke i druga relevantna ministarstva (sve javne ustanove), NIPAC kancelarija	Sufinansirati troškove "ulaznica" u skladu sa relevantnim Međunarodnim sporazumima kojim se definiše učešće Crne Gore u programima Unije: 1.Kreativna Evropa, 2. Evropa za građane, 3.ERASMUS+,4.Horizon, 5. COSME, 6. Carine, 7. Fiskalis, 8. Evropski program za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI).	IPA II		Ministarstvo vanjskih poslova i evropskih integracija
Podrška za dalju realizaciju Strateškog plana za uspostavljanje prvog Naučno-tehnološkog parka - Inovativno preduzetničkog centra "Tehnopolis" u Nikšiću							
4a	Realizacija Strateškog plana za uspostavljanje prvog Naučnog tehnološkog parka u Crnoj Gori - Inovativno preduzetnički centar "Tehnopolis" u Nikšiću (dio budućeg Naučno - tehnološkog parka u Podgorici)	2014-2015	Ministarstvo nauke	Izrada Glavnog projekta za rekonstrukciju Doma Vojske Crne Gore u Nikšiću za smještaj Inovativno preduzetničkog centra „Tehnopolis“; Izvođenje radova na rekonstrukciji ovog objekta; Završetak radova i smještaj i otvaranje „Tehnopolis“-a	Budžet 2014, 1,2 mil€, u saradnji sa Direkcijom javnih radova, Opštinom Nikšić i MPRR		Ministarstvo nauke (Program rada Vlade za 2014, tačka 144)
Regionalne inicijative i ciljevi							
5a	Regionalna strategija istraživanja i razvoja za inovacije Zapadnog Balkana (2014-2020)	2014-2015	Ministarstvo nauke	Promovisati regionalnu saradnju i sprovesti strateške prioritete iz JIE 2020 u oblasti istraživanja, razvoja i inovacija; poseban doprinos u razvijanju modela Regionalnog programa za transfer tehnologija, i modela Regionalnog programa za		WISE / MB IPA II	Ministarstvo nauke

				mreže izvrsnosti; usvajanje pravnog okvira za uspostavljanje Sekretarijata za primjenu Regionalne strategije (WISE)			
5b	Dimenzija inovacije JIE 2020	2014-2015	Ministarstvo nauke	Promovisati regionalnu saradnju i sprovesti strateške prioritete iz JIE 2020 u oblasti istraživanja, razvoja i inovacija		WISE / MB IPA II	Ministarstvo nauke
5c	Uspostaviti Regionalni fond za istraživačku izvrsnost	2014-2015	Ministarstvo nauke	Promovisati regionalnu saradnju i sprovesti strateške prioritete iz JIE 2020 u oblasti istraživanja, razvoja i inovacija		WISE / MB IPA II	Ministarstvo nauke
5d	Pokrenuti Regionalni program transfera tehnologija	2014	Ministarstvo nauke	Izrada nacrt detaljnog Regionalnog programa transfera tehnologija od strane spoljnog konsultanta; Regionalna radionica za promociju i konsultacije vezane za predloženi model Regionalnog programa za transfer tehnologija; Razvoj krajnjeg modela Regionalnog programa za transfer tehnologija spremnog za sprovođenje		WISE / MB IPA II	Ministarstvo nauke
5e	Pokrenuti Regionalni program za umrežavanja centara izvrsnosti	2014	Ministarstvo nauke	Nacrt detaljnog regionalnog programa umrežavanja centara izvrsnosti od strane spoljnog konsultanta; Regionalna radionica za promociju i konsultacije vezane za predloženi model Regionalnog programa umrežavanja centara izvrsnosti; Razvoj krajnjeg modela Regionalnog programa umrežavanja centara izvrsnosti, spremnog za sprovođenje		WISE / MB IPA II	Ministarstvo nauke

Sposobnosti i inovacije - STUB PAMETAN RAST**Dimenzija F - DIGITALNO DRUŠTVO****Glavni cilj:** Dodati 12.000 visoko kvalifikovanih ljudi radnoj snazi**Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:** Broj on-line servisa; Broj prekograničnih usluga; Broj zaposlenih sa ECDL sertifikatom

Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Strateške mjere - 2014-2015							
1a	Usvajanje podzakonskih akata na osnovu Zakona o elektronskim komunikacijama	2014	MIDT/EKIP	Pravni okvir za elektronske komunikacije u potpunosti usklađen sa pravnim tekovinama EU i implementiran	Budžet CG / MIDT		Program rada MIDT/Program rada Vlade Crne Gore
1b	Izrada podzakonskih akata na osnovu Zakona o elektronskoj upravi	2015	MIDT	Pravni okvir za elektronske komunikacije u potpunosti usklađen sa pravnim tekovinama EU i implementiran	Budžet CG / MIDT		Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2014 – 2018. godine
1c	Usvajanje plana za poboljšanje digitalne pismenosti na nacionalnom nivou	2014	MIDT	Povećan nivo digitalne pismenosti	Budžet CG / MIDT		Program rada MIDT
Razviti regionalnu širokopojasnu infrastrukturu radi obezbjeđivanja pristupa internetu velike brzine							
2a	Analiza na troškovima zasnovanog plaćanja za međunarodni internet	2014	MIDT/EKIP	Predlaganje mjera za smanjenje troškova pristupa internetu u Crnoj Gori	Budžet		Zaključak Vlade Crne Gore
2b	Informacije o pristupu internetu i mogućem daljem razvoju	2014	MIDT	Razvoj širokopojasnog fiksno interneta	Budžet CG / MIDT		Program rada MIDT
2c	Oslobađanje frekvencije digitalne dividende (790-862 MHz)	2015	MIDT/EKIP/Agencija za elektronske medije/ Agencija za radio difuziju	Mobilni širokopojasni pristup korišćenjem digitalne dividende	Budžet		Plan raspodjele frekvencija

Razviti prekogranične elektronske usluge sa prioritetom datim zdravstvu, obrazovanju, i trgovini							
3a	Analiza stanja e-uprave u Crnoj Gori	2014	MIDT	Stalno upoređivanje crnogorskih elektronskih usluga sa uslugama drugih zemalja	Budžet		Program rada MIDT (Program rada Vlade za 2014, tačka 90)
3b	Analiza portala e-Uprava	2014	MIDT/druge institucije	Povećan broj on-line usluga	Budžet CG / sufinansiranje		Program Rada MIDT
3c	Pristup EU programima	2014-2016	MIDT/druge institucije	Povećan broj prekograničnih usluga	EU program, Budžet za obaveze ko-finansiranja		Akcion plan za e-Upravu
Obezbijediti pristup IT obuci, jer sticanje digitalnih vještina proširuje mogućnosti zapošljavanja							
4a	Realizacija projekta "ECDL za digitalnu Crnu Goru"	2014	MIDT	Povećan broj zaposlenih sa ECDL sertifikatom	IPA /sufinansiranje Budžet CG		Program Rada MIDT
4b	Seminari, tribine, radionice i dr.	2014/2015	MIDT	Nastavak promocije značaja i koristi od IKT	Budžet CG / sufinansiranje		Program Rada MIDT

Sposobnosti i inovacije - STUB PAMETAN RAST

Dimenzija H – KULTURA I KREATIVNI SEKTOR

Glavni cilj: Dodati 12.000 visoko kvalifikovanih ljudi radnoj snazi

Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda: Broj on-line servisa; Broj prekograničnih usluga; Broj zaposlenih sa ECDL sertifikatom

Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Nacionalni prioriteti 2014-2015							

1a	Usvojiti zakon o kinematografiji	2.kvartal 2014	Ministarstvo kulture	Definisati javni interes za ovaj sektor; uvesti dodatni finansijski izvor kako bi se podržalo osnivanje Filmskog centra i uvesti podsticaje za strane produkcije kako bi snimale u Crnoj Gori	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 8)
1b	Sprovođenje kapitalnih projekata: (Cetinje - Grad kulture 2010-2015, Plan upravljanja Kotorom, i Menadžment plan istorijskog jezgra Cetinja)	2014- 2015	Ministarstvo kulture	Stvaranje kompleksne kulturno - turističke ponude dva kulturna dobra, na osnovu kulturnih vrijednosti i kulturnih pejzaža sa poboljšanim različitim uslugama za građane i turiste	Kapitalni budžet, donatori (UNESCO i drugi međ.partneri), opštine		Program rada Vlade 2014 (tačka 37, 4.kvartal 2014)
1c	Učestvovanje u inicijativi Kompendium / 'Zbornik kulturnih politika i trendova u Evropi '	2014- 2015	Ministarstvo kulture	Web portal služi kao sistem informisanja i praćenja nacionalnih kulturnih politika u Evropi	Savjet Evrope i Evropski institut za uporedno istraživanje culture,ERICarts	SE, ERICarts	Ministarstvo kulture
1d	Ojačati veze između kulture, poljoprivrede i turizma	2014- 2015	Ministarstvo održivog razvoja i turizma (MSDT)	Realizacija glavnog projekta razvoja u oblasti turizma i zaštite životne sredine. Dalja izgradnja i rekonstrukcija regionalnih puteva (Kolašin - Jezerine, 8 km, rekonstruisani, 1,4 mil €, Berane - Lubnice, 10,5 km, da se rekonstruiše 4,9 mil €; podrška za pet opština u regionu "Bjelasica i Komovi" za lokalni razvoj projekata u saobraćaju i turističkih objekata, iz kapitalnog budžeta - 8,7 mil €; itd)	Budžet (kapitalni budžet za saobraćaj i zaštitu životne sredine)		Ministarstvo održivog razvoja i turizma
		2014- 2015	Ministarstvo kulture	Valorizacija integrisanog turističkog proizvoda, uključujući kulturu i kreativni sektor; Bolja muzejska ponuda usmjerena na promociju	Budžet		Ministarstvo kulture

				kulturne baštine Crne Gore za sve posjetioce. Projekat se realizuje u svim muzejima od strane Ministarstva kulture i Ministarstva održivog razvoja i turizma kako bi se muzejska praksa prenijela sa eksperta na turiste			
		2014-2015	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja (MARD)	Realizacija glavnog razvojnog projekta u oblasti poljoprivrede (dugoročni zakup poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države, postrojenja za preradu životinjskog otpada, proizvodnja hrane za životinje, Kuća meda, evaluacija resursa u šumarstvu i vodoprivredi)	Budžet/Agrobudžet i kapitalni budžet/, IPA, Svjetska Banka/MIDAS - kredit i GEF,		Program rada Vlade (glavni razvojni projekti, tačka 60-Agrobudžet, tačke 59, 62, 63, 85, 135 - MIDAS, 136 - IPARD program, itd.)
Ljubljanski proces II - Nastavak integrisane rehabilitacije kulturnog nasleđa							
2a	Redovni sastanci Radne grupe za kulturu i društvo Regionalnog savjeta za saradnju i koordinadora projekta Ljubljanskog procesa	2014-2015	Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturnih dobara, NVO aktivne u oblasti kulturnog nasleđa	Promovisanje saradnje u oblasti kulture, stvarajući platformu za dijalog između relevantnih aktera; Rehabilitacija zajedničkog nasleđa		Radna grupa za kulturu i društvo Regionalnog savjeta za saradnju	

Infrastruktura i životna sredina - Konkurentnost - STUB ODRŽIVI RAST							
Dimenzija H - ENERGETIKA							
Glavni cilj: Rast izvoza per capita sa 1871 na 3950 €; Uvećati godišnji rast broja aktivnih preduzeća u Biznis registru;							
Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:							
IPA II SEKTORSKI INDIKATORI ZA ENERGETIKU: Energetski intenzitet ekonomije (kg naftnog ekvivalenta po EUR 1000 BDP) - Eurostat; Kvalitet električne energije (ocjena) - Svjetska banka; Energetska zavisnost (%) - Eurostat							
Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Strateške mjere - 2014-2015							
1a	Usvojiti strategiju razvoja energetike 2030	2. kvartal 2014	Ministarstvo ekonomije	Značaj usvajanja strategije zbog planiranog razvoja energetike	Budžet		Program rada Vlade za 2014
1b	Usvojiti Nacionalni akcioni plan za obnovljive izvore energije	2. kvartal 2014	Ministarstvo ekonomije	Uskladiti sa pravnim tekovinama EU	Budžet		Ministarstvo ekonomije
Glavni projekti u razvoju energetske infrastrukture 2014-2015: Kreiranje povoljne investicione klime i stimulisanje razvoja energetske infrastrukture (Implementirati skup mjera koje uključuju: ubrzano i koordinisano izdavanje dozvola i procedura za licenciranje novih energetske investicija, koordinisana regulatorna ovlašćenja i koordinisana tarifna metodologija, podrška relevantnih fondova Evropske unije; postepeno regulisanje cijena za velike kupce u skladu sa Ugovorom i mjerama koje su preduzete od strane Ministarskog savjeta; Usvojiti cijene koje odražavaju u potpunosti troškove snabdijevanja svih tarifnih kupaca, u skladu sa Ugovorom i mjerama preduzetim od strane Ministarskog savjeta; Sprovođenje projekata od interesa za energetske zajednice koji su usvojeni od strane Ministarskog savjeta u oktobru 2013.)							
2a	Nastaviti istraživanje izvora proizvodnje ugljovodonika u blizini obale	2014-2015	Ministarstvo ekonomije	Zaključiti prve ugovore o koncesiji i početi aktivnosti u skladu sa sporazumom	JPP		Ministarstvo ekonomije
2b	Izgradnja podmorskog energetskog kabla između Crne Gore i Italije	2014-2015	Ministarstvo ekonomije	Podvodna energetska kablovska infrastruktura izgrađena	Terna, CGES		Ministarstvo ekonomije, Terna, CGES

2c	Nastavak gradnje drugog bloka Termoelektrane Pljevlja	2014-2015	Ministarstvo ekonomije	Potpisivanje ugovora za izgradnju drugog bloka Termoelektrane Pljevlja i preduzimanje aktivnosti iz ugovora	JPP		Ministarstvo ekonomije, EPCG
2d	Izgraditi vjetroelektrane Krnovo i Možura	2014-2015	Ministarstvo ekonomije	Realizacija projekta je od vitalnog značaja za ostvarivanje nacionalnog cilja koji je 33 % do 2020	JPP		Ministarstvo ekonomije
2e	Izgradnja Jonsko - jadranskog gasovoda	2014-2015	Ministarstvo ekonomije	Dinamika realizacije projekta će zavisi od saradnje zemalja u okruženju	JPP		Ministarstvo ekonomije
2f	Izgradnja malih hidro – elektrana	2014-2015	Ministarstvo ekonomije	Do 2015. se očekuje puštanje u rad najmanje četiri hidroelektrane	JPP		Ministarstvo ekonomije
Usvajanje novog zakonodavstva							
3a	Novi Zakon o energetici	4. kvartal 2014	Ministarstvo ekonomije	Uskladiti sa pravnim tekovinama EU	Budžet		Program rada Vlade 2014
3b	Zakon o uslovima za pristup mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i mrežama za prenos prirodnog gasa	4. kvartal 2014	Ministarstvo ekonomije	Ovaj zakon će regulisati uslove za priključenje mreži za prekograničnu razmjenu električne energije i mrežama za prenos prirodnog gasa u skladu sa propisima EU u ovoj oblasti	Budžet		Program rada Vlade 2014
Povećanje efikasnog korišćenja energije postizanjem minimalne uštede energije od 9 % do 2018. godine, u skladu sa obavezama prema Energetskoj zajednici (Implementirati Nacionalne akcione planove za energetska efikasnost do 2018. i obezbijediti da na raspolaganju budu institucionalni i pravni okvir, kao i dovoljno finansijskih sredstava, npr. agencije za energetska efikasnost i druge relevantne institucije, javna i privatna sredstava za investicije, mjere za stvaranje energetska usluga na tržištu, itd.; Uvesti kriterijum energetska efikasnosti u javne nabavke za robu i usluge; Renoviranje javnih zgrada po stopi od 2 % godišnje, da bi se postigao minimalni nivo energetska performansi, u skladu sa Preporukom Ministarskog Savjeta o usvajanju Direktive o energetska efikasnosti)							
4a	Dalji razvoj i implementacija regulatornog okvira koji se odnosi na energetska efikasnost u zgradama	2014-2015	ME, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, lok.samouprave	- Regulatorni okvir usklađen sa pravnim tekovinama EU - Uspostavljen program sertifikacije energetska učinka zgrada - Formirani lokalni energetska revizorski kapaciteti	Državni budžet, podrška donatora	Sporazum o energetska zajednici	Akcioni plan Crne Gore o energetska efikasnosti za period 2013-2015
4b	Dalji razvoj i implementacija regulatornog okvira u vezi sa energetska označavanjem i Ekodizajnom energetska proizvoda	2014-2015	ME, Tržišna inspekcija	- Regulatorni okvir usklađen sa pravnim tekovinama EU - Inspekcija obučena za tržišni nadzor	Državni budžet, podrška donatora	Sporazum o energetska zajednici	Akcioni plan Crne Gore o energetska efikasnosti za period 2013-2015

4c	Uspostavljanje mehanizama podrške za sprovođenje mjera energetske efikasnosti u domaćinstvima i MSP	2014-2015	ME, lokalne samouprave, MSP	- Odgovarajući mehanizmi uspostavljeni - Postiže se ušteda energije	Državni budžet budžeti lokalnih samouprava, podrška donatora kreditne linije	Sporazum o energetske zajednici	Akcioni plan Crne Gore o energetske efikasnosti za period 2013-2015
4d	Sprovođenje mjera energetske efikasnosti u javnim zgradama / ustanovama	2014-2015	ME, organi državne uprave, lokalne samouprave	- Neophodna infrastruktura za upravljanje energijom uspostavljena - Programi za rekonstrukciju javnih zgrada se sprovode - Postiže se ušteda energije	Državni budžet kredit, budžet lokalnih samouprava, podrška donatora	Sporazum o energetske zajednici	Akcioni plan Crne Gore o energetske efikasnosti za period 2013-2015
4e	Poboljšanje energetske efikasnosti u objektima velikih potrošača (uglavnom industrijski sektor)	2014-2015	ME, veliki potrošači energije	- Potrebna infrastruktura za upravljanje energijom uspostavljena - Veliki potrošači energije sprovede svoju obavezu iz Zakona o energetske efikasnosti	Državni budžet samofinansiranje velikih potrošača energije	Sporazum o energetske zajednici	Akcioni plan Crne Gore o energetske efikasnosti za period 2013-2015
4f	Sprovođenje mjera energetske efikasnosti u sektoru transporta	2014-2015	ME, Ministarstvo saobraćaja i pomorstva, ME	Postiže se ušteda energije	Državni budžet budžeti lokalnih samouprava, podrška donatora	Sporazum o energetske zajednici	Akcioni plan Crne Gore o energetske efikasnosti za period 2013-2015
4g	Javne kampanje za promovisanje i podizanje svijesti o energetske efikasnosti i racionalnom korišćenju energije	2014-2015	ME, lokalne samouprave, ostali	- Svijest o energetske efikasnosti i racionalnom korišćenju energije povećana	Državni budžet budžeti lokalnih samouprava, podrška donatora	Sporazum o energetske zajednici	Akcioni plan Crne Gore o energetske efikasnosti za period 2013-2015

Za detaljnije informacije o aktivnostima koje će se sprovesti u narednom dvogodišnjem periodu za oblast energetske efikasnost - Akcioni plan energetske efikasnosti za period 2013-2015; /http://energetska-efikasnost.me/uploads/file/Dokumenta/Energy%20Efficiency%20Action%20Plan%20for%20the%20period%202013-2015_final.pdf/

Infrastruktura i životna sredina - Konkurentnost - STUB ODRŽIVI RAST							
Dimenzija I - TRANSPORT							
Glavni cilj: Rast izvoza per capita sa 1871 na 3950 €; Uvećati godišnji rast broja aktivnih preduzeća u Biznis registru;							
Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda: IPA II SEKTORSKI INDIKATORI ZA TRANSPORT: indikator učinka za logistiku (ocjena) - Svjetska banka; Drumski saobraćaj: ukupan prevoz putnika (putnik-km) - Eurostat							
Pomorski saobraćaj: 1. Smanjenje vremena reagovanja na nesreće u teritorijalnim vodama Crne Gore i unutrašnjim plovnim putevima za 10%, 2. Smanjenje vremena reagovanja na naftna zagađenja sa plovila u teritorijalnim vodama Crne Gore za 10%; Drumski saobraćaj: Smanjiti broj saobraćajnih udesa za 10% do 2017 odnosno za 15% do 2020; Željeznički saobraćaj: Smanjiti vrijeme prevoza putnika i tereta na dionici Kos-Podgorica za 30%;							
Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Infrastruktura - Poboljšanje stope upotrebe saobraćajne infrastrukture na SEETO sveobuhvatnoj mreži uklanjanjem fizičkih i nefizičkih uskih grla i prekograničnih barijera; Poboljšano korišćenje inteligentnih transportnih sistema (ITS) u sektoru transporta							
1a	Nastaviti izgradnju Smokovac - Uvač -Mateševo sekcije puta, prioritete dionice autoputa Bar-Boljare	2014-2015	Ministarstvo saobraćaja i pomorstva	Potpisan ugovor za projektovanje i izgradnju, potpisan ugovor o kreditu, usvojen Zakon o autoputu i početak radova	Budžet, Kredit od kineske Exim banke	SEETO	Program rada Vlade za 2014
1b	Godišnji program izgradnje, održavanja, rekonstrukcije i modernizacije željezničke saobraćajne infrastrukture, uključujući redovno izvještavanje	2014-2015	MSP	Rehabilitacija najkritičnijih djelova pruge u cilju povećanja bezbjednosti	Budžet		Program rada Vlade za 2014
1c	Godišnji plan za održavanje, rekonstrukciju i izgradnju saobraćajne infrastrukture puteva, uključujući redovno izvještavanje	2014-2015	MSP	Brži i bezbjedniji prevoz ljudi i robe; Veća bezbjednost na putevima; Smanjen broj nezgoda	Budžet, Krediti od strane EBRD i EIB		Program rada Vlade za 2014
Operacije - Usklađivanje sa transportnim regulatornim okvirom EU za stvaranje uslova za zajedničko tržište i standarde bezbjednosti i liberalizaciju željezničkih usluga; Uvođenje mjera za unapređenje konkurencije među multimodalnim, željezničkim i lučkim operaterima							
2a	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o bezbjednosti saobraćaja na putevima	3.kvarta I 2014	MUP	Dalje poboljšanje bezbjednosti saobraćaja na putevima u pogledu inspekcije ispravnosti vozila i provjera	Budžet	SEETO	Program rada Vlade za 2014 (tačka 30)

				pored puta, vozačkih dozvola, kvalifikacija i obuka profesionalnih vozača i bezbjednosne infrastrukture			
2b	Novi Zakon o prevozu u drumskom saobraćaju	4. kvartal 2015	MSP	Harmonizacija zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU	Budžet	SEETO	Program pristupanja Crne Gore EU 2014 – 2018
2c	Implementacija Strategije poboljšanja bezbjednosti u drumskom saobraćaju 2010 - 19 kroz implementaciju godišnjih akcionih planova za 2014 i 2015 (redovno izvještavanje)	2014-2015	MUP	Bezbjednost saobraćaja poboljšana; smanjen broj saobraćajnih nezgoda	Budžet	SEETO	Program rada Vlade za 2014
Olakšati vazdušni saobraćaj: Implementacija inicijative za Zonu zajedničkog pružanja usluga (JSPA) i Jedinstvenog evropskog neba							
3a	Regionalni plan implementacije smanjenja emisije PBN i CO2	2014-2017	Agencija za civilno vazduhoplovstvo	Regionalni plan implementacije za PBN i detaljan plan upravljanja projektima (PMP) sa analizom troškova i koristi (CBA) na osnovu regionalnih i nacionalnih planova, prognoza saobraćaja i validacija interfejsa sa susjednim funkcionalnim blokom vazdušnog prostora (FAB)	IPA II	JSPA Inicijativa	Agencija za civilno vazduhoplovstvo (http://www.caa.me/index.php?language_id=2)
3b	Razvoj i postupno sprovođenje rute slobodnog vazdušnog prostora (FRA) u jugoistočnoj Evropi (JIE)	2014	Agencija za civilno vazduhoplovstvo	Detaljan plan upravljanja projektima (PMP), dokumenat slučaja bezbjednosti, analiza troškova i koristi na osnovu prognoza saobraćaja i fast-time simulacija nakon koje slijedi simulacija u realnom vremenu (RTS) da bi se vrednovala JSPA Inicijativa, FRA Operativni koncept i interfejs sa susjednim FAB	IPA II	JSPA Inicijativa	Agencija za civilno vazduhoplovstvo
3c	Regionalna Inicijativa JSPA Stratgeija za puštanje u rad GNSS - EGNOS u jugoistočnoj Evropi (JIE) projekat BEYOND	2014-2016	Agencija za civilno vazduhoplovstvo	Razvoj strategije za puštanje u rad GNSS / EGNOS u području JSPA inicijative, Detaljan plan upravljanja projektima (PMP), Analiza troškova i koristi	IPA II	JSPA Inicijativa (Joint Service)	Agencija za civilno vazduhoplovstvo

				zasnovana na bliskoj saradnji sa GSA (Evropska GNSS Agencija), formalizovanje radnih aranžmana između Evropskih pružalaca satelitskih usluga (ESSP) i pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi (ANSPs) iz JSPA inicijative, izmjena odgovarajućih dokumenata, procedura i ugovora o nivou usluge (SLA), organizovanje obuke prije raspoređivanja za svo uključeno osoblje (kontrolor letenja, vojska, asistenti za pružanje podataka o letu, i osoblje za elektronsku bezbjednost vazdušnog saobraćaja (ATSEP), EGNOS operativan u oblasti JSPA Inicijative;		Provision Area Initiative in SEE (JSPA)	
3d	Grupa Nacionalnog nadzornog organa (NSA) i NSA klub stručnjaka	2014-2017	Agencija za civilno vazduhoplovstvo	Regionalni projekat NSA grupe, detaljan plan upravljanja projektima (PMP) sa analizom troškova i koristi (CBA) na osnovu regionalnih i nacionalnih mogućnosti	IPA II	JSPA Inicijativa	Agencija za civilno vazduhoplovstvo
3e	Multilateration (MLAT) studijski projekat za jugoistočnu Evropu	da se procijeni	Agencija za civilno vazduhoplovstvo	Multilateration (MLAT) studijski projekat za JIE i detaljni plan za upravljanje projektima (PMP) sa analizom troškova i koristi (CBA), zasnovani na regionalnim i nacionalnim mogućnostima	IPA II	JSPA Inicijativa	Agencija za civilno vazduhoplovstvo
IPA							
4a	IPA II podrška za saobraćajni sektor	2015-2020	Institucije obuhvaćene uspostavljeno m Radnom grupom za sektor transporta	<ul style="list-style-type: none"> •Poboljšanje kapacitet administracije u definisanju odgovarajuće strategije sektora i izradu odgovarajućih zakona, kao i jačanje kapaciteta za pripremu i realizaciju složenih infrastrukturnih projekata; • Usklađivanje postojećih i novih nacionalnih zakona sa pravnim 	IPA II za Crnu Goru	WBIF - obezbijediti i dodatnu regionalnu podršku investicijama u sektoru	Nacrt Strategije za Crnu Goru (IPA II 2014-2020) NIPAC kancelarija

		<p>tekovinama EU u svim oblastima (liberalizacija i unutrašnje tržište, tehnička harmonizacija, istraga nesreća i bezbjednost);</p> <ul style="list-style-type: none"> • Napredak u implementaciji SEETO ruta i interkonekcija sa susjednim zemljama; • Dalje poboljšanje bezbjednosti željezničkog saobraćaja na pruzi Bar - Vrbnica; • Sistem za monitoring saobraćaja plovila u potpunosti operativan do 2020; • Unapređenje mogućnosti za razvoj kombinovanog transporta; i • Smanjenje emisije gasova staklene bašte u sektoru transporta 		<p>transporta, fokusirajući se na produžetak TEN-Ts/SEETO Sveobuhvatne mreže i na unapređenje je graničnih prelaza;</p>
<p>NAPOMENA: Crna Gora je u kontekstu Pravaca razvoja Crne Gore 2013-2016 identifikovala svoje nacionalne prioritetne mjere u ovom sektoru, sa fokusom na izgradnju Bar-Boljare i Jadransko - jonskog autoputa, kao i izgradnju obilaznice za primorske gradove. Dalji prioriteti za Crnu Goru su rekonstrukcija i modernizacija željezničke pruge Bar - Vrbnica, modernizacija Luke Bar i revitalizacija/ povećanje trgovačke flote i aerodroma u Podgorici i Tivtu. Troškovi sprovođenja ovih mjera su procijenjeni na oko 555 miliona eura, koji će se finansirati kroz kombinaciju javnih fondova, kredita, donacija i od strane međunarodnih donatora, uključujući EU. Crna Gora planira veliku investiciju u drumskom saobraćaju na koridoru Bar-Beograd za prioritetnu sekciju puta Smokovac - Mateševo - Uvač. Planirana investicija će iznositi preko 800 miliona eura u periodu od 5 godina, koja će biti finansirana međunarodnim kreditima i nacionalnim doprinosom od preko 100 miliona eura.</p>				

<p>Infrastruktura i životna sredina - Konkurentnost - STUB ODRŽIVI RAST</p>
<p>Dimenzija J - ŽIVOTNA SREDINA</p>
<p>Glavni cilj: Povećanje izvoza robe i usluga po stanovniku sa EUR 1.871 na EUR 3.950; Godišnji rast broja aktivnih preduzeća u Biznis registru;</p>
<p>Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:</p>
<p>IPA II INDIKATORI ZA SEKTOR ŽIVOTNE SREDINE: Ukupno emisije gasova staklene bašte (CO2 ekvivalent (1990 = 100) - Eurostat; Sakupljen komunalni otpad (kg /osobi/god) – Eurostat</p>
<p>IPA II INDIKATORI ZA SEKTOR POLJOPRIVREDE: Ukupna investicija koja se generiše preko IPA u poljoprivredno-prehrambenom sektoru i sektoru ruralnog razvoja (EUR) - DG agri; Broj investicionih projekata koji su dobili podršku IPA u poljoprivredno-prehrambenom sektoru - DG agri; Bruto dodata vrednost po jedinici godišnjeg rada (BDV/ JGR), EUR - Eurostat; Poljoprivredni BDP (EUR) – Eurostat</p>

Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Unapređenje strateškog okvira za zaštitu životne sredine i klimatske promjene							
1a	Izrada Nacionalne strategije za aproksimaciju u oblasti životne sredine (1) i Nacionalne strategije i Akcionog plana za borbu protiv klimatskih promjena (2)	2015	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Strateško planiranje u transpoziciji politika EU vezanih za životnu sredinu i klimatske promjene, planiranje skupih ulaganja u infrastrukturu životne sredine (upravljanje otpadom i prečišćavanje voda) i sistematska integracija klimatskih promjena u svim sektorima politike	Budžet, IPA; (1) IPA 2012 2.850.000 €, Budžet - 230.000 €; (2) IPA 2012 - 300.000 €	Regionalna pristupna mreža za životnu sredinu i klimu (ECRAN)	IPA 2012-2013
1b	Jačanje sistema zaštite životne sredine u Crnoj Gori	2014-2015	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Nacionalna strategija za aproksimaciju u oblasti životne sredine (NEAS) i Nacionalna investiciona strategija zaštite životne sredine (Neis) završena; Nacionalna baza podataka staništa; Podaci za Natura 2000 dobijeni	IPA 2012 - 2.850.000 €; Budžet - 230.000 €	WBIF (prioritizacija investicija, priprema projekata)	IPA TAIB 2012-2013
1c	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o vodama	IV kvartal, 2014	MPPRR	Uskladiti sa EU zakonodavstvom	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 66)
1d	Usvojiti strategiju upravljanja vodama 2015-2024	2014	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Strategija će definisati potrebna poboljšanja na vodovodne mreže, regulisati i štititi kvalitet vode i uspostaviti mjere zaštite za mjesta kao što je Skadarsko jezero.	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 138)
1e	Otpočinjanje uvođenja vodnog informacionog sistema za upravljanje vodama	2015	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Razvijen softver; Protok punih hidrometrijskih podataka, uključujući tekuće mjerenje, istraživanja, modele poplava i online interfejs, podatke o nivou vode, brzini, pražnjenju, temperaturi, provodljivosti, kiseoniku i metrološkim parametrima. Takođe može biti povezan sa hidrometereološkim i seizmološkim službama.	Budžet		Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja
1f	Formulisati strategiju za poljoprivredu i ruralni razvoj	III kvartal,	Ministarstvo poljoprivrede	Harmonizovati crnogorsku poljoprivredu sa CAP i ispuniti standarde za otvaranje 11.	Budžet		Program rada Vlade za 2014

	2014-2020	2014	i ruralnog razvoja	poglavlja, Poljoprivreda i ruralni razvoj. Strategija će biti praćena akcionim planom koji će definisati neophodne institucionalne i administrativne kapacitete, finansijski okvir, metode i rokove za sprovođenje i primjenu.			(tačka 101)
1g	Implementacija Akcionog plana za razvoj organske proizvodnje 2012-17	2014-2015	MPRR	Podrška za organsku proizvodnju u Crnoj Gori	Budžet		Program pristupanja Crne Gore EU 2014 –18.
1h	Zakon o poljoprivrednom zemljištu	IV kvartal 2014	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Ovaj zakon će regulisati oblast poljoprivrednog zemljišta, održavanje i zaštitu, korišćenje poljoprivrednog zemljišta, promjene njegovog korišćenja, takse, pristup poljoprivrednom zemljištu u državnoj svojini, kao i upravne inspekcije.	Budžet		Program rada Vlade za 2014 (tačka 103)
1i	Program razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Crne Gore u okviru IPARD II (2014-2020)	I kvartal 2015	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Analiza poljoprivrednog sektora, i opis finansijskog okvira za podršku poljoprivredi i ruralnom razvoju, putem planiranih mjera, u skladu sa zahtevima decentralizovani sistem implementacije (DIS) za IPA komponente	IPA 2012-2013		Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2014 – 2018 (Program rada Vlade tačka 136)
1j	Projekat 1 Podrška crnogorskoj poljoprivredi da postigne IPARD uslove	2014-2015	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Jačanje administrativnih kapaciteta u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvoja, uključujući i bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna pitanja, i fokusiranje priprema na uspostavljanje osnovnih instrumenata i institucija za upravljanje CAP-om; * Efikasno sprovođenje pravnih tekovina Evropske unije kroz program, a posebno kroz jačanje administrativnih kapaciteta	IPA 2012, II dio - 3 258 308 €, Budžet /nac.sufinansiranje/- 4.836.377 €		Nacrt nacionalne strategije za Crnu Goru (IPA II 2014-2020) NIPAC kancelarija
1k	Projekat 2 Jačanje crnogorske poljoprivrede kroz mjere nalik IPARD-u	2014-2015	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja		IPA 2013, II dio - 5 285 467, Budžet /nac.kofinansiranje/- 7 767 473 €		Nacrt nacionalne strategije za Crnu Goru (IPA II 2014-2020) NIPAC kancelarija

1l	Projekat 3 Jačanje crnogorske poljoprivrede kroz uspostavljanje sistema identifikacije parcela zemljišta (LPIS)	2014-2015	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja		IPA 2013, II dio – 2 000 000 €, Budžet /nac.kof./- 300 000 €		Nacrt nacionalne strategije za Crnu Goru (IPA II 2014-2020) NIPAC kancelarija
1m	Podrška IPA II sektoru životne sredine	2015-2020	Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja i drugi direktorati i ustanove, uključujući i lokalne zajednice	<ul style="list-style-type: none"> • Okvirna direktiva o vodama transponovana i sprovođenje počelo; • Direktive o procjeni uticaja na životnu sredinu i strateškoj procjeni uticaja efikasno se sprovode; • NATURA 2000 mreža pripremljena i sprovedena; • Plan upravljanja otpadom se sprovodi; i • Strateški okvir za prilagođavanje i ublažavanje klimatskih promjena se sprovodi a kapacitet je poboljšan 	IPA II za Crnu Goru	WBIF, REC, ECRAN	Nacrt nacionalne strategije za Crnu Goru (IPA II 2014-2020) NIPAC kancelarija
1n	IPA II podrška poljoprivrednom sektoru	2015-2020	MORT, MPPR i drugi direktorati i ustanove, uključujući i lokalne zajednice	<ul style="list-style-type: none"> • Usklađivanje sa pravnim tekovinama EU pod poglavljima 11 , 12 i 13 potpuno i implementacija u toku, • Sistemi upravljanja i kontrole za pretpristupne fondove za ruralni razvoj su uspostavljeni i dobro funkcionišu; i • Povećana dodata vrijednost poljoprivrednog sektora 	IPA II za Crnu Goru	WBIF, REC, ECRAN	Nacrt nacionalne strategije za Crnu Goru (IPA II 2014-2020) NIPAC kancelarija
Povećati adaptivne kapacitete prema klimatskim promjenama kroz povećano podizanje nivoa svijesti i obrazovanja (prenos znanja i najboljih praksi, pilot projekti i povećanje podizanja svijesti u oblasti poljoprivrede, šumarstva, upotrebe voda, korišćenja energije za individualne poljoprivrednike, zadruge, preduzeća i javne i privatne operatere, lokalne opštine, organizacije u zajednici, udruženja, medije)							
2a	Implementacija programa upravljanja obalnim područjem u Crnoj Gori (CAMP)	2014	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Zajedno sprovode Mediteranski akcioni plan MAP, i Ministarstvo održivog razvoja i turizma, kako bi se pripremila Nacionalna strategija za integrisano upravljanje obalnim područjem Crne Gore sa Planom upravljanja i Akcionim planom; Izgradnja	UNEP/MAP, UNDP	UN program za zaštitu životne sredine/ Mediteranski AP za Konven-	http://www.camp.mrt.gov.me/en/

				kapaciteta		ciju iz Barcelone	
2b	Učešće u Regionalnoj mreži za pridruživanje EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena (ECRAN)	2014-2020	Ministarstvo održivog razvoja i turizma	Obezbeđen interfejs između regionalnih aspekata i nacionalnih prioriteta u sektoru životne sredine i klimatskih promjena	MB IPA II	Regionalna pristupna mreža za životnu sredinu i klimu (ECRAN)	Nacrt nacionalne strategije za Crnu Goru (IPA II 2014-2020) NIPAC kancelarija
2c	Valorizacija usluga ekosistema u dragocjenim i zaštićenim prirodnim područjima u kontekstu razvoja turizma i integrisanog poljoprivrednog i turističkog proizvoda	2014-2020	Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, MK	Kontrola i planiranje izgradnje u zaštićenim područjima, regulisanje voda, održavanje kvaliteta vazduha, kontrola erozije, tretman otpadnih voda i sl. Ključne aktivnosti u 2014-2015 su usmjerene na poboljšanje situacije u priobalnom području Crne Gore kroz usvajanje Nacionalne strategije za integralno upravljanje obalnim područjem (ICZM) i usvajanje prostornog plana posebne namjene za obalnu zonu	Budžet, IPA	REC, ECRAN	Ministarstvo održivog razvoja i turizma
Razviti i uspostaviti mjere za povećanje udjela navodnjavanog poljoprivrednog zemljišta							
3a	Izvršiti procjenu potreba za sistemom za navodnjavanje	2014	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Procjena potreba za sistemom za navodnjavanje završena	Budžet		MPPR
3b	Sprovodi studije o zemljišnoj politici	2014	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Analiza trenutne zemljišne politike u Crnoj Gori i sistema upravljanja prostorom; evaluacija, komparativna analiza instrumenata zemljišne politike i zakonodavstva i predlog nove politike vezane za zemljište u Crnoj Gori.	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 134)
3c	Sprovesti analizu o vodenim tokovima i nivoima Skadarskog jezera i rijeke Bojane	II kvartal, 2014	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Pripremljene informacije za Vladu o aktivnostima na hitnim mjerama regulacije Skadarskog jezera i rijeke Bojane; predložiti buduće aktivnosti na osnovu Memoranduma o razumijevanju potpisanog	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 85)

				između Albanije i Crne Gore			
Razviti i uspostaviti mjere da se poveća obim godišnjeg pošumljavanja							
4a	Formulisati strategiju o razvoju šumarstva i prerade drveta 2014-2023	2014	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Prioritetni razvojni ciljevi za šumarstvo i obradu drveta definisani za period od deset godina;	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 64)
4b	Usvojiti i sprovesti godišnji program gazdovanja šumama	2014	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Odrediti obim i vrstu radova na razvoju, zaštiti, planiranju upravljanja, korišćenju, izgradnji i održavanju šumskih puteva, u skladu sa gazdinskim jedinicama i šumskim područjima, kao i sufinansiranje radova u privatnim šumama.	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 63)
4c	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o šumama	2014	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Unapređenje postojećih rešenja u oblasti planiranja, metoda i dinamike razvoja planskih dokumenata, regulisanja koncesionih ugovora, zaštite i sprečavanja nelegalnih privrednih aktivnosti u šumarstvu; Poboljšana rešenja u oblasti korišćenja drvne biomase i ne-drvnih šumskih proizvoda. Poboljšana rešenja za korišćenje mjera zaštite od požara i drugih štetnih efekata.	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 68)
Identifikovati korake i mjere neophodne za unapređenje pristupa koji podrazumijeva vezu između vode, energije i hrane, na nacionalnom i međunarodnom nivou, i razmotriti mogućnosti za pokretanje političkog procesa unutar RCC (Savjet za regionalnu saradnju) za unapređenje saradnje u Jugoistočnoj Evropi u oblasti TWRM (Međugranično upravljanje vodnim resursima)							
5a	Učestvovanje u GEF projektu (Global Environment Facility) "Omogućavanje prekogranične saradnje i integrisano upravljanje vodnim resursima u proširenom basenu rijeke Drine"	2014-2015	Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja	Promovisati zajedničko upravljanje proširenim prekograničnim slivom rijeke Drine na osnovu Memoranduma o Drini; Konsenzus među zemljama o prekograničnim ključnim problemima, uključujući klimatske promjene i varijabilnost postignutu kroz zajedničko utvrđivanje činjenica; Prekogranična dijagnostička analiza (TDA); Monitoring informacijski sistem (MIS)	Projekat finansira GEF (implementacija na agencija za CG, Srbiju i BiH na Drinskom slivu; Budžet projekta je 22.500.000\$	UNDP	http://web.undp.org/gef/

					od kojih je doprinos GEF 4.500.000 \$; ostatak je sufinansiranje iz zemalja i partnera na projektu	
--	--	--	--	--	--	--

Infrastruktura i životna sredina - Konkurentnost - STUB ODRŽIVI RAST

Dimenzija K - KONKURENTNOST

Glavni cilj: Povećanje izvoza robe i usluga po stanovniku sa EUR 1.871 na EUR 3.950; Godišnji rast broja aktivnih preduzeća u Biznis registru;

Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:

IPA II SEKTORSKI INDIKATORI ZA KONKURENTNOST I INOVACIJE: Ekonomska integracija (izvoz robe i usluga, u odnosu na BDP) - %; Regulatorno pojednostavljivanje - Vrijeme potrebno za pokretanje preduzeća (u danima) - Svjetska banka - Doing Business; Doing business - Udaljenost od graničnog indikatora po osnovu lakoće poslovanja (ocjena) - Svjetska banka - Doing Business; Pokretanje firme: procedure, vrijeme, troškovi i minimalni kapital - Rang - SB - Doing Business; Indeks investicionih reformi (ocjena) –OECD; Standardni i tehnički propisi (ocjena) - DG ENTR/OECD; Indeks globalne konkurentnosti (GCI) - Rangiranje - Svjetski ekonomski forum; Poslovno okruženje: br. potrebnih dana za dobijanje građevinske dozvole - nacionalna statistika

Br	Mjera	Rok	Institucional na odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
----	-------	-----	------------------------------	---------------------	--------------------	--------------------------------	-------------------

Nacionalni prioriteti 2014-2015

1a	Implementacija Strategije i AP razvoja malih i srednjih preduzeća 2011-2015	2014-2015	Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća	- Povećanje broja malih i srednjih preduzeća - Povećanje broja zaposlenih u MSP - Povećano učešće MSP u ukupnom izvozu ili - Poboljšanje poslovnog okruženja - Poboljšanje finansijske podrške malim i srednjim preduzećima	Državni budžet Javni fondovi Donatorska sredstva Privatni fondovi		Godišnji izvještaji o implementaciji AP i Strategije razvoja MSP 2014, 2015
----	---	-----------	--	---	--	--	---

				- Jačanje konkurentnosti MSP i promovisanje preduzetništva - Podrška za početnike u biznisu - start-up			
1b	Implementacija Strategije i AP za podsticanje konkurentnosti na mikro nivou za period 2011-2015	2014-2015	Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća	'- Povećano učešće MSP u ukupnom izvozu; Identifikovane potrebe malih i srednjih preduzeća za specijalističkom obukom; - Povećana svijest kompanija o uvođenju standarda kvaliteta; - Poboljšane vještine spremnosti za izvoz; - Povećana svijest MSP o značaju brendiranja; i - Podsticati razvoj inovativnih aktivnosti MSP u cilju jačanja konkurentske pozicije na tržištu	Budžet u okviru Strategije razvoja MSP - strateški cilj 3 - Jačanje finansijske podrške i promovisanje preduzetništva		Akcioni plan za Strategiju podsticanja konkurentnosti na mikro nivou; Godišnji izvještaj za 2014; Generalni izvještaj o ostvarenim rezultatima za 4 godine perioda implementacije
1c	Poboljšati pristup finansiranju za MSP	2014-2015	Investiciono-razvojni fond	Ugovori između IRF i komercijalnih banaka koji se odnose na pružanje kreditnih garancija za MSP, u skladu sa pravilima državne pomoći;	Budžet, krediti (kreditni EIB - 50 mil eura)		http://www.irfcg.me/me/2014-03-10-14-48-41
1d	Obezbijediti savjetodavnu podršku start-up preduzećima i povećati investicionu spremnost preduzetnika	2014-2015	Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeća	Podržano 18 preduzeća kroz Mentoring projekat; Jačanje i poboljšanje kvaliteta usluga poslovne podrške za MSP	Budžet, JICA		Akcioni plan Strategije razvojs malih i srednjih preduzeća; Godišnji izvještaj: www.nasme.me
1e	Sprovesti studiju o promociji izvoza i rastu	2015	Ministarstvo ekonomije	Studija o promociji izvoza roba i usluga sprovedena	Budžet		Ministarstvo ekonomije, Privredna komora
1f	Prioriteti za konkurentnost i inovacije u okviru IPA II 2014-2020			1. Povećanje priliva stranih direktnih investicija, 2. Povećan izvoz i poboljšan trgovinski bilans, 3. Implementacija Strategije o slobodnom kretanju robe, uvođenje regulatornih zahtjeva za kvalitetom i bezbjednošću, i uspostavljanje kvalitetne infrastrukture u potpunosti kompatibilne sa zahtjevima EU,	Tehnička pomoć kanalisana kroz Fond za razvoj preduzetništva i inovacije Zapadnog Balkana (EDIF) će se baviti, kroz horizontalne ili pojedinačne akcije zemalja, regulatornim reformama od posebnog značaja za inovativna i visoko rastuća preduzeća, kao		Nacrt Strategije za Crnu Goru (IPA II 2014-2020) NIPAC kancelarija

				<p>4. Tržište usluga liberalizovano i optimizovano u skladu sa Direktivom o uslugama i zakonodavstvo potpuno harmonizovano</p> <p>5. Sveobuhvatna strategija industrijske konkurentnosti pripremljena i implementacija u toku,</p> <p>6. Preporuke Zakona o malim preduzećima (Indeks politike MSP) redovno pratiti i implementirati.</p>	<p>i pružanjem direktne pomoći malim i srednjim preduzećima. Stub Tehničke Pomoći je namijenjen kao sredstvo za podršku politike koje prati tri regionalna finansijska instrumenta pod EDIF - Fond za inovaciju preduzeća (ENIF), Fond za proširenje preduzeća i Garancijski fond - koji će nastaviti direktna finansiranja za MSP u svih šest ekonomija Zapadnog Balkana. Dalje finansiranje i tehnička pomoć će nastaviti da se obezbjeđuje malim i mikro preduzećima kroz i u koordinaciji sa EFSE</p>	
1 g	Usvojiti Strategiju za podsticanje ženskog preduzetništva 2015-2018	2014	Direkcija za razvoj MSP	Definisan akcioni plan i aktivnosti za 4 godine; dalje preporuke za podršku ženama preduzetnicama	Budžet, donatori	Strategija za podsticanje ženskog preduzetništva; Godišnji izvještaj

Zapošljavanje i inkluzija - STUB INKLUZIVNI RAST							
Dimenzija L - ZAPOŠLJAVANJE							
Glavni cilj: Povećanje ukupne stope zaposlenosti, kao procenta 15 + populacije, sa 40,1 % na 49,6%;							
Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:							
HDI indeks, UNDP (skor) Rast produktivnosti radne snage (%); IPA SEKTORSKI INDIKATORI ZA OBRAZOVANJE, ZAPOŠLJAVANJE I SOCIJALNU POLITIKU: Stopa zaposlenosti (ukupna/žene/ manjine/ ugrožene grupe - Stopa zaposlenosti (20-64), žena (%); Žene u radnoj snazi (u donosu na muškarce) - Svjetski ekonomski forum;							
Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Mobilnost radne snage - Promovisanje regionalne saradnje kroz slobodno kretanje radnika							
1a	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o strancima	II kvartal 2014	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Glavne regulative u vezi boravka i zapošljavanja stranaca; Uvesti jedan postupak izdavanja radnih i boravišnih dozvola za strance	Budžet	CEFTA, SEEIC	Program rada Vlade 2014 (item 16)
1b	Olakšavanje slobodnog kretanja stručnjaka, profesionalaca i kvalifikovane radne snage	2014-2015	Ministarstvo rada i socijalnog staranja	Određene kategorije stranih državljana, kao što je ključno osoblje u preduzeću, može raditi u Crnoj Gori bez radnih dozvola	Budžet, programi EU	CEFTA, SEEIC	Ministarstvo rada i socijalnog staranja
Prioriteti u reformi tržišta rada i politike u Crnoj Gori 2014-2015							
2a	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zapošljavanju	2 kvartal 2014	Ministarstvo rada i socijalnog staranja	Stvaranje šireg normativnog okvira za sprovođenje mjera i aktivnosti u oblasti zapošljavanja, kao i poboljšanja u okviru tehničkog okvira. Poboljšanje u pogledu normativnih pitanja u vezi agencije za zapošljavanje	Budžet		Program rada Vlade 2014
2b	Implementirati Akcioni plan za zapošljavanje i razvoj ljudskih resursa za 2014	Kontinuirano tokom	Ministarstvo rada i socijalnog	Povećanje efikasnosti u sprovođenju aktivnih programa na tržištu rada u cilju da se pomogne ugroženim grupama.	Budžet		Program rada Vlade 2013, Nacionalna strategija za

		2014	staranja				zapošljavanje i razvoj ljudskih resursa 2012-15
2c	Sprovesti program profesionalnog razvoja za diplomce	januar - septembar 2014.	Ministarstvo prosvjete, ZZZ CG, Uprava za kadrove	Radna praksa i profesionalno iskustvo za diplomce. Poboljšanje zapošljavanja novih diplomaca	Budžet		Program rada Vlade 2014
2d	Primjena Zakona o profesionalnom usavršavanju lica sa visokom stručnom spremom	Kontinuirano tokom 2014	Ministarstvo prosvjete	Razvoj znanja, vještina i kompetencija diplomaca za nezavisne zadatke i dužnosti. Poboljšanje zapošljivosti diplomaca	Budžet		Program rada Vlade 2013
2e	Implementacija Uredbe o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica, koja omogućava subvencije za poslodavce koji zapošljavaju osobe sa stečenim visokim obrazovanjem nakon završetka profesionalne obuke	do kraja 2014.	Ministarstvo rada i socijalnog staranja	Povećan broj zaposlenih koji se smatraju "teško zapošljivim"	Budžet		Program rada Vlade 2012
2f	Dalja implementacija aktivne politike zapošljavanja u skladu sa potrebama tržišta rada	Kontinuirano tokom 2014 i 2015	Ministarstva rada i socijalnog staranja, Zavod za zapošljavanje CG	Poboljšanje u sprovođenju aktivne politike zapošljavanja u odnosu na potrebe tržišta rada	Budžet		Ministarstva rada i socijalnog staranja

Zapošljavanje i inkluzija - STUB INKLUZIVNI RAST

Dimenzija M - ZDRAVSTVO

Glavni cilj: Povećanje ukupne stope zaposlenosti, kao procenta 15 + populacije, sa 40,1 % na 49,6%;

Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:

Nacionalni skrining program na primarnom nivou zdravstva za rano identifikovanje štetne upotrebe alkohola (već usvojen). Podzakonski akti već usvojeni kojima se definiše minimalni set ključnih indikatora nezaraznih bolesti

Indikatori ishoda: (i) Skrining Program uveden i isproban u svih 18 centara PZZ na nivou države i (ii) M&E izvještaj na osnovu minimalnog seta ključnih indikatora nezaraznih bolesti proizvedenih od strane Instituta za javno zdravlje

Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Mjera: integrirana zdravstvena zaštita da efikasno odgovori na hronična stanja							
1a	Pilotiranje Nacionalnog skrining programa u domovima zdravlja na nivou zemlje za rano identifikovanje štetne upotrebe alkohola	2015	Ministarstvo zdravlja / Institut za javno zdravlje/ Fond za zdravstveno osiguranje / Domovi zdravlja	Povećan broj pacijenata pregledanih vezano za štetnu upotrebu alkohola na nivou primarne zdravstvene zaštite	nacionalni budžet / FZO	Globalna strategija za smanjenje štetne upotrebe alkohola, SZO 2010; Evropski AP za smanjenje štetne upotrebe alkohola 2012-20. SZO Euro 2012	Ministarstvo zdravlja
1b	Definisati i uvesti minimalni set ključnih indikatora nezaraznih bolesti	2015	Ministarstvo zdravlja / Institut za javno zdravlje	Povećan broj zdravstvenih radnika koji učestvuju u rutinskom izvještavanju o izabranom minimalnom skupu indikatora	TAIEX/ Budžet	NCD globalni okvir za monitoring; ECHI	IJZ
Međunarodna saradnja sa zemljama jugoistočne Evrope u oblasti zdravstva							
2a	Aktivno učešće u radu Sekretarijata Zdravstvene mreže zemalja jugoistočne Evrope	Kontinuirano 2014-2015	Ministarstvo zdravlja	Povećanje regionalne saradnje u oblasti javnog zdravstva	Budžet / Ministarstvo zdravlja raspoloživi fondovi EU i drugi fondovi	SEEHN	http://www.mzdravlja.gov.me/

Upravljanje - STUB UPRAVLJANJE USMJERENO NA RAST

Dimenzija N – DJELOTVORNE JAVNE SLUŽBE

Glavni cilj: Poboljšati efikasnost vlade mjereno indeksom upravljanja Svjetske banke sa 2,6 na 3,1 do 2020

Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:

IPA II SEKTORSKI INDIKATORI ZA UPRAVLJANJE I JAVNU ADMINISTRATIVNU REFORMU: Pristup pravdi - Ljudi mogu da pristupe i priušte građanski pravdu (skor) - Svjet Projekat Pravde; Sudska nezavisnost (ocjena) - Svjetski forum o konkurentnosti; Sudska nezavisnost (ocjena) - Globalni izvještaj o Integritetu; Broj zaostalih predmeta u sudskom sistemu, kao udio ukupnog broja slučajeva u sudskom sistemu (%) – CEPEJ; Vladavina prava (ocjena) percepcija o mjeri u kojoj agenti imaju povjerenje u i pridržavaju se pravila društva (kvalitet izvršenja ugovora, imovinska prava, policija, sudovi, kao i vjerovatnoća kriminala i nasilja - Institut Svjetske banke;

Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Nacionalne prioritetne mjere 2014-2015							
1a	Dalja implementacija Strategije za reformu javne uprave za period 2011 - 2016, kroz godišnje izvještavanje o sprovođenju AP	2014-2015	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Kvalitet javnih usluga poboljšan	Budžet	ReSPA, NALAS	Ministarstvo unutrašnjih poslova
1b	Razviti Strategiju za profesionalni razvoj zaposlenih u lokalnim samoupravama za period 2014-2018, zajedno sa akcionim planom	3. kvartal 2014	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Kvalitet javnih usluga na lokalnom nivou poboljšan	Budžet	ReSPA, NALAS	Program rada Vlade 2014 (tačka 18)
1c	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj samoupravi	2. kvartal 2014	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Poboljšanje politike i regulatornih kapaciteta; Normativni okvir za efikasno, efektivno i ekonomično ponašanje državnih organa u obezbjeđivanju i zaštiti prava, obaveza i pravnih interesa fizičkih i	Budžet	ReSPA, NALAS	Program rada Vlade 2014 (tačka 8)

				pravnih lica na lokalnom nivou			
1d	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o finansiranju lokalne samouprave	4. kvartal 2014	Ministarstvo finansija	Poboljšanje finansijske discipline u lokalnoj samoupravi (poboljšanje procedure rebalansa budžeta, kratkoročna ažurnost, korišćenje tekućih budžetskih rezervi, itd)	Budžet	ReSPA, NALAS	Program rada Vlade 2014 (tačka 90)
1e	Zakon o zaradama zaposlenih u javnom sektoru	2. kvartal, 2014	Ministarstvo finansija	Definisati standard za nivoe plata	Budžet	ReSPA, NALAS	Program rada Vlade 2014 (tačka 38)
1f	Poboljšati Portal e-Uprave da se olakša komunikacija sa građanima i preduzećima	2014-2015	Ministarstvo za informac. društvo i telekomunikacije	e - Uprava: uvesti što je intenzivnije moguće korišćenje bržeg i efikasnijeg elektronskog pristupa javnim uslugama	Budžet	ReSPA, NALAS	Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije
1g	Poboljšati obuku o utaji poreza i usaglašenosti u okviru Poreske uprave	2014-2015	Uprava za kadrove	Poboljšani administrativni kapaciteti Poreske uprave	Budžet	ReSPA, NALAS	Poreska uprava
1h	Zakon o opštem upravnom postupku	2. kvartal, 2014	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Normativni okvir za efikasno, efektivno i ekonomično ponašanje državnih organa u obezbeđivanju i zaštiti prava, obaveza i pravnih interesa fizičkih i pravnih lica;	Budžet, IPA 2012	ReSPA, NALAS	Program rada Vlade 2014 (tačka 6)
IPA							
2a	Sektor: Reforma javne uprave - Jačanje upravljanja fondovima EU i opštim administrativnim procedurama u okviru IPA 2012	2014	Ministarstvo finansija, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava za kadrove	Stvaranje odgovarajućeg regulatornog okvira za administrativne postupke i jačanje upravljanja javnim i fondovima EU; Očekivani rezultati (između ostalog): Komponenta 1 - Finansijsko upravljanje i kontrola sistema za IPA komponente I - IV nesmetano funkcioniše u okviru decentralizovanog upravljanja. Komponenta 2 - Administrativno	IPA 2012 - 1,3 mil €, Doprinos države 0,13 mil €		Nacionalni IPA program TAIB 2012-2013

				zakonodavstvo usklađeno sa novim Zakonom o opštem upravnom postupku, efikasna implementacija Zakona i podizanje svijesti;			
2b	Sektor: Reforma javne uprave - Poboljšani statistički kapacitet i dostavljanje ekonomske i socijalne statistike u okviru IPA 2013	2014	Zavod za statistiku Crne Gore - MONSTAT	Očekivani rezultati (između ostalog): 1. Poboljšanje makroekonomske statistike, 2. Poboljšanje poslovne statistike, 3. Poboljšanje statistike za nauku, tehnologiju i inovacije (STI), 4. Unapređenje socijalne statistike	IPA: 700.000 €, Nac. Kofinansiranje: 70.000 €		Nacionalni IPA program TAIB 2012-2013

Upravljanje - STUB UPRAVLJANJE USMJERENO NA RAST

Dimenzija O - BORBA PROTIV KORUPCIJE

Glavni cilj: Poboljšati efikasnost vlade mjereno indeksom upravljanja Svjetske banke sa 2,6 na 3,1 do 2020

Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:

Percepcija korupcije (rang) - Transparency International; Kontrola korupcije (rang) - Svjetska banka; Global Indikator integriteta (2 puta godišnje) - Globalni izvještaj o integritetu; Vrijednost konfiskovane imovine po stanovniku; Količina konfiskovane imovine po stanovniku; - GREKO/ Eurostat; Iskustva mita (ankete) - Globalni barometar korupcije;

Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Nacionalne prioritetne mjere 2014-2015							
1a	Izveštavanje o napretku postignutom u implementaciji AP za pregovaračka poglavlja 23 i 24	2014-2015	MFAEI (integrirani izvještaj o 6 mjeseci)	Sveukupni napredak će se mjeriti kroz izveštavanje o implementaciji Akcionih planova za pregovaračka poglavlja 23 i 24	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 16)

1b	Zakon o sprečavanju korupcije	2. kvartal 2014	Ministarstvo pravde	Uspostavljen pravni okvir za osnivanje agencije; Ovim zakonom uređuju se mjere i mehanizmi za poboljšanje vladavine prava i sprečavanje korupcije, kao i osnivanje, pravni položaj, nadležnost i organizacija Agencije za prevenciju korupcije	Budžet	Regionalna antikorupcij ska inicijativa, RAI	Program rada Vlade 2014 tačka 2); Akcioni plan za Poglavlje 23 - Pravosuđe i osnovna prava;
1c	Osnivanje nove Agencije za borbu protiv korupcije	2016	Skupština Crne Gore	Agencija za borbu protiv korupcije će biti uspostavljena nakon usvajanja svih podzakonskih akata potrebnih za njeno osnivanje, Agencija se osniva spajanjem postojećih antikorupcijskih institucija	Budžet		Akcioni plan za poglavlja 23; Akcioni plan za poglavlje 23 - Pravosuđe i osnovna prava
1d	Zakon o lobiranju	2014	Ministarstvo pravde	Pravni okvir za lobiranje poboljšan, registar osnovan; Zakon treba da sadrži jasne procedure lobiranja, uključujući obavezu vođenja javnog registra lobista	Budžet		Ministarstvo finansija; Akcioni plan za Poglavlje 23 - Pravosuđe i osnovna prava
1e	Zakon o oduzimanju imovine stečene kriminalom	4. kvartal, 2014	Ministarstvo pravde	Poboljšan pravni okvir za upravljanje oduzetom imovinom; Ovim zakonom će se urediti proces sprovođenja finansijskih istraga i oduzimanja imovine, u skladu sa novim preporukama Radne grupe za finansijske mjere protiv pranja novca (FATF)	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 36)
1f	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju sukoba interesa	2014	Ministarstvo unutrašnjih poslova	Zakon usaglašen sa preporukama EU i GRECO	Budžet		Program rada Vlade 2014 (tačka 3)
1g	Zakon o Specijalnom državnom tužilaštvu	2014	Ministarstvo pravde	Osnivanje novog specijalnog tužilaštva; poboljšane nadležnosti kancelarije; Definisane procedure finansijske istrage	Budžet		Akcioni plan za poglavlje 23
IPA 2014-2020							
2a	Vladavina prava i osnovna prava - prioriteti za period 2014-2020	2014- 2020	Sve javne ustanove	Povećana nezavisnost pravosuđa i ojačane mjere zaštite integriteta; Povećana efikasnost pravosuđa i smanjenje broja zaostalih predmeta;	Sufinansira nje / budžet		Nacr Strategija za Crnu Goru (IPA II 2014-2020) NIPAC kancelarija

				Poboljšani zakonodavni okvir i administrativni kapaciteti za prevenciju i suzbijanje korupcije i smanjenja nivoa korupcije; Smanjenje nivoa organizovanog i teškog kriminala; Široko poštovanje osnovnih ljudskih prava; Usklađivanje sa standardima EU u oblasti migracija i azila postignuto; Plan Integrisanog upravljanje granicom realizovan i sprovođenje Akcionog plana za Šengen u toku;			
2b	Podrška EU vladavini prava (ROL), IPA 2012	2012	Ministarstvo pravde, Centar za obuku sudija, pravosudni organi (sudovi i državna tužilaštva), organi za sprovođenje zakona (Uprava policije, USPNIFT,, Agencija za imovinu)	Ojačati nezavisnost, efikasnost i odgovornost pravosuđa, borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala	IPA 2012 - 3 mil €, doprinos zemlje 0,635 mil €		IPA 2012

Upravljanje - STUB UPRAVLJANJE USMJERENO NA RAST

Dimenzija P - PRAVOSUĐE

Glavni cilj: Poboljšati efikasnost vlade mjereno indeksom upravljanja Svjetske banke sa 2,6 na 3,1 do 2020

Kvantitativni pokazatelji politika i pokazatelji ishoda:

Ukupna procjena napretka u postizanju političkih kriterijuma u Izvještaja o napretku (DG ELARG, indikatori ishoda i uticaja za IPA II); Opterećenje Vladinim Uredbama (rang), Svjetski forum o konkurentnosti; Uskladiti javnu upravu sa potrebama MSP (ocjena, DG ENTR/ OECD); Glas i odgovornost (rang), Institut Svjetske banke; Regulatorna i odgovornost (rang), Institut Svjetske banke; Demokracija (ocjena), Freedom House; Udaljenost od graničnog indikatora po osnovu lakoće poslovanja, Doing Business (ocjena);

Br	Mjera	Rok	Institucionalna odgovornost	Očekivani rezultati	Izvor finansiranja	Veza sa regionalnim programima	Izvor informacija
Poboljšana efikasnost i kompetentnost: pregled kvaliteta, efikasnosti i stručnosti sudija i sudova							
1a	Izveštavanje o sprovođenju Strategije reforme pravosuđa 2014-2018 i njenog Akcionog plana	2014-2015	Ministarstvo pravde	Redovno izveštavanje; Sveukupan napredak postignut u reformi pravosuđa; dalje smanjenje zaostalih predmeta	Budžet	RCC, Radna grupa za pravosuđe	Ministarstvo pravde, Skringing izvještaj za Poglavlje 23;
Uspostavljanje normativnog okvira za arbitražu u Crnoj Gori							
2a	Nacrt zakona o arbitraži	III Q 2014	Ministarstvo pravde	Uskladiti postupak pred arbitražom sa međunarodno priznatim modelom Komisije UN za međunarodno trgovinsko pravo, u cilju jačanja alternativne opcije rešavanja sporova	Budžet		Program rada Vlade 2014, tačka 37
2b	Javna rasprava o nacrtu zakona	IV Q 2014	Ministarstvo pravde u saradnji sa PKCG		Privredna komora CG		
2c	Predlog zakona o arbitraži	IV Q 2014	Vlada Crne Gore		Budžet		
2d	Zakon o arbitraži usvojen	I Q 2015	Skupština Crne Gore		Budžet		